

Sümege város integrált településfejlesztési stratégiája

MEGALAPOZÓ VIZSGÁLAT

2023. december

Készült:

Sümege Város Önkormányzata megbízásából
a KDOP-6.2.1/K-13-2014-0002 sz. projekt keretében 2015-ben
készült és 2016-ban módosított dokumentum
felülvizsgálatával és módosításával, 2023-ban

Készítette:

**Pest megyei Terület-, Település-, Környezet
Tervező és Tanácsadó Kft.**
1085 Budapest, Kőfaragó u. 9.

Felelős tervező:

Károlyi János
vezető tervező
okl. geográfus, okl. szociológus
építész kamarai névjegyzéki szám: 13-1017
tervezői jogosultság: TR

Sümege – Budapest, 2023. december

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	6
1 HELYZETFELTÁRÓ MUNKARÉSZ.....	7
1.1 Településhálózati összefüggések.....	7
1.2 Területfejlesztési dokumentumokkal való összefüggések vizsgálata.....	8
1.2.1 Kapcsolódás az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptióhoz (OFTK)	8
1.2.2 Kapcsolódás Veszprém Vármegye Területfejlesztési Konceptiójához és Programjához	14
1.2.3 Kapcsolódás egyéb térségi fejlesztési koncepciókhoz, programokhoz.....	22
1.3 A területrendezési tervekkel való összefüggések vizsgálata	22
1.3.1 Országos Területrendezési Terv (OTrT).....	22
1.3.2 Veszprém Vármegye Területrendezési Terve	25
1.4 Hatályos településfejlesztési döntések.....	28
1.4.1 A hatályos településfejlesztési koncepció és Integrált Településfejlesztési Stratégia megállapításai	28
1.4.2 Hatályos településfejlesztési és településrendezési szerződések.....	31
1.5 A település társadalma	31
1.5.1 A település népességének főbb jellemzői.....	31
1.5.2 Térbeli, társadalmi rétegződés, konfliktusok, érdekviszonyok	41
1.5.3 Települési identitást erősítő tényezők	42
1.6 A település humán infrastruktúrája	46
1.6.1 Humán közszolgáltatások.....	46
1.6.2 Esélyegyenlőség biztosítása	53
1.7 A település gazdasága.....	54
1.7.1 A település gazdasági súlya, szerepköre	54
1.7.2 A település főbb gazdasági ágazatai, jellemzői	55
1.7.3 A gazdasági szervezetek jellemzői, fontosabb beruházásai, települést érintő fontosabb elképzelések.....	59
1.7.4 A gazdasági versenyképességet befolyásoló tényezők	60
1.7.5 Ingatlanpiaci viszonyok	61
1.8 Az önkormányzat gazdálkodása, a településfejlesztés eszköz és intézményrendszere	62
1.8.1 Költségvetés, vagyongazdálkodás, gazdasági program	62
1.8.2 Az önkormányzat településfejlesztési tevékenysége, intézményrendszere.....	64
1.8.3 Gazdaságfejlesztési tevékenység	66
1.8.4 Foglalkoztatáspolitikai.....	69
1.8.5 Lakás és helyiséggazdálkodás	70
1.8.6 Intézményfenntartás.....	70
1.8.7 Energiagazdálkodás.....	71

1.9	Településüzemeltetési szolgáltatások, okos város települési szolgáltatások	73
1.10	Táji és természeti adottságok vizsgálata.....	74
1.10.1	Természeti adottságok.....	74
1.10.2	Védett, védendő táji és természeti értékek, területek	74
1.11	Zöldfelületi rendszer vizsgálata	76
1.12	Az épített környezet vizsgálata	76
1.12.1	A területfelhasználás vizsgálata	76
1.12.2	Az épített környezet értékei.....	78
1.13	Közlekedés.....	94
1.13.1	Hálózatok és hálózati kapcsolatok	94
1.13.2	Közúti közlekedés.....	94
1.13.3	Közösségi közlekedés	96
1.13.4	Kerékpáros és gyalogos közlekedés	96
1.13.5	Parkolás	97
1.14	Környezetvédelem	97
1.14.1	Talaj.....	97
1.14.2	Felszíni és felszín alatti vizek	98
1.14.3	Levegőtisztaság és védelme	100
1.14.4	Zaj, és rezgésterhelés	101
1.14.5	Hulladékkezelés.....	101
1.14.6	Sugárzás védelem.....	101
1.14.7	Árvízvédelem.....	102
1.15	Katasztrófavédelem	102
1.15.1	Vízrajzi veszélyeztetettség	103
1.15.2	Egyéb katasztrófavédelmi tényezők	104
1.16	Ásványi nyersanyag lelőhely	105
1.17	Városi klíma.....	105
2	HELYZETELEMZŐ MUNKARÉSZ.....	107
3	HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZ	111
3.1	Helyzelemzés eredményeinek értékelése	111
3.1.1	A folyamatok értékelése	111
3.1.2	A város és környezetének fejlesztését befolyásoló külső és belső tényezők összefoglaló értékelése	112
3.1.3	A településfejlesztés és rendezés kapcsolata	114
3.2	Eltérő jellemzőkkel rendelkező városrészek	115
3.2.1	A városrészek kijelölése	115
3.2.2	Szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett területek	115
3.2.3	Egyéb szempontból beavatkozást igénylő területek	118

ÁBRAJEGYZÉK.....	119
TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	120

BEVEZETÉS

A jogszabályi előírásokból, de a tervezési logikából is fakadóan az integrált településfejlesztési stratégia (ITS) egy **átfogó tervezési rendszer** egyik eleme. Az ITS megalapozó vizsgálatra épül és a hatályos településfejlesztési koncepcióval és a településrendezési tervvel összhangban készül. Ez a dokumentum határozza meg a városfejlesztés középtávon esedékes célkitűzéseit és beavatkozási feladatait.

A stratégia mostani módosítását a 7 éve, 2016-ban készült részletes helyzetfeltáró, helyzetelemző és helyzetértékelő munkarészekből álló **Megalapozó vizsgálat** 2023-ban aktualizált változata alapozza meg.

Az eredeti megalapozó vizsgálat a Belügyminisztérium megbízásából a KDOP-6.2.1/K-13-2014-0002 sz. projekt keretében a Közép-Pannon Regionális Fejlesztési Zrt., Ex Ante Tanácsadó Iroda Kft., Lechner Lajos Tudásközpont Területi, Építésügyi, Örökségvédelmi és Informatikai Nonprofit Kft., MAPI Magyar Fejlesztési Iroda Zrt., PESTTERV Pest megyei Terület-, Település-, Környezet Tervező és Tanácsadó Kft., TRENECON COWI Tanácsadó és Tervező Kft., VÁROS-TEAMPANNON Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. alkotta KD-ITS Konzorcium keretében a PESTTERV Kft. témavezetésével és tervezésében (Felelős tervező Károlyi János vezető tervező) készült. A Megalapozó vizsgálat 2023-ban készült aktualizálása, támaszkodva a korábbi vizsgálat ma is érvényes megállapításaira is, a PESTTERV Kft. tervezésében (Felelős tervező Károlyi János vezető tervező) készült.

A Sümege integrált településfejlesztési stratégiáját Megalapozó vizsgálat 2023-ban aktualizált változata - élve a hatályos jogszabályi keretek biztosította lehetőséggel - a 314/2012. (XI.8.) Korm. rend. szerinti tartalommal készült. A Megalapozó vizsgálat tartalmának meghatározása és a vizsgálatok aktualizálása az ITS szempontjából meghatározó – a városfejlesztés megalapozása szempontjából relevánsnak tekinthető - valamennyi témakör tekintetében megtörtént, a 314/2012. (XI.8.) Korm. rend. szerinti főépítési feljegyzés tartalmával összhangban. A Megalapozó Vizsgálat 2023-ban aktualizált változata a 314/2012. (XI.8.) Korm. rend. 1. melléklete szerinti összes témakör közül azokra tér ki, amelyek a stratégiai fejlesztési tervezés megalapozásához szükségesek (a 314/2012 (XI.8.) Korm. rendelet 9.§ (6) bekezdés alapján a tervezés mélységének figyelembevételével egyes témakörök elhagyásra kerülhetnek.) A tartalmi szűkítés egyeztetésre került a városvezetéssel, és a városi főépítésszel, amely tekintetében egyetértés született, azt a Képviselőtestület elfogadta.

A Megalapozó vizsgálat számos tématerületet elemezve mutatja be a város térségi szerepkörét, társadalmi és gazdasági helyzetét, településrendezési háttérét, a stratégia-alkotás számára meghatározva a város és az egyes városrészek legfőbb erősségeit, gyengeségeit, illetve a külső környezet városfejlesztési szempontból releváns jellemzőit. E munkafázis eredményeit is a dokumentumban összegeztük.

Fentiek alapján a Megalapozó vizsgálat nem tér ki valamennyi kormányrendeletben előírt - alapvetően településrendezési irányultságú, és a stratégiai fejlesztési tervezés szempontjából kisebb jelentőségű – fejezetre, alfejezetre. Ezek kidolgozása – a 419/2021 (VII. 15.) Korm. rend. szerint - a településrendezési terv készítése keretében megtörténik.

1 HELYZETFELTÁRÓ MUNKARÉSZ

1.1 TELEPÜLÉSHÁLÓZATI ÖSSZEFÜGGÉSEK

Sümege város, Veszprém vármegye délnyugati szegletén, Zala és Vas vármegyék szomszédságában, a Bécset Balatonnal összekötő 84-es számú út mentén helyezkedik el. A város (vonzáskörzete, a Sümegi járás 21 településből áll, 14.580 lakossal, 306 km² területtel) kistérségi központ, majd járásszékhely maradt. Budapestről országúton, Veszprém városát-, vagy a Balatont érintve lehet megközelíteni, míg vasúton, a Balatont Szombathellyel összekötő vonalon lehet elérni. Bár a vármegye városai közül, a lakosság számát tekintve az egyik legkisebb (5.903 fő /2022.01.01/), a Balaton kapujának is nevezett Sümeget idegenforgalmi szempontból a vármegye jelentősebb települései közé sorolják.

Sümege, a Bakony utolsó nyugati nyúlványa, a Csúcshegy és Fehérkövek, illetve ezeknek a Kisalfölddel történő találkozásánál, a Marcal folyó forrásvidékénél fekszik. A város tengerszint feletti átlagos magassága 180-200 méter, míg a település közepén szimmetrikusan emelkedő Várhegy 270 méter magasra nyúlik. Tájképében dél felé a távolabbi Kovácsi-hegy bazaltfennsíkja, Tátika és Rezi várai, Sarvaly és Uzsa erdős vonulata láthatók. Ezeket a balatoni bazalt-hegyek, Haláp, Csobánc, Szent György-hegy, Badacsony és Szigliget követi, mely utóbbinál tiszta időben csillogva látszik az alig 19 km-re fekvő Balaton víztükre is. Keleti irányban az erdőkkel borított nyírádi dolomit fennsík, északkeleten a már említett Sümegi-hegyek, észak felé a Kisalföld déli szélét képező Marcal völgye, északnyugaton a Rába-vidéke, előtte a Kis-Somló és a Sághegy vonulatai övezik. Ritka földtani adottságai révén, a település déli határában elterülő Mogyorós-domb, hazánk egyik értékes természetvédelmi területét képezi.

Sümege város mészkőben, agyagban és bazaltban gazdag földjének felszíne változatosan tagolt. A várost övező dombokon elsősorban a szőlőművelés, míg a Marcal-völgyben a mezőgazdasági termelés honos. A főleg tölgy-, és bükkfából álló erdőségei vadban gazdagok. Éghajlata kiegyenlített. Az uralkodó szélirány északi-északnyugati irányú. Körzetében az évi átlagos csapadék 600-800 mm, a napfényes órák száma 1700-2000 tehető. Mivel szennyező iparág a településen nem található, levegője tiszta, kellemes.

Sümege lassú, fokozatos fejlődésének köszönhetően elkerülte az 1970-80-as évek „tömbháztermelő” és bulldózer-politikáját, s így megőrizte történelmi hangulatát, kisvárosi léptékét, és ezzel idegenforgalmi vonzerejét. Történelmi belvárosának területe védelem alatt áll. A városkép várral koronázott sziluettje, önmagában is élményt nyújtó látvány. Látogatottsága - a város idegenforgalma tekintetében - mindig mérvadó volt. A látványos várprogramoknak, lovasjátékoknak, valamint a végvári napok rendezvényeinek köszönhetően, az idelátogatók száma évről-évre folyamatosan emelkedik. A viszonylag kisméretű belváros urbanisztikája sajátosan egyéni formát mutat. Keleti határát a Várhegy meredek oldala zárja. Lábánál a belváros magját, a Ferences templom és kolostor, illetve az egykor szépséges kertjéről híres, felújított püspöki palota együttese alkotja. Ezt övezi félkör formában a belváros mindössze három egymásba nyíló térből álló „úthálózata”.

1.2 TERÜLETFEJLESZTÉSI DOKUMENTUMOKKAL VALÓ ÖSSZEFÜGGÉSEK VIZSGÁLATA

1.2.1 Kapcsolódás az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Kon koncepcióhoz (OFTK)

A 2014-2020 közötti európai uniós fejlesztési időszakra való felkészülés idején (az elmúlt években) hazánkban alapvetően megváltoztak a terület- és településfejlesztés törvényi és szervezeti keretei. Az Országgyűlés 2014. január 3-án elfogadta a Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Kon koncepcióról szóló határozatot, ezzel új irányt szabott az ország, a térségek és a települések fejlesztéséhez.

Az Országgyűlés döntése alapján a NEMZETI FEJLESZTÉS 2030 Kon koncepcióban elfogadott alapelveket és stratégiai célkitűzéseket úgy a jogalkotásban, mint a szakpolitikai stratégia-és programalkotásban folyamatosan érvényre kell juttatni. Ebből következik, hogy a várostérségek (járások) és a járásközpont városok tervezésénél is érvényesíteni kell. (Ezért indokolt – mintegy iránymutatásul - ezen országos célkitűzések számbavétele a 2021-2027 közötti időszakra szóló Integrált Településfejlesztési Stratégia megalapozó munkarészei között).

A NEMZETI FEJLESZTÉS 2030 koncepció integrálja a hazai fejlesztési célokat és igényeket, valamint meghatározza azok területi dimenzióit, ami a 2021–27-es európai uniós tervezési és költségvetési időszakra készülő tervdokumentumok megalapozását is szolgálja, valamint az ország társadalmi, gazdasági, valamint ágazati és területi fejlesztési szükségleteiből, illetve az Európai Unió céljaihoz illeszkedve hosszú távú jövőképet, fejlesztéspolitikai célokat és elveket határoz meg az ország egésze, valamint térségei illetve városai számára.

A NEMZETI FEJLESZTÉS 2030 koncepció a további tervezés – így az Integrált Településfejlesztési Stratégiák kidolgozása és elfogadása - során is figyelembe veendő - horizontális szempontként határozta meg:

- a) a befogadás – a társadalmi felzárkózás támogatását,
- b) az esélyegyenlőség megerősítését, a nemzeti identitás erősítését,
- c) a fenntartható fejlődést– fenntartható növekedést,
- d) az értékmegőrzést és az intelligens növekedést;

A fejlesztési források felhasználásának NEMZETI FEJLESZTÉS 2030 koncepcióban rögzített alapelvei:

- a) nemzeti fejlesztési célok és prioritások érvényesítése,
- b) a közpénzfelhasználás a közhasznú eredményezzen,
- c) partnerség és közösségi részvétel,
- d) foglalkoztatáshoz való hozzájárulás,
- e) a természeti erőforrások mennyiségi és minőségi megőrzése, a környezet állapotának és értékeinek megőrzése, javítása,
- f) a megtermelt értékek hasznosulása a helyi közösség javára, kedvezményezettség,
- g) a területfejlesztési szempontból kedvezményezett, ezen belül a leghátrányosabb helyzetű járárok és települések fejlesztésére rendelkezésre álló forrásokat meghatározott támogatási szabályok alapján indokolt felhasználni,

h) a területfejlesztési szempontból kedvezményezett, ezen belül a leghátrányosabb helyzetű járásokból és településekről benyújtott pályázatokat a pályázatok értékelése során a felzárkóztatás elősegítése érdekében indokolt előnyben részesíteni;

A NEMZETI FEJLESZTÉS 2030 koncepció a nemzeti jövőkép elérése érdekében négy hosszú távú, 2030-ig szóló átfogó fejlesztési célt jelölt ki.

- a) értéktérítő, foglalkoztatást biztosító gazdasági fejlődés,
- b) népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom,
- c) természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme,
- d) térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet.

Az átfogó célok megvalósulása érdekében specifikus és területi célkitűzések kerültek meghatározásra: A célok a társadalom és a gazdaság egészének, valamint minden ágazatnak, térségi és helyi szereplőknek szólnak, így a járásközponti városi ITS-ek számára is kirajzolják azokat a fejlesztési súlypontokat, amelyekre a középtávú–fókuszált– fejlesztési feladatok épülhetnek.

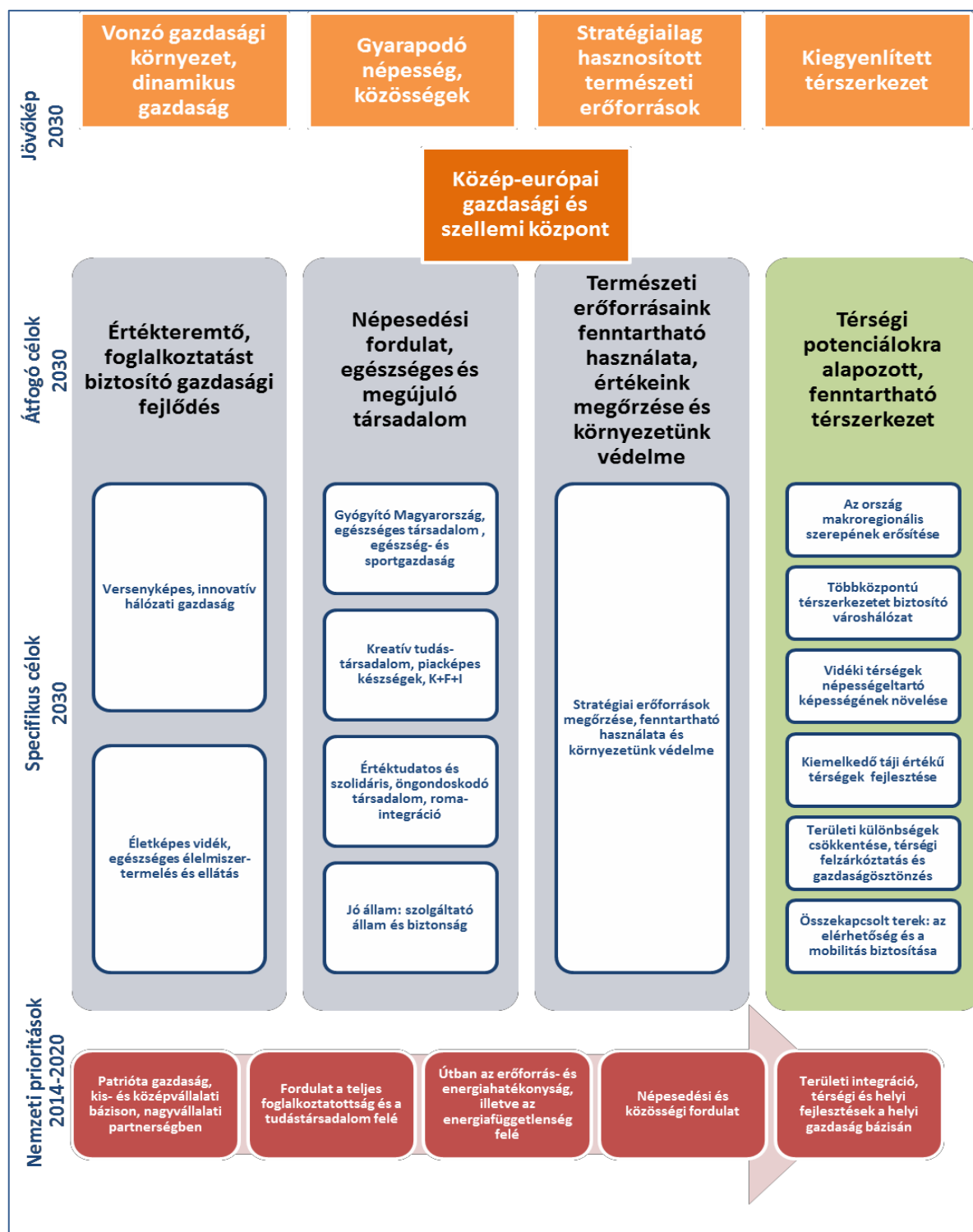
A szakpolitikában érvényesítendő specifikus célok:

- a) versenyképes, innovatív gazdaság,
- b) gyógyító Magyarország, egészséges társadalom, egészség- és sportgazdaság,
- c) életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és ellátás,
- d) kreatív tudástársadalom, piacképes készségek, K+F+I,
- e) érték tudatos és szolidáris öngondoskodó társadalom,
- f) jó állam, szolgáltató állam és biztonság,
- g) stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata, környezetünk védelme,

A területi specifikus célok, amelyek Sümege tervezését is érintik:

- a vidéki térségek népességeltartó képességének növelése,
- a területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés elősegítése,
- összekapcsolt terek: az elérhetőség és mobilitás biztosítása.

1. ábra - Az ország jövőképe és fejlesztési célrendszere a NEMZETI FEJLESZTÉS 2030 koncepcióban

forrás: "Nemzeti Fejlesztés 2030"

A magyar fejlesztéspolitika elsődleges keretét az Európai Unió kohéziós és vidékfejlesztési politikája, illetve a 2021–2027-es programozási és fejlesztési időszakban rendelkezésre álló uniós fejlesztési források képezik. A Koncepció a nemzeti szükségletekből és sajátosságokból kiindulva kijelöli azokat a stratégiai fókuszokat, amelyek az ország hosszú távú céljainak megvalósulását szolgálhatják. A

nemzeti prioritások igazodnak az Európai Unió által megfogalmazott programozási keretekhez, melyeket érvényesíteni kell a hazai tervezés és végrehajtás során.

A középtávra szóló integrált városfejlesztési stratégiák számára iránymutatóak azok a prioritások és fejlesztési tématerületek is, amelyeket a dokumentum Nemzeti Prioritásokként meghatároz.

2. ábra - Prioritások és fejlesztési tématerületek a Nemzeti Fejlesztés 2030 koncepcióban

NEMZETI PRIORITÁSOK 2014-2020	• FEJLESZTÉSI TÉMATERÜLETEK
Patrióta gazdaság, kis- és középvállalati bázison, nagyvállalati partnerségben	- Innovatív gazdaságfejlesztés, kis- és középvállalkozások, stratégiai ágazatok, versenyképesség - Elérhetőség, megújuló közösségi közlekedés és tranzitgazdaság - Élteképes vidék, bővülő agrár- és élelmiszer-gazdaság, halászat
Fordulat a teljes foglalkoztatottság és a tudástársadalom felé	- Foglalkoztatás növelése - Tudástársadalom megalapozása
Útban az erőforrás- és energiahatékonyság, illetve az energiafüggetlenség felé	- Energia-hatékonyság, fenntartható erőforrás-gazdálkodás - Klíma- és környezetvédelem
Népesedési és közösségi fordulat	- Befogadó és gyarapodó társadalom - Gyermekvállalás ösztönzése, népesedési kihívások kezelése
Területi integráció, térségi és helyi fejlesztések a helyi gazdaság bázisán	- Területi integráció, területfejlesztés - Vidéki térségek, vidéki gazdaság és közösségek - Budapest és térsége vezető makro-regionális szerepkörben - Kiteljesedő Kárpát-medencei, Duna menti nemzeti és európai területi együttműködés

forrás: "Nemzeti Fejlesztés 2030"

A város-vidék együttműködést érvényesítő várostérség fejlesztés NEMZETI FEJLESZTÉS 2030 koncepcióban meghatározott szempontjai, amelyeknek érvényt kell szerezni az ITS-ek kidolgozása (módosítása) során:

Teret kell nyerniük a várostérségi települések által közösen kialakított és megvalósított fejlesztéseknek, és csökkennie kell a települési szinten kiosztott és a pályázati úton elérhető fejlesztési közpénzek jelentőségének.

A városi fejlesztések is a térség egészének javát szolgálják, az erőforrások települések közötti funkcionális és harmonikus elosztásával. Mindez dedikált forráskereteken, térségi együttműködésben kialakított helyi- térségi projektsomagok vagy programok formájában nyilvánulhat meg, különösen az uniós fejlesztési források felhasználásakor

A nagyobb városainkban – különösen a húszezer fő feletti városainkban– külön erőforrásokat kell fordítani a városi központok fejlesztését szolgáló sajátos akciókra is

Ugyanakkor kialakítandók a vidékies települések sajátosságainak megfelelő fejlesztések is, és a kettőnek szinergiában kell lennie egymással.

A várostérségek fejlesztéseit központilag orientálni kell, összhangban a kormányzati és vármegyei szintű fejlesztésekkel. Fontos, hogy e tárgykör sokszínű legyen, lehetőséget adva a komplex és integrált megközelítések alkalmazására, kiterjedve a települési infrastruktúrára, a közösségi és közúti közlekedésre, a gazdaságra és helyi gazdaságra, a foglalkoztatásra, a közszolgáltatásra, a társadalmi felzárkózásra, a tudatformálásra vagy akár a képzésekre.

Minden területi alapú tematikus fejlesztés esetében törekedni kell arra, hogy a beavatkozás terei itt is egy vagy több várostérségből épüljenek fel (pl. a területpolitika vagy egyes ágazati politikák kiemelt térségei). Így válhat a fejlesztések területi „építőelemévé” e valós helyi szintű térszerveződés.

Együtt-tervezés: nemcsak a közpénzekből megvalósuló térségi fejlesztésekben, de a települések gazdálkodásában és tervezésében (ld. terület- településrendezési- és településfejlesztési tervezés, helyi adópolitika) is a térségi, a várost és vonzáskörzetét szerves egységben kezelő szemléletet és gyakorlatot kell alkalmazni.

Törekedni kell a természeti környezet értékeinek megőrzésére, a belső városi zöldfelületek és a várost övező ökológiailag értékes területek közti kapcsolatok erősítésére.

Stratégiai várostérség-fejlesztés követelményei a NEMZETI FEJLESZTÉS 2030 dokumentum szerint:

Nemzeti szinten összehangolt, reális adottságokra alapozott, városgazdasági szempontokat is integráló várostérség fejlesztési, és különösen várostérségi gazdaságfejlesztési stratégiák kidolgozása és végrehajtása szükséges a nemzetgazdasági növekedés élénkítése érdekében.

Olyan városi jövőképek kialakítására van szükség, melyek egységes koordináció révén elősegítik, hogy a városok térségi és gazdasági szempontoknak is megfelelő integrált stratégiai szemléletet képviselhessenek, melyekben a térségalkotó, hasonló adottságokkal rendelkező települések egymás fejlesztési intézkedéseit nem kioltva, hanem összehangolt tervezésük és fejlesztéseik révén hatékonyabb és fenntarthatóbb rendszereket alakítanak ki, egyeztetve a helyi társadalom képviselőivel, a települést használó csoportok preferenciáival.

Veszprém vármegye fejlesztése a NEMZETI FEJLESZTÉS 2030 dokumentumban

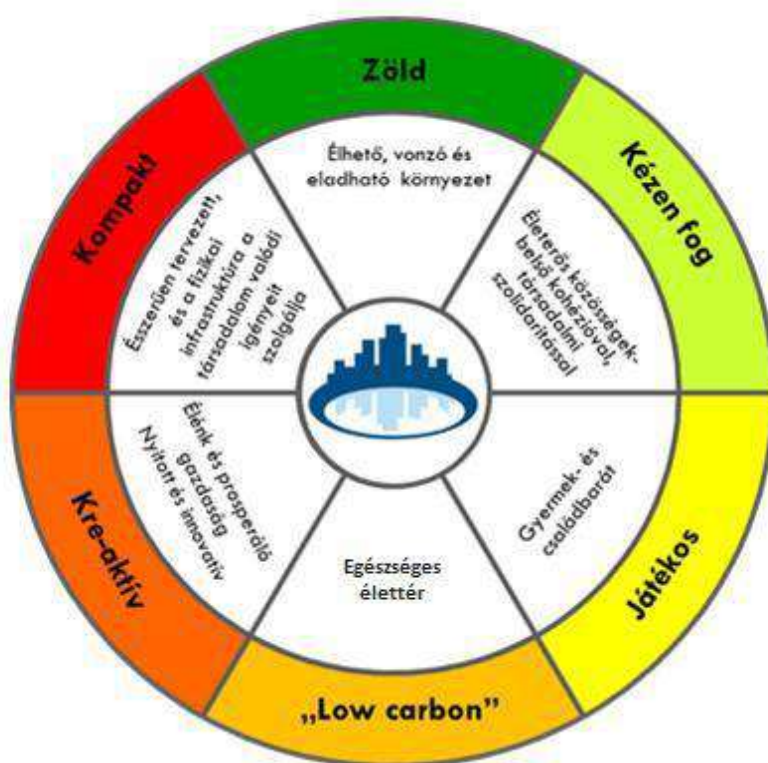
FEJLESZTÉSI IRÁNYOK

- A közösségi közlekedést segítő kelet-nyugati irányú közlekedési infrastruktúra (8-as főút és vasútvonalak) hálózati fejlesztése, a városok közötti kapcsolat javítása, Veszprém város lakóterületeinek az Északi iparterülettel történő összekapcsolásával és a közösségi közlekedés átszervezésével.
- A helyi gazdaság jelenlegi teljesítő képességének, hozzáadott értékének emelése, új perspektivikus ágazatok és a „tudásalapú ipar” megerősödése.
- A megyében élők szaktudásának, képzettségi színvonalának növelése, a tudományos kutatás és fejlesztés feltételeinek, intézményeinek fejlesztése.
- Az ipari zónák rehabilitációjának folytatása, a turizmus és koncentrált ipari tevékenységek környezetterhelésének minimalizálása.
- A megye határain túlnyúló egészségügyi szolgáltatások fejlesztése.
- A megye táji-, természeti- és műemléki értékeinek megőrzése, tematikus összekapcsolása, fenntartható hasznosítása, megismertetése.

- A karsztvíz ivóvízforrás védelmének fejlesztésével a környezet minőségének javítása és a Balaton védelmének növelése.
- A balatoni turisztikai körzet, mint rekreációs térség szolgáltatás- és minőségi kínálatának a szezonaritást oldó fejlesztése, koordinálása.
- A városok térszervező szerepköreinek élénkítése, kooperálás; az aprófalvas és perifériális térségek komplex fejlesztése a népességmegtartás érdekében.
- A megyeszékhely és a városok a kultúra és az innovatív tudás központjai.

A NEMZETI FEJLESZTÉS 2030 dokumentumban a „sikeres város” stratégiájának alapelemei iránymutatóak Sümege Integrált Településfejlesztési Stratégiája kidolgozása (módosítása) során is.

3. ábra - A „sikeres város” stratégiájának alapelemei a NEMZETI FEJLESZTÉS 2030 dokumentumban

forrás: "Nemzeti Fejlesztés 2030"

1.2.2 Kapcsolódás Veszprém Vármegye Területfejlesztési Koncepciójához és Programjához

Veszprém vármegye területfejlesztési koncepciója hivatott arra, hogy a vármegye egészének tervezési alapjait lerakja. Ezért a vármegyei területfejlesztési koncepció készítése úgynevezett teljes tervezés, mely kiterjed:

- a vármegye társadalmi, gazdasági és környezeti alrendszereire egyaránt, beleértve a vidéki térségekkel kapcsolatos témakörökre;
- a vármegye fejlődése szempontjából fontos témákra, ágazatokra;
- a vármegyei szinten és a központi szinten kezelhető témákra és ágazatokra egyaránt;
- az önkormányzat és a községfőváros tevékenységeivel befolyásolható témákra és ágazatokra, de emellett számba veszi a gazdasági szereplők, a vállalkozások, a civil szervezetek, egyházak és egyéb társadalmi szervezetek felelősségi körébe tartozó feladatokat.

Fentiek figyelembevételével Veszprém vármegye területfejlesztési koncepciójának **feladata a vármegye fejlesztéspolitikájának megfogalmazása, Veszprém vármegye és térségei területi fejlődése fő irányainak, fejlesztési stratégiai céljainak és az ezek elérését segítő legfontosabb eszközöknek hosszabb időtávra szóló meghatározása** (ez utóbbiak részleteit a területfejlesztési program határozza meg).

A Veszprém Vármegyei Területfejlesztési Koncepciót a Veszprém Vármegyei Közgyűlés a 33/2021. (IV.21.) MÖK határozattal fogadta el.

A vármegyei területfejlesztési koncepció tűzi le azokat a sarokpontokat, amelyek a vármegye városai, települései fejlesztési stratégiáinak kidolgozása során is figyelembe veendő. Sümege ITS kidolgozásánál is meghatározandók azok a kapcsolódási pontok, amelyeken keresztül a városi stratégia összhangban lesz a magasabb rendű vármegyei fejlesztési dokumentumban kitűzött célokkal, és azok eléréséhez hozzájárul. Minden vármegyei város, így Sümege is stratégiájába be kell hogy építse azokat a helyi és várostérségi fejlesztési célokat, amelyek a helyi sajátosságok alapján legjobban illeszkednek a vármegyei célokhoz. Sümege esetében ezek elsősorban az idegenforgalmi ágazat, egyes ipari tevékenységek működési feltételeinek biztosítása, a korszerű mezőgazdaság, a helyi termékek előállítása, a feldolgozóipar, valamint az intézményi infrastruktúra és az ellátórendszer fejlesztése az életminőség javítására lehetnek.

A vármegyei területfejlesztési koncepció meghatározza Veszprém vármegye jövőképét: A Dunántúl szívében fekvő, ezerarcú természeti környezettel rendelkező, tradícióit gondoskodva őrző Veszprém vármegye egészséges társadalmának alkotó munkaerejével, tudásával, innovációra való nyitottságával, feltörekvő gazdaságával vonzó, élhető és versenyképes térség. Olyan terület, ahol jó és biztonságos az élet, kultúrát a társadalom, megvalósul a kiemelkedő táji-, természeti és az emberi erőforrások fenntartható használata. Javul a környezet minősége, a helyi társadalom rétegei széleskörű együttműködésének is köszönhetően erősödik a közösség megtartó ereje és az indokolatlan térbeli és társadalmi egyenlőtlenségek mérséklődnek.

A vármegye jövőképe olyan távlatot rajzol fel, amelyben - a Nemzeti Fejlesztés 2030-ban kitűzött országos szintű stratégiai célkitűzések megvalósulásától is függő ütemben és mértékben - Veszprém vármegyében (félkövér betűvel szedve a Sümege esetében leginkább releváns prioritások):

- **a helyi erőforrások széleskörű kihasználásával erősödik a gazdaság úgy az ipari ágazatok, mint a mezőgazdaság, illetve a szolgáltatások vonatkozásában,**
- erősödik a gazdaság térségi beágyazottsága, nő a versenyképessége,
- javulnak a lakosság életkörülményei,
- a gazdaság minden versenyképes szektorában javulnak a fejlődési lehetőségek,
- nő a foglalkoztatás, az aktív korú lakosság minden rétege és a tenni kívánók számára esély lesz a munkavállalásra, illetve a megélhetést biztosító önfoglalkoztatásra,
- a XXI. századi innovatív, tudás alapú gazdasági ágak, szolgáltatások és intézmények megyei jelenléte megerősödik;
- a helyi szereplők együttműködése révén a megtermelt jövedelmek lehető legnagyobb része a megyén belül marad, a térség gazdasági szereplőit és polgárait gazdagítja;
- fejlődnek a települések, javul a környezet állapota és a lakosság életminősége,
- **nő a megye népességmegtartó és népességvonzó képessége, amelynek eredményeként csökkennek a megyén belül jelentős területi társadalmi-gazdasági különbségek, a multikulturális és érdektagolt helyi társadalom konfliktusai jól kezeltek.**
- javulnak a gazdaságfejlesztés infrastrukturális feltételei úgy a K-Ny irányú közúti és vasúti (a kiépítés alatt lévő M8 folytatása Veszprém megyén át az országhatárig, a 29. sz. vasútvonal villamosítása, a 20. sz. vasútvonal fejlesztése), mint az É-D-i irányú közúti és vasúti (Veszprém – Győr, Pápa – Győr) kapcsolatok vonatkozásában,
- **a belső közlekedési hálózat javításával valamint a közösségi közlekedés feltételei javításával javul a munkahelyek és az ellátást biztosító központok elérhetősége,**
- az információs társadalom legújabb vívmányai elterjedtek, és alkalmazásuk megjelenik a gazdasági és társadalmi életben,
- megvalósulnak **klímavédelmet és az energiahatékonyságot** és a károsanyagkibocsátás csökkentését szolgáló fejlesztések, nő a megújuló energia (különösen a napenergia) hasznosításának és felhasználásának súlya és aránya úgy a megye gazdaságában, mint településeiben és a háztartásokban,
- a Székesfehérvár – Várpalota - Veszprém – Ajka gazdasági és innovációs tengely a térségi gazdaságfejlesztés és a tudásipar meghatározó célterületévé válik, megvalósul az M8 kiépítése Ausztria határáig, a Székesfehérvár-Várpalota-Veszprém-Boba vasútvonal korszerűsítése ezt a gazdasági térséget intermodális központokon keresztül bekapcsolja a budapesti agglomeráció elővárosi és a nemzetközi hálózatok rendszerébe, bővül a gazdasági együttműködés Ajka és Várpalota vonatkozásában, valamint Pápa és Győr gazdasági együttműködése,

- A kiépülő M8 jelentős mértékben felfűzi az országos sugaras gyorsforgalmi úthálózat elemeit és így tehermentesíti a fővárost, Székesfehérvárt és Veszprémet is.
- **erősödik a táji-, természeti erőforrások fenntartható használata és az agrárium megyei adottságaira és a termelési hagyományokra, valamint a bővülő értékesítési lehetőségekre alapozva nő a helyben termelt és felhasznált egészséges élelmiszer mennyisége és aránya, kiépülnek a rövid ellátási láncok (REL), amely a magyar gazdaságban, agráriumban és élelmiszerbiztonságban hálózatszerű, támogatott, és a foglalkoztatásban jelentős szerepet vállaló, a világhárvány idején biztonságosabb termelési-piaci rendszert ad,**
- **kialakulnak a térségi sajátosságokat figyelembevevő tájgazdálkodás feltételei, a táji, természeti adottságokra és kultúrtörténeti hagyományokra épülve, a helyi környezeti feltételekhez igazodva javul a vidéki térségek értékteremtő képessége, szerepe az e térségekben való megélhetésben, a vidék népesség- és képességmegtartásában,**
- **kiteljesedik a térségi sajátosságokkal bíró szőlőtermesztés és borászat, a helyi karaktert adó egyedi termékek termesztése és feldolgozása,**
- **a megyében egyre nagyobb teret nyer az energia-, anyag- és környezetkímélő gazdálkodás, a körforgásos gazdaság kialakítása,**
- **a települések megőrzik és gazdagítják természeti- és épített értékeiket, ápolják helyi hagyományait, amelyek így a fejlesztés erőforrásaivá válnak,**
- **javul a megye térszerkezete, azon belül javul az egyes települések szerkezete is, a társadalmilag indokolt és a gazdasági fejlődéssel összehangolt ütemben folytatódik a városközpontok funkcióbővítő megújítása és megkezdődik a vidéki településeken a helyi értéket és karaktert hordozó településközpontok és településrészek revitalizálása,**
- **bővülnek a zöldfelületek, egyaránt növekszik azok használati értéke és biológiai aktivitása, fokozatosan kialakulnak a települések zöldfelületi rendszerei (hálózatai),**
- **tovább nő a megye erdőssűrűsége, javul az erdők állapota és ez egyaránt hozzájárul a térségi gazdaság erősödéséhez, az ökológiai-, a turisztikai- és rekreációs potenciál növekedéséhez,**
- **a Dunántúli-középhegység karsztvíz készletével való gazdálkodás meghatározó jelentőségűvé válik,**
- **tovább bővül a nemzetközi és a belföldi idegenforgalom, javulnak a vendégül látás feltételei, a Balaton-felvidék eredményesebben használja ki a kiemelkedő turisztikai potenciáljában rejlő lehetőségeket, kialakul a Balaton-felvidék és a Bakony turisztikai és fejlesztési együttműködése,**
- **Veszprém megyei jogú város integrálódik a Balaton Kiemelt üdülőkörzetbe, Európa 2023-as Kulturális Fővárosaként idegenforgalmát tovább erősíti,**
- **a Bakonyalja térségében bővülnek a falusi vendéglátás, a rekreáció lehetőségei, javulnak annak feltételei, térségi együttműködései,**
- **biztosítottak és elérhetők az alap-, a közép-, valamint a felsőfokú minőségi oktatás és a képzés, valamint a munkaerő-piaci igények változásához való alkalmazkodást biztosító**

élethosszig való tanulás feltételei, a különleges helyzetekben a digitális oktatás és képzés feltételei rendelkezésre állnak,

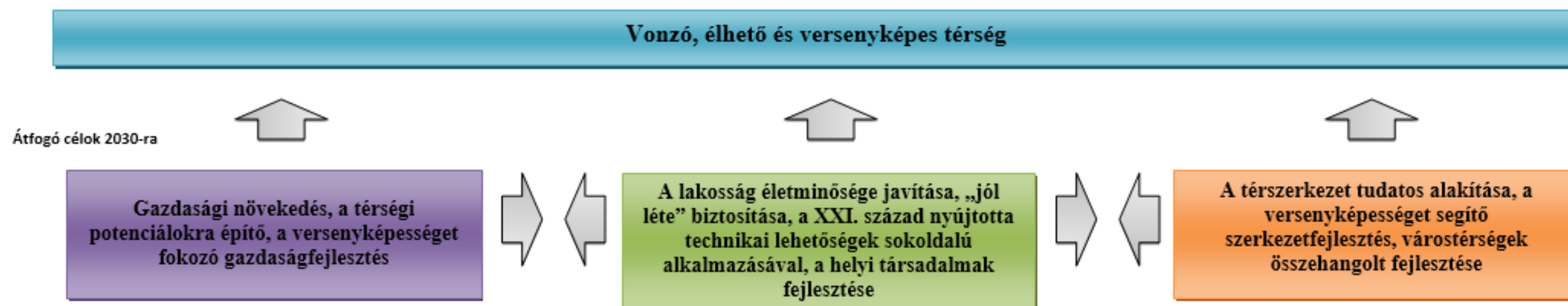
- kialakul a **lakosság sokoldalú ellátásának hatékony rendszere**, biztosított az intézményhálózat elérhetősége,
- Veszprém erősödik, mint a felsőfokú képzés és a térségi gazdasággal együttműködő innováció regionális központja a Székesfehérvárral és a hazai pólusvárosokkal, valamint a Közép-Kelet Európai Országok gazdasági központjaival való együttműködésben,
- tovább nő a születéskor várható élettartam, a megye településein **biztosítottak az egészséges élet megőrzésének, illetve a gyógyulás feltételei, a pandémia okozta szociális és egészségügyi, megelőzési rendszerek**,
- megőrződnek a gazdag hagyományok és tradíciók, nő a kultúra szerepe a térségi és a helyi identitás erősödésében, nő a kultúra szerepe a térség és a települések fejlődésében (fejlesztésében),

Veszprém vármegye jövőképe egy dinamikusan megújuló harmóniát tükröz, annak megteremtését vetíti előre. Harmóniát, amelyet ez a táj - *a Balaton part, a Balaton-felvidék, a Bakonyalja, a Bakony, a Somló* – is tükröz, harmóniát a rendelkezésre álló sokszínű potenciálok és azok kihasználása között, harmóniát az itt élő emberek képességei, elvárásai és a térség és települései fejlődése között, harmóniát települési környezetben és harmóniát a társadalomban.

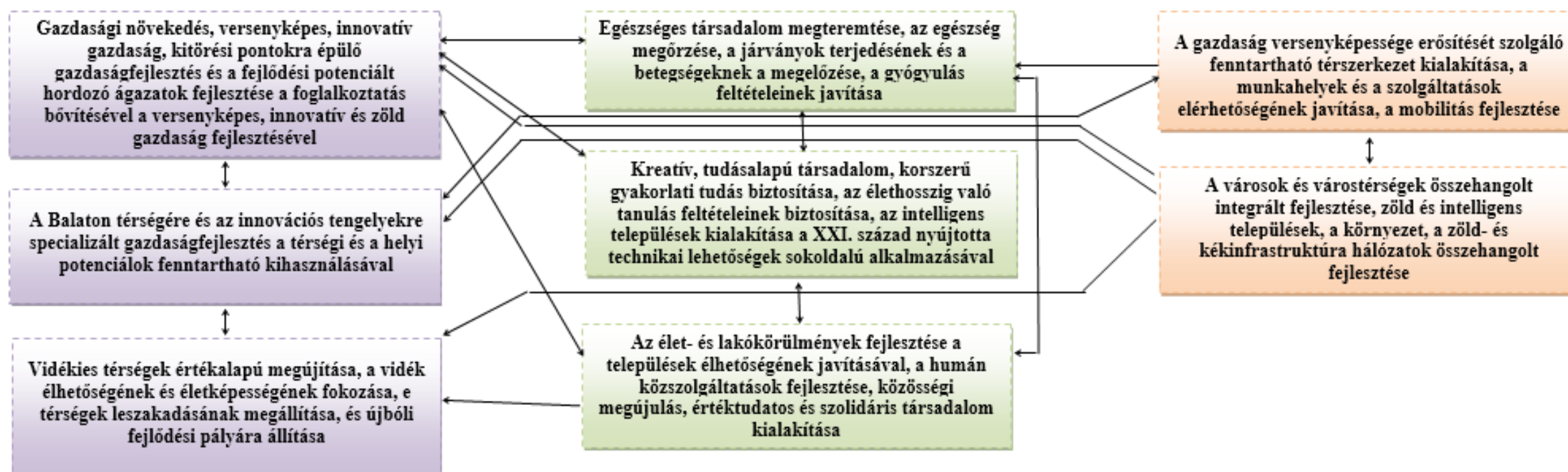
A vármegyei fejlesztési koncepció átfogó célja tehát ennek a harmóniának megteremtése, olyan **vonzó, élhető és versenyképes térség kialakítása**, amely az itt élők, és az ide látogatók szélesan értelmezett „jól lét”-ének is feltétele.

4. ábra - A területfejlesztési koncepció célrendszere 2030-ra

A jövőkép fő elemei 2030

Stratégiai célok 2030-ra

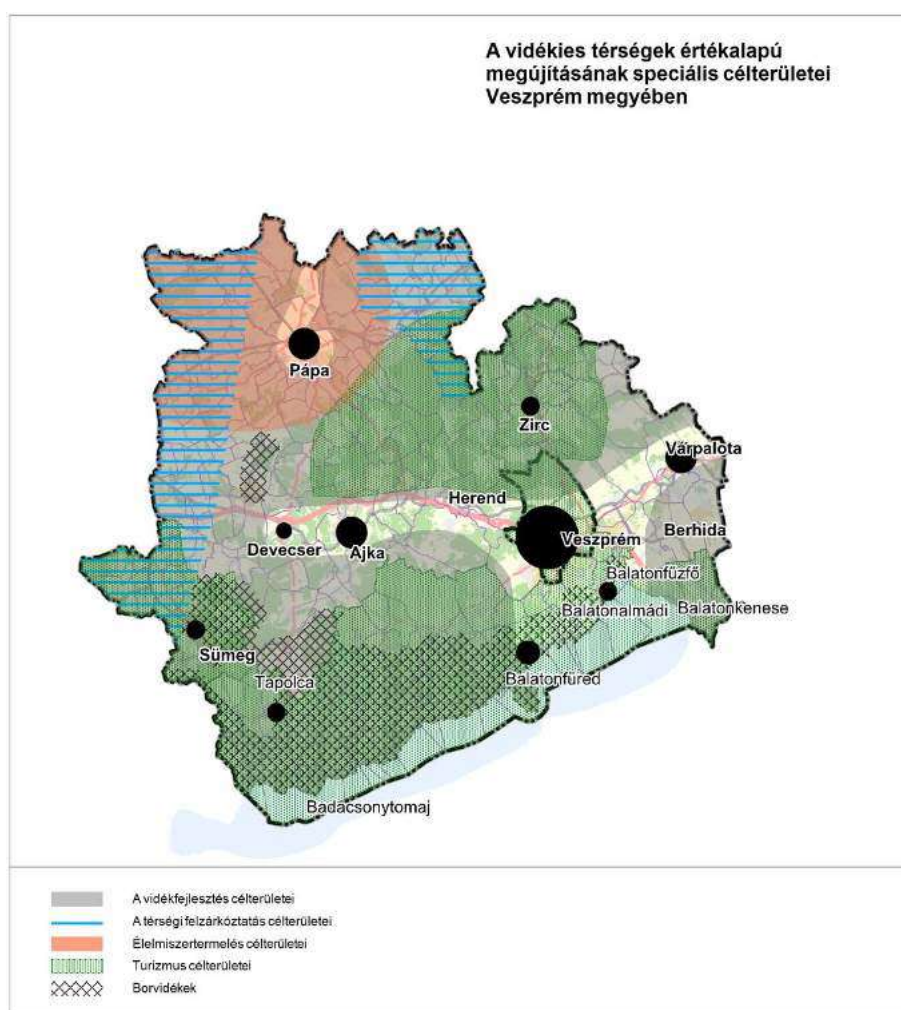
Horizontális célok

Távlatosság	Térségi szemlélet	Stratégiai megközelítés	Integrált szemlélet	Helyi erőforrásokra való építkezés
Hatékonyra való törekvés	Az értékek megőrzése és fenntartható hasznosítása, körforgásos gazdaság kialakítása	A környezet védelme és fejlesztése, a klímaadaptációs potenciál növelése, energiatudatosság	A társadalmi kohézió szolgálata, társadalmi igazságosság érvényre juttatása	Partnerség

A „Vidékiek térségei értékalapú megújítása, a vidék élhetőségének és életképességének fokozása, e térségek leszakadásának megállítása, és újbóli fejlődési pályára állítása” stratégiai célban Sümeg kiemelt helyet foglal el.

A Nemzeti Vidékstratégiához kapcsolódva, a vidékfejlesztési célokat a területfejlesztés átfogó célrendszerébe illesztve Veszprém vármegye legfontosabb célkitűzései: vidékiek térségei értékalapú megújítása, az egészséges élelmiszertermelés és –ellátás lehetőségeinek biztosítása, a vidék élhetőségének és életképességének fokozása e térségek leszakadásának megállítása, és újbóli fejlődési pályára állítása.

5. ábra –Vidékiek térségei megújításának célterületei Veszprém vármegyében

Forrás: Veszprém vármegye területfejlesztési koncepciója

Fiatalkorú gazdák helyzetbe hozása

A vármegye periférikus, elöregedő korstruktúrájú és elvándorlással terhes térségeiben a gazdálkodók száma vagy a gazdálkodásba bevonhatók köre bővítendő. Ezekben a térségekben –

Pápa, **Sümeg**, Tapolca térsége – a mezőgazdálkodás több évszázados tradíciókkal rendelkezik, melyek adaptálása szükséges a mai, válsággal terhelt piacgazdasági környezethez. Azokban a térségeiben a vármegyének, ahol eleve magas a fiatal gazdák száma – pl. Várpalota, Zirc térségében – a meglévő vállalkozókésztség, szaktudás és képesség támasztotta alapokon történjen a gazdálkodás piaci viszonyokhoz alkalmazkodni képes fejlődési pályára állítása.

Mezőgazdasági termékek feldolgozása helyben

A mezőgazdaságban előállított termékek esetében cél, hogy lehetőség szerint a feldolgozás is helyben történjen. A helyi mezőgazdaságra építő feldolgozóipar kiteljesedésével vármegyei élelmiszer terméklánc alakul ki, amely a vármegye sajátos térségeiben az adottságok és a hagyományok szerint szakosodik, Tapolca és **Sümeg térségében a szőlőtermesztés, borászat irányra.**

Veszprém vármegye fejlesztésének pólusai között szerepelteti a vármegyei területfejlesztési koncepció a térségi jelentőségű Tapolca – **Sümeg** várospárt.

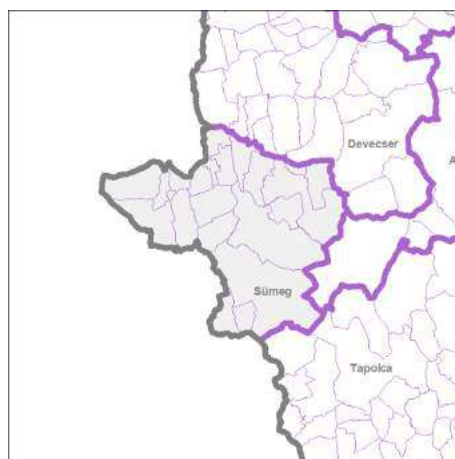
A vármegye, illetve térségei fejlődése szempontjából kiemelten fontos a vármegye városrendszere (és e városok funkcionális várostérségei) összehangolt fejlesztése. A Balaton kapuja szerepkörben: Tapolca és **Sümeg** ikervárosként történő összehangolt fejlesztése. A Balaton turisztikai potenciálját sajátos és egyedi értékekkel kiegészítő várospár eddig is összehangolt fejlesztése további távlatokat ígér elsősorban a turizmusban, másodsorban a vidéki gazdaság potenciáljai kihasználásában.

Veszprém vármegye területfejlesztési koncepciója meghatározza a sajátos fejlesztési célokat a vármegyén belül különféle sajátosságokkal rendelkező területi részegységekre (várostérségekre) a részcélok és beavatkozási területek meghatározásával. Sümeg térsége esetében az alábbi fejlesztési célokat rögzíti a vármegyei koncepció:

6. ábra –Sümeg várostérsége

Sümeg várostérsége

Veszprém vármegye egyik legkisebb térsége, ahol a vármegye területének 6,6%-án él a lakosság 4,4%-a, 14.580 fő. Népessége az elmúlt évtizedben a vármegyei átlagot kissé meghaladó mértékben (5,3%-kal) csökkent. Hátrányos helyzetű, kiemelkedő adottságokkal nem, de jelenős turisztikai vonzerővel bíró agrártérség, ahol érződik Zala vármegyéből Zalaegerszeg, Vas vármegyéből pedig Jánosháza és Sárvár gazdasági kisugárzása (elsősorban a foglalkoztatásban). A ténylegesen egységet alkotó települések köre (a járás területén túl) kiterjed Zala vármegye területén a vármegyehatárszéli Zalaszentő Sümegcsehi, Mihályfa, Veszprém vármegye területén pedig Nyirád településekre. Sümeg és Tapolca ikervárosok. Térségük együttesen képez funkcionális várostérséget a Balaton nyugati kapujában. Sümeg műemlékváros (barokk város).

Fejlesztési célok

Térségi együttműködés jobb térségi pozíciók elérése érdekében

- A testvérvárosi együttműködés erősítése, az egymástól mindössze 18 km-re fekvő két város (*Sümege és Tapolca*) közös várostérségként való együtt pozicionálása, összehangolt fejlesztése érdekében.

A térség gazdaságának fejlesztése

- Befektetők térségbe vonzása, a munkahelyteremtés támogatása a népességmegtartó képesség erősítése.
- A népesség (*kiemelten a fiatalok és középkorúak*) képzettségének emelése olyan irányokban, amelyben lehetőség van a helyben (illetve a térségben) való foglalkoztatásra. A képzett munkaerő helyben tartása.
- Stratégiai ágazatként a környezetipar támogatása és fejlesztése, ökoparkok létrehozása (*hulladékok feldolgozása, építési törmelékek feldolgozása, az összegyűjtött üveg újrahasznosításával összefüggő gazdasági fejlesztések és technológiában rejlő lehetőségek kihasználása*)
- A víz, az élelmiszer és a megújuló energiaforrások a térség gazdasági fejlődésének alapjai
- Mezőgazdálkodási termék-utak kidolgozása, ehhez kapcsolódóan az élelmiszer feldolgozás. Konzervgyár.
- Ivóvíz palackozás fejlesztése (*a zalaszentgróti ásványvíz ivóvízként való hasznosítása*)
- Az ökogazdálkodás támogatása és elterjesztése (*a helyben termelés, a feldolgozás, az értékesítést segítő szövetkezési formák támogatása a helyi piacokon túlmenően a regionális piacok szolgálatában*)
- Az erdővagyon + az élelmiszertermelésen felül megtermelhető biomassza hasznosítása (*a térségben felmért potenciálok és lehetőségek többirányú hasznosításával*)
- Kézimunka-igényes termékek előállításának támogatása, kézműipar bővítése a családok megélhetésének támogatására
- A gazdasági terület bővítése Sümegen, új vállalkozások letelepítése érdekében

Turizmus fejlesztése:

- A kiváló termálvíz hasznosítása (*a strand továbbfejlesztése, közintézmények termálvízzel fűtése*)
- A Tapolca-Sümege-Hévíz-Keszthely turisztikai együttműködésben rejlő lehetőségek kihasználása, az attrakciók térségi rendszerbe szervezése
- Térségi koncepció készítése a falusi turizmus fejlesztésére (*a falusi vendégfogadás kapacitásainak bővítésére, a meglévő szálláshelyek minőségének és szolgáltatásainak bővítésére, térségi rendezvények összehangolására*)
- Lovasturizmus
- A vallási turizmus fejlesztése (*Sümege, Zalaszentgrót, Rigács*)
- A vadászturizmus fejlesztése minőségi szálláshelyek kialakításával, a kastélyok és a kúriák hasznosítása

Térszerkezet fejlesztése

- a 77-es út országos főúttá fejlesztése
- a 83-as és a 84-es fejlesztése
- a Balaton megközelítésének javítása
- a megyehatárokat átlépő mellékutak fejlesztése a térség átjárhatóságának (a munkahelyek elérhetőségének javítása érdekében)
- Kerékpárutak bővítése (*kiemelten Sümege és Tapolca között*)

Települések fejlesztése

- A műemlékek felújítása, a püspöki palota belső felújítása a hasznosítás, rendezvények tartása érdekében
- Templomok korszerűsítése, felújítása
- Városrehabilitáció keretében a térrendszerek megújítása a buszpályaudvar helyett köztér kialakítása

Környezetfejlesztés

- Az alternatív energiaforrások felhasználásának támogatása (napenergia és termálvíz hasznosítás)
- Klímaváltozásra való felkészülés (erdőterületek bővítése, alternatív energiaforrások hasznosítása)
- A karsztvízkészlet kiemelt védelme és hasznosítása, az ivóvíz javítási program folytatása
- A vízrendezés, a lezúduló vizek visszatartása, víztározók létesítése

Sümege várostérségéhez (járáshoz) tartozó települések: Sümege térség(járás)központ, Bazsi Bodorfa Csabrendek Dabronc Gógánfa Gyepükaján Hetyefő Hosztót Káptalanfa Megyer Nemeshany Rigács Sümegeprága Szentimrefalva Ukk Veszprémgalsa Zalaerdőd Zalagyömörő Zalameggyes Zalaszegvár.

A vármegyei területfejlesztési koncepcióval összhangban, arra építve készült Veszprém Vármegye Területfejlesztési Programja. A területfejlesztési koncepció a vármegye hosszú távú céljait jelöli ki, és ezzel mintegy iránytűje a 2021-2027-es középtávú időszakra készülő területfejlesztési programnak. Veszprém vármegye területfejlesztési stratégiai programja figyelembe vette a koncepció célkitűzéseit, azokból kibontva határozta meg a középtávú prioritásokat, feladatokat.

A vármegyei operatív program igyekezett megszerezni a vármegye fejlesztési irányaihoz kapcsolódó projektötleteket, elképzeléseket ezek között valamiféle együttműködés relációkat keresve, megteremtve egy olyan környezetet, amelyben a területfejlesztés szereplői majd továbbgondolhatják a projektötleteiket. Az operatív programok végleges változatai nem voltak véglegesen kidolgozott szakaszban kormányzati szinten a vármegyei OP készítése időpontjában, ezért a vármegyei OP egyes fejezeteinek kidolgozottsága nem teljeskörű. Ennek ellenére a vármegyei operatív program, továbbá az új tervezési időszakra elkészült Veszprém Vármegyei Integrált Területi Program is tartalmazza Sümege Város részéről a vármegyei önkormányzathoz benyújtott projektötleteket. Ezek a városi projektötletek a Sümege ITS-módosításában meghatározandó városfejlesztési célokhoz is jó alapot szolgáltatnak.

1.2.3 Kapcsolódás egyéb térségi fejlesztési koncepciókhoz, programokhoz

A Sümegei kistérség nem rendelkezik aktuális területfejlesztési koncepcióval. A kistérség Helyi Vidékfejlesztési Tervvel és Agrárstruktúra- és Vidékfejlesztési Programmal rendelkezik. Ezek elkészülte óta több mint 17 év telt el, így Sümege ITS-e módosítása kapcsán nem tekinthetők relevánsnak.

1.3 A TERÜLETRENDEZÉSI TERVEKKEL VALÓ ÖSSZEFÜGGÉSEK VIZSGÁLATA

1.3.1 Országos Területrendezési Terv (OTrT)

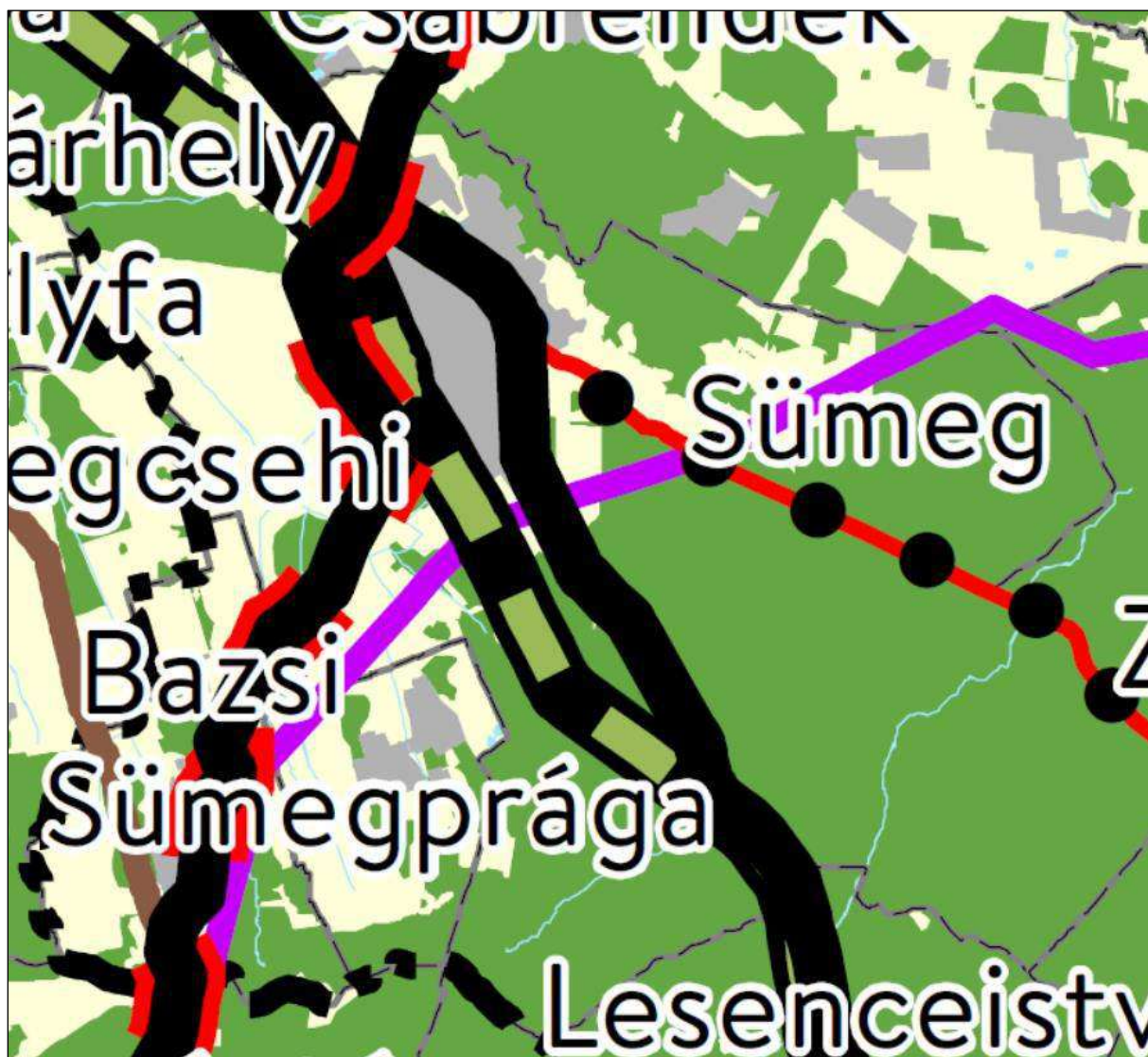
Sümege Város közigazgatási területén a 2018. évi CXXXIX. törvény Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről (MaTrT) rendelkezéseit kell alkalmazni. Sümege város közigazgatási területét az alábbi területrendezési tervek érintik:

- Országos Területrendezési Terv (OTrT)
- Veszprém Vármegye Területrendezési Terv (VMTrT)

Az MaTrT előírásait kell alkalmazni Sümege területén is, amelyeket kiegészítenek, pontosítanak a VMTrT rendelkezései.

Az országos és a vármegyei területrendezési övezetek szabályozási tartalma Sümeg tervezésénél is figyelembe veendő. A terület alkalmassági korlátozások már az ITS készítése, módosítása során is orientálnak az új fejlesztési célok és potenciális helyszínek meghatározásakor. Az OTrT és a VMTrT övezeti szabályainak és a területi lehatárolásoknak való tételes megfelelés azonban elsősorban nem a városfejlesztési stratégiai dokumentumok készítése/módosítása, hanem a városrendezési tervezés során válik konkrét feladattá.

7. ábra - Sümeg az OTrT szerkezeti tervében

Az OTrT Sümeg területét érintő szerkezeti elemei a következők:

- A város területének a települési térségen kívüli legnagyobb része a mezőgazdasági és az erdőgazdálkodási térségbe tartozik.
- 84 sz. főút
- Devecser – Sümeg – Keszthely (71. sz. főút) nyomvonalú tervezett főút
- Balatonszentgyörgy – Tapolca - Ukk országos törzshálózati vasúti pálya
- 81.A: Veszprém – Nagyvázsony – Kapolcs – Tapolca – Sümeg – Somlóvásárhely – Pápa – Árpás – Győr, az országos kerékpárút törzshálózat eleme
- Litér – Felsőpáhok a 400 kV-os átviteli hálózat távvezeték eleme
- Az MaTrT Sümeg területét is érintő országos övezetei:
 - o ökológiai hálózat magterületének övezete
 - o ökológiai hálózat ökológiai folyosójának övezete
 - o ökológiai hálózat puffterületének övezete
 - o kiváló termőhelyi adottságú szántók övezete
 - o jó termőhelyi adottságú szántók övezete
 - o erdők övezete
 - o erdőtelepítésre javasolt terület övezete
 - o tájképvédelmi terület övezete
 - o vízminőség-védelmi terület övezete
 - o honvédelmi és katonai célú terület övezete.

1.3.2 Veszprém Vármegye Területrendezési Terve

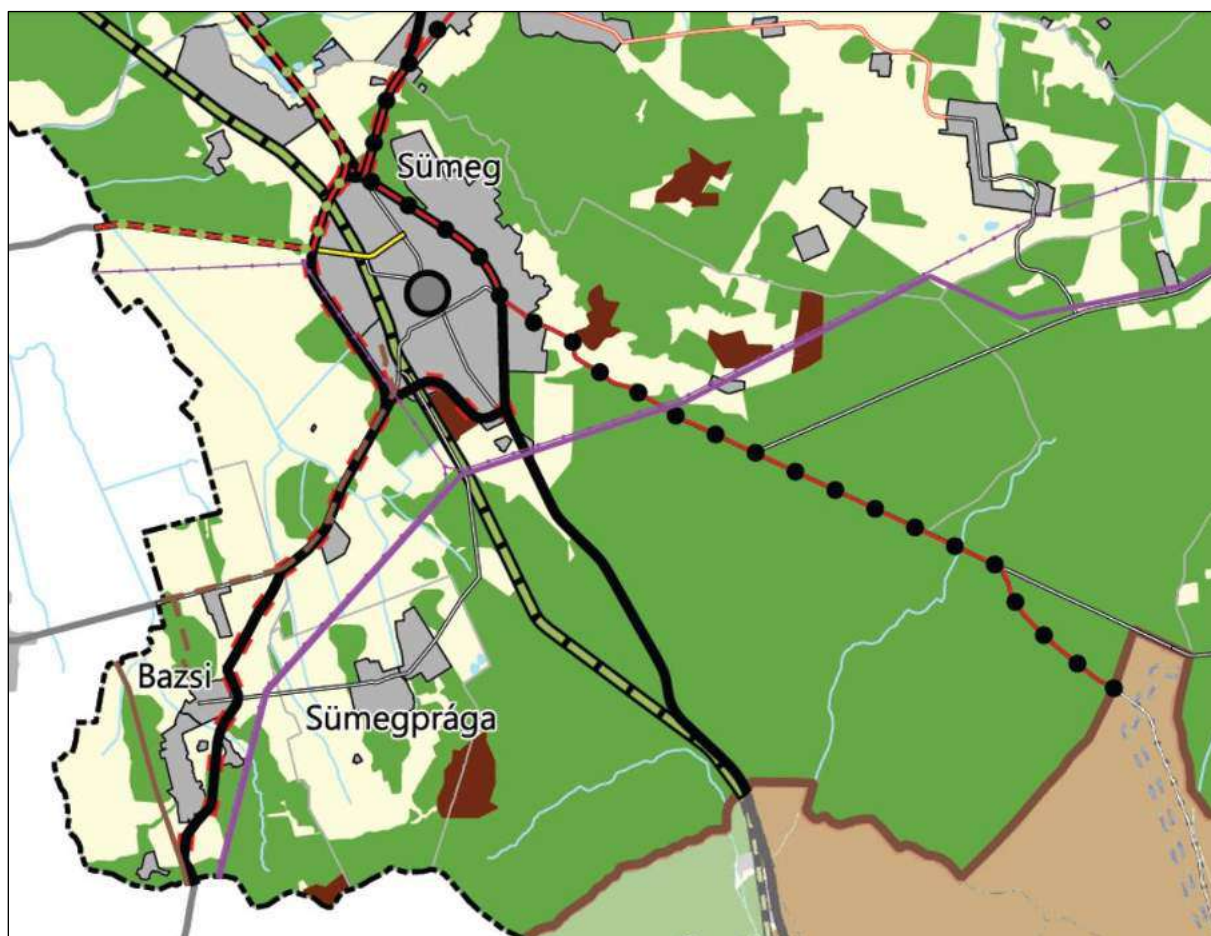
A Veszprém vármegyei területrendezési terv célja elősegíteni:

- „elősegíteni Veszprém vármegye térszerkezetének - az OTTr-ben 2018-ban történt változtatásokat is figyelembe vevő - további fejlesztését, a települések, településcsoportok számára a kedvező fejlődési perspektíva területi feltételeinek megteremtését,
- biztosítani a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet és Veszprém vármegye területrendezési tervi elhatározásainak összhangját,
- biztosítani a területi adottságok és erőforrások hosszú távú hasznosítását és védelmét,
- a területrendezés eszközei igénybevételével elősegíteni a vármegye településrendszerének kiegyensúlyozott fejlesztését, a térszerkezetben meglévő aránytalanságok kiegyenlítését, a meglévő központok erősítését, a településrendszer központjai számára kedvező működési feltételek, valamint a megfelelő hozzáférhetőség biztosítását,
- meghatározni a térségi terület-felhasználás rendszerének, optimális hosszú távú szerkezetét, elősegíteni a terület-felhasználási és környezethasználati konfliktusok feloldását,
- meghatározni a műszaki-infrastrukturális hálózatok összehangolt elhelyezését, azok térbeli rendjét,
- összehangoltan érvényesíteni az ökológiai, társadalmi elvek és értékeket,
- a vármegye területén található ökológiailag értékes és a tájképvédelem szempontjából értékes területek megőrzésével biztosítani a táji, természeti és épített környezeti értékek védelmét,
- a területrendezés sajátos eszközeivel elősegíteni a turizmus-, idegenforgalom fejlesztését, a lehetőségek mind szélesebb körének kihasználását lehetővé tevő területszerkezet kialakítását,
- biztosítani a fejlesztések lehetséges helyszíneit.”

Veszprém vármegye területrendezési tervét a Veszprém Vármegyei Önkormányzat Közgyűlésének Veszprém vármegye területrendezési szabályzatáról, térségi szerkezeti tervéről és övezeteiről szóló 15/2019. (XII.13.) önkormányzati rendelete tartalmazza.

A rendelet meghatározza Veszprém vármegye egyes térségei terület-felhasználásának feltételeit, a műszaki infrastrukturális hálózatok összehangolt térbeli rendjét, tekintettel a fenntartható térségfejlődésre, valamint a területi, táji, természeti, ökológiai és kulturális adottságok, értékek megőrzésére, illetve természeti erőforrások védelmére, és fenntartható használatára.

8. ábra - Sümeg a VMTrT szerkezeti tervében

A vármegyei területrendezési terv - a készítésére vonatkozó tartalmi követelményeket rögzítő 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet előírásaival összhangban - térségi területfelhasználási kategóriákat alkalmaz. A hatályos településszerkezeti terv OTÉK szerinti kategóriáit összevontan, a megfelelő vármegyei területfelhasználási kategóriák részeként tartalmazza a VMTrT. Sümeg hatályos településszerkezeti tervében meghatározott valamennyi - meglévő és tervezett - beépítésre szánt terület a települési térség részeként épült be a VMTrT szerkezeti tervébe.

Sümeg város területi mérlege a VMTrT-ről szóló 15/2019. (XII.13.) önkormányzati rendelet 1. függeléke szerint:

Területhasználati kategória	Terület (ha)	%
Erdőgazdálkodási térség	4189,00	65,32
Mezőgazdálkodási térség	1421,48	22,16
Sajátos területfelhasználású térség	106,62	1,66
Települési térség	690,88	10,77
Vízgazdálkodási térség	5,41	0,08

A gyorsforgalmi úthálózaton túl a VMTrT főút, térségi szerepű összekötő út és mellékút kategóriákat alkalmaz. Sümege belső úthálózatát a VMTrT teljes egészében nem tartalmazhatja. Közúti közlekedési hálózat terén a meglévő hálózati elemek Sümege közigazgatási területét érintő szakaszain túl a vármegyei területrendezési terv az alábbi tervezett szakaszokat tartalmazza:

Egy olyan új tervezett főúti kapcsolatot tartalmaz, amely Sümege területét is érinti:

- Devecser – Sümege – (Keszthely (71. sz. főút))

VMTrT a főutak tervezett településselkerülő szakaszai között tartalmazza a 84. sz. főút Sümeget elkerülő szakaszát, az alábbiak szerint:

- 84. sz. főút: Sümege

A várost érintő vasútvonalat is tartalmazza a vármegyei terv az alábbiak szerint:

Az országos törzshálózati vasútvonalak meglévő eleme

- 26: (Balatonszentgyörgy – Tapolca) - Sümege - Ukk

Kerékpáros közlekedésben Sümege területére vonatkozóan egy országos és egy térségi jelentőségű tervezett kerékpárútvonalat határoz meg a VMTrT:

Az országos kerékpárút hálózat tervezett eleme:

- 81.A: Veszprém – (Nagyvázsony – Kapolcs – Tapolca) – Sümege – Somlóvásárhely – Pápa – (Árpás – Győr)

A térségi kerékpárút hálózat tervezett eleme:

- (Nemeskeresztúr) - Rigács - Ukk - Zalagyömörő - Sümege - (Mihályfa)

A VMTrT Sümege közigazgatási területét is érintő övezetei:

- Ökológiai hálózat magterületének övezete
- Ökológiai hálózat ökológiai folyosójának övezete
- Ökológiai hálózat puffterületének övezete
- Kiváló termőhelyi adottságú szántók övezete
- Jó termőhelyi adottságú szántók övezete
- Erdők övezete
- Erdőtelepítésre javasolt terület övezete
- Tájképvédelmi terület övezete
- Vízminőség-védelmi terület övezete
- Honvédelmi és katonai célú terület övezete
- Ásványi nyersanyagvagyon övezete
- Gazdaságfejlesztés kiemelten támogatott célterületeinek övezete
- Innovációs-technológiai fejlesztés kiemelten támogatott célterületének övezete
- Turisztikai fejlesztések kiemelten támogatott célterületének övezete
- Együtt tervezendő térségek övezet - Veszprém megye várostérségeinek övezete
- Együtt tervezendő térségek övezet - Az „Európa kulturális fővárosa Veszprém 2023” program érdekében együttműködő települések övezete

A település területét érintő különböző korlátozó jellegű védelmi övezetek és a hozzájuk kapcsolódó előírások meghatározzák, hogy a közigazgatási területen belül hol esik korlátozás alá az új beépítésre

szánt területek kijelölése a településrendezési tervben. Ez ugyan az ITS-t közvetlenül nem érinti, de a fejlesztési elképzelések térbeli meghatározásánál mindenképpen figyelembe érdemes venni.

1.4 HATÁLYOS TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI DÖNTÉSEK

1.4.1 A hatályos településfejlesztési koncepció és Integrált Településfejlesztési Stratégia megállapításai

Sümeg város jelenleg is hatályban lévő településfejlesztési koncepciója 2015-ben készült. A koncepció - részben összehangolt tervezés keretében – a szintén abban az évben készült integrált településfejlesztési stratégiával egyidőben készült. Az ITS stratégiai fejezeteinek kidolgozása során 2015-ben együttműködés alakult ki a koncepciót illetve a stratégiát készítő két tervezői team között, így a 2015. évi stratégia kidolgozása, a tematikus célok és a beavatkozások meghatározása már az azzal egyidőben készült új településfejlesztési koncepció – munkaanyagainak – figyelembevételével, azzal összhangban történt.

A város rövid jövőképe, egyben a koncepció átfogó célja:

Sümeg stabil helyi gazdasággal rendelkező, kiváló életminőséget kínáló, mozgalmas és rendezett kisváros, melyet leginkább élénk kulturális élete és gazdag történelmi örökségének és természeti környezetének értékei jellemeznek, melyek jelentős vendégforgalmat vonzanak a városba, hozzájárulva ezzel a sümegiek jólétéhez.

A jövőképben – a város gazdasági, társadalmi, táji-, természeti- és épített környezeti adottságait és sajátosságait figyelembe véve, azokra építve – azon állapot fogalmazódik meg, amelyet Sümeg hosszú távon el kíván érni. A jövőkép elérése érdekében a koncepció a négy fő tématerület mindegyikéhez (gazdaság, társadalom, települési infrastruktúra és épített környezet, természeti környezet) egy-egy átfogó célt határoz meg, amelyekhez további részcélokat kapcsol.

A várost érintő fejlesztési beavatkozások mindegyikének a jövőképben megfogalmazott állapotok elérését kell elősegíteniük. A fejlesztések mindegyikét a koncepcióban rögzített településfejlesztési alapelvek (fenntarthatóság; esélyegyenlőség; partnerség és együttműködés) figyelembevételével, és azok mindenkor érvényesítésével kell megvalósítani.

Gazdaságfejlesztés terén a koncepció átfogó célja:

Kiegyensúlyozott szerkezetű, az idegenforgalmi szolgáltatások és a feldolgozóipari termelés tevékenységein, mint két fő pilléren nyugvó stabil foglalkoztatást és jövedelmeket nyújtó települési gazdaság kialakítása, jellegzetes térségi és helyi élelmiszeripari és kézműipari termékekkel.

Rész cél 1 (feldolgozóipar bővítése): A relatíve képzetlenebb munkaerőt is foglalkoztatni képes feldolgozóipari vállalkozások letelepedésének ösztönzése, és a helyi kisvállalkozások működési feltételeinek folyamatos javítása

Rész cél 2 (idegenforgalom): A meglevő, elsősorban a nemzeti szinten is egyedülálló történelmi és kulturális örökségre és a természeti környezet adottságaira épülő vonzerők fejlesztése, valamint ezek kiaknázása érdekében a településen elérhető szolgáltatások körének bővítése, új, a turisztikai kínálatot bővítő attrakciók létesítésének ösztönzése

Rész cél 3 (helyi termékek előállítás): Egyedi, jó minőségű élelmiszeripari és kézműipari termékek előállítása.

A társadalom terén kitűzött átfogó cél és a rész célok:

A település lakosságszámának stabilizálása, elsődlegesen az elvándorlás minimális szintre mérséklésével, a települési szintű társadalmi különbségek kezelhető szinten tartása, a települési közszolgáltatások minőségének folyamatos korszerűsítése, valamint a munkavállalók képzettségi szintjének és egészségtudatosságának számottevő javítása.

Rész cél 1: A települési szolgáltatások intézményi feltételeinek javítása

Rész cél 2: A települési szolgáltatásokhoz való hozzáférésebeli különbségek mérséklése

Rész cél 3: A foglalkoztathatóság javítása

Épített környezet és települési infrastruktúra terén az alábbiakat határozza meg a településfejlesztési koncepció:

A városi környezet értékőrző és fenntartható fejlesztése, a település környezetminőségének és a klímaváltozással szembeni ellenálló képességének folyamatos javítása.

Rész cél 1: Az épített környezet értékeinek megóvása, értékőrző fejlesztése

Rész cél 2: A településszerkezet és a beépítés jellegének védelme, a település térségi terjeszkedésének korlátozása

Rész cél 3: Városi zöldfelületek bővítése és minőségi fejlesztése

Rész cél 4: A város térségi kapcsolatainak és belső közlekedési hálózatának javítása

Rész cél 5: A települési műszaki infrastruktúra fejlesztése, ezáltal a környezetminőség és a környezetbiztonság javítása

A természeti környezet, környezeti elemek megóvására vonatkozó koncepcionális célkitűzések:

A kivételes természeti értékek megőrzése, fenntartható turisztikai és energetikai hasznosításuk elősegítése, a környezetterhelés minimalizálása mellett

Rész cél 1: A környezetterhelés csökkentése, a térség természeti értékeinek megőrzése, a tájhasználat racionalizálása

Rész cél 2: Fenntartható és környezetbe illő attrakciók kialakítása a változatos és tiszta természeti környezet vonzerejére építve

Rész cél 3: Az energiaköltségek csökkentése a helyben elérhető megújuló energiaforrások fokozott kihasználásával.

Sümege nem készített integrált városfejlesztési stratégiát. Integrált településfejlesztési stratégiáját 2015-ben készítette el, amely 2016-ban került módosításra. A jövőkép és az átfogó cél megegyezik a településfejlesztési koncepcióban megfogalmazottal. Az ITS a középtávon megvalósítandó fejlesztéseket rendszerezi, ennek érdekében 7 középtávú stratégiai fejlesztési célt határozott meg:

G1 - Munkahelyteremtés, a helyben foglalkoztatás bővítése, munkalehetőség biztosítása a fiatal korosztályok számára, a fiatalok városban tartása, ennek érdekében az ipari gazdasági terület bővítése, inkubátorház létrehozása, vállalkozásfejlesztés

G2 - A Belváros integrált turisztikai fejlesztése, a piaci igényekhez igazodó differenciált szálláshelyfejlesztés, a termál- és gyógyturizmus fejlesztése, bakancsos turizmus feltételeinek javítása

G3 - A szőlőtermesztés és borászat fejlesztése, a nagyobb hozzáadott értékű termékek előállítását biztosító feldolgozóipari kapacitások bővítése a mezőgazdaság bázisán, élelmiszeripari vertikum megteremtése

G4 - Megújuló energiahasznosítás részarányának növelése, energiahatékonysági fejlesztések az intézményrendszerben, környezetipari fejlesztés

T1 - Az emberek életminőségét javító, a szolgáltatási színvonalat emelő intézményi infrastruktúra fejlesztés, a biztonságérzet növelése

K1 - Természeti és táji környezet értékeinek megőrzése, vízellátás biztonsága, felszíni vizek visszatartása és hasznosítása

K2 - Épített és kulturális örökség megőrzése és bemutatása, bevétel-teremtő hasznosítása

A hatályos ITS keretében három akcióterület került kijelölésre a városban. A három akcióterület mindegyike a gazdaságfejlesztés - azon belül is egyrészt a turizmusfejlesztés és örökségvédelem illetve bemutatás, másrészt a munkahelyteremtés és vállalkozásfejlesztés műszaki, területi feltételeinek, illetve szervezeti feltételeinek megteremtése – erőteljes beindítására irányul. Az akcióterületeken megvalósítani tervezett beavatkozások is ezt a célt szolgálják. Sümege a három kijelölt akcióterület az alábbi:

- Belváros,
- Ipari, gazdasági terület,
- Ökoturisztikai terület.

A város jónéhány ágazati (gazdasági program, helyi esélyegyenlőségi program, Társulási Községi Esélyegyenlőségi Intézkedési terv, szociális szolgáltatástervezési koncepció, környezetvédelmi program, stb.) koncepciót, programot is készített az elmúlt évek során.

1.4.2 Hatályos településfejlesztési és településrendezési szerződések

Sümege Város Önkormányzata – az Önkormányzat tájékoztatása szerint - nem élt ezzel a lehetőséggel, és a korábbi években nem kötött jelentősebb értékben ilyen típusú szerződéseket.

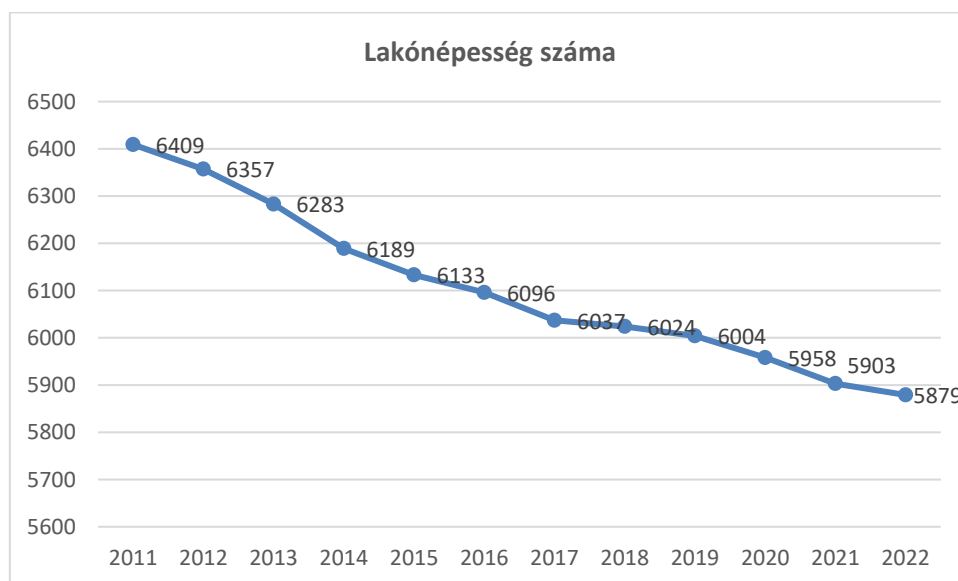
1.5 A TELEPÜLÉS TÁRSADALMA

1.5.1 A település népességének főbb jellemzői

1.5.1.1 Demográfia

Sümege lakónépességének számában fokozatos csökkenést figyelhetünk meg. Míg 2000-ben 6875 főt számolt a település addig 2011-ben 6409-re azaz 466 fővel csökkent a népesség. A következő 10 éves időszak végének népességszámát aktuálisan mutató 2022. évi népszámlálás adatai vonatkozó adata szerint 2022-ben a népszámlálás idején 5879 fő volt Sümege népessége, tehát 6000 fő alá csökkent a város népességszáma.

9. ábra - A lakónépesség számának alakulása 2011-2022

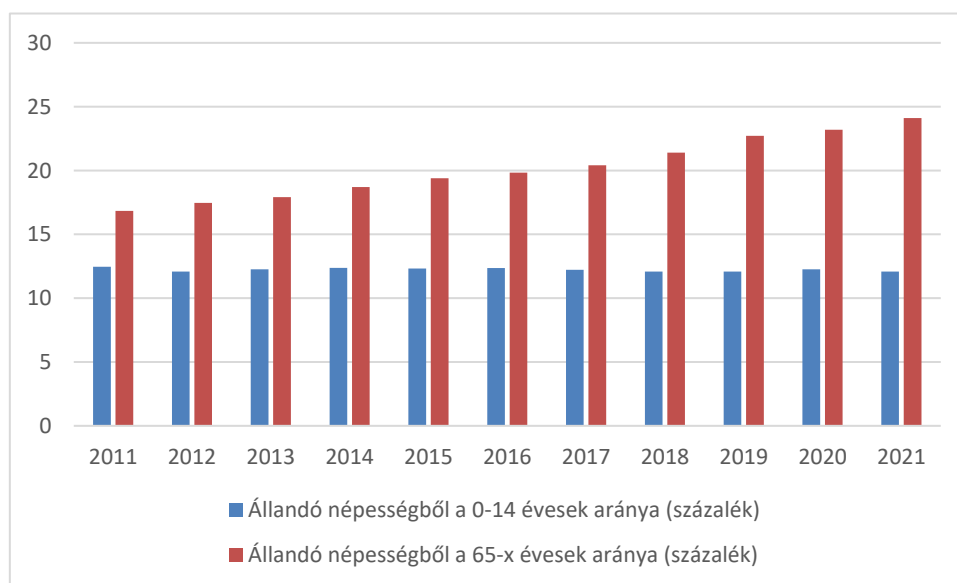
forrás: E-TÉR, népszámlálás

A város népsűrűsége a 2022. évi népszámlálási adatok alapján 91,65 fő/km². A népesség csökkenésével a népsűrűségi adat is korrelál. A korábbi adatok összehasonlításul: a 2011. évi népszámlálási adatok alapján 100,64 fő/km², ami 2001-hez képest csökkenést mutatott (2001-ben 108,53 fő/km²) amely a csökkenő lakónépességnek tudható be.

Az állandó népességen belüli korcsoportos megoszlásról az alábbi ábra és a korfa, illetve a legfrissebb adatok adnak árnyaltabb képet. A 0-14 évesek aránya fokozatos csökkenést mutat, 2000-ben még 15% volt, 2013-ra 12,3%-ra csökkent, 2021-ben pedig 12,08%-on áll. Bár mindenhol csökkenő

tendencia látszik, a sümegi arány kevesebb, mint az országos, vármegyei járásközponti és járási értékek. A 0-14 évesek arányának csökkenésével a 65 év feletti aránya fokozatos növekedést mutat az évek során. A 0-14 évesek aránya az állandó népességből 15%-ról 12%-ra csökkent, míg a 65-x évesek részesedése a legutóbbi 10 évben 17-ről 24,11%-ra nőtt 2021-re. A népesség öregedési indexe így 2011-2021 között 135-ről 199,5-re romlott. A 2022. évi népszámlálási adatok szerint 715 fő 15 évesnél fiatalabb élt Sümegeen, ami a népesség 12,16%-a, a 65 évesnél idősebbek száma 1556 fő volt, ami 26,46 százalékot tesz ki. A 2022. évi népszámlálás adatai szerint Sümegeen az öregedési index értéke 217,6. A járás településeivel összevetve Sümegeen tapasztalható az egyik legrosszabb érték.

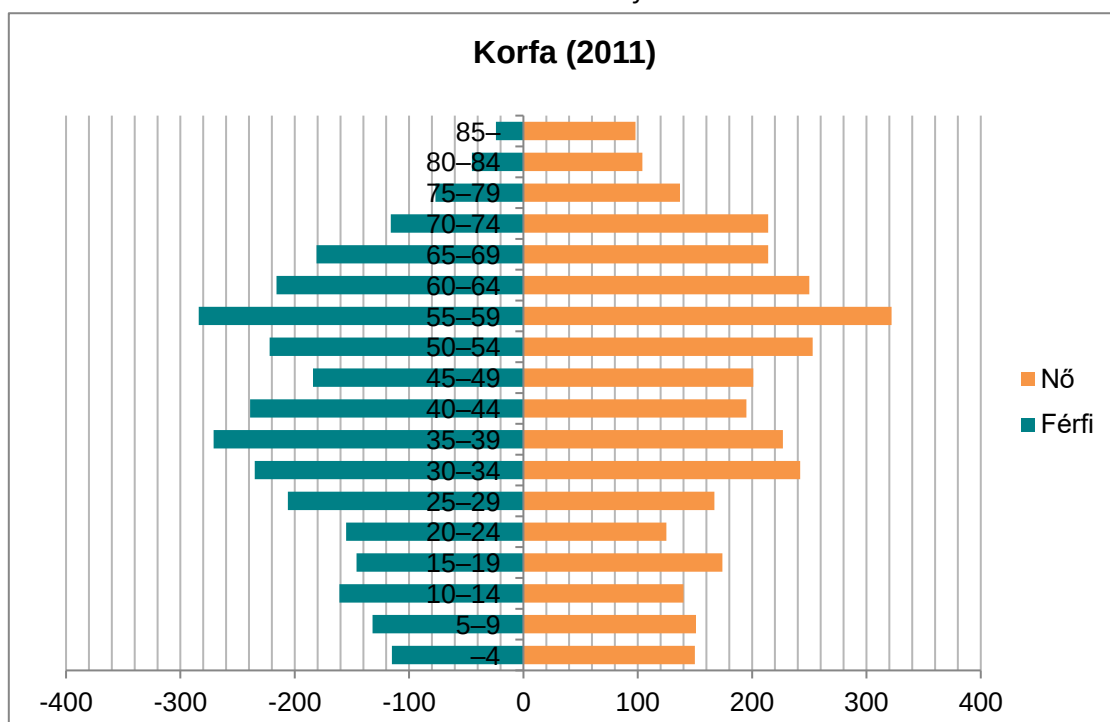
10. ábra - Az állandó népességen belül a korcsoportok megoszlása

forrás: E-TER, saját szerkesztés

A Sümege népességére – a 2022-es népszámlálási adatok hiányában a 2011. évi népszámlálás alapján - készült korfát figyelve látható, hogy a női nem többsége jellemző Sümegeen. Szinte minden életkorban kevesebb a férfi, de a leginkább szembetűnő különbség és eltolódás a nők irányába az 50 éves és afeletti korcsoportokban látható. A 70 éves feletti korosztály esetében dupla annyi nő él mint férfi. Az előregedő társadalom jelei is megfigyelhetők Sümege korfáján. A 20 évnél fiatalabbak lényegesen kevesebben vannak, mint a 30 év feletti lakosság.

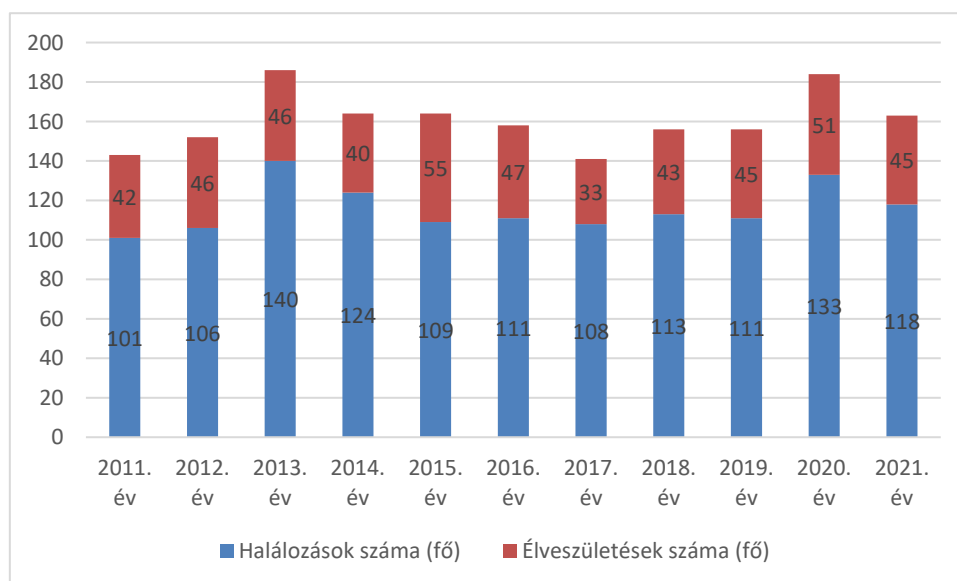
11. ábra - Korfa

forrás: KSH, Népszámlálás

Az élveszületés és halálozás idősoros adatai azt mutatják, hogy 2021-ben 118 fő halálozása mellett csupán 45 fő született. Ez is alátámasztja az előzőekben a csökkenő népességre tett következtetéseket. A diagramról leolvasható, hogy az élveszületések száma 2011 óta 45 fő körül alakul átlagosan.

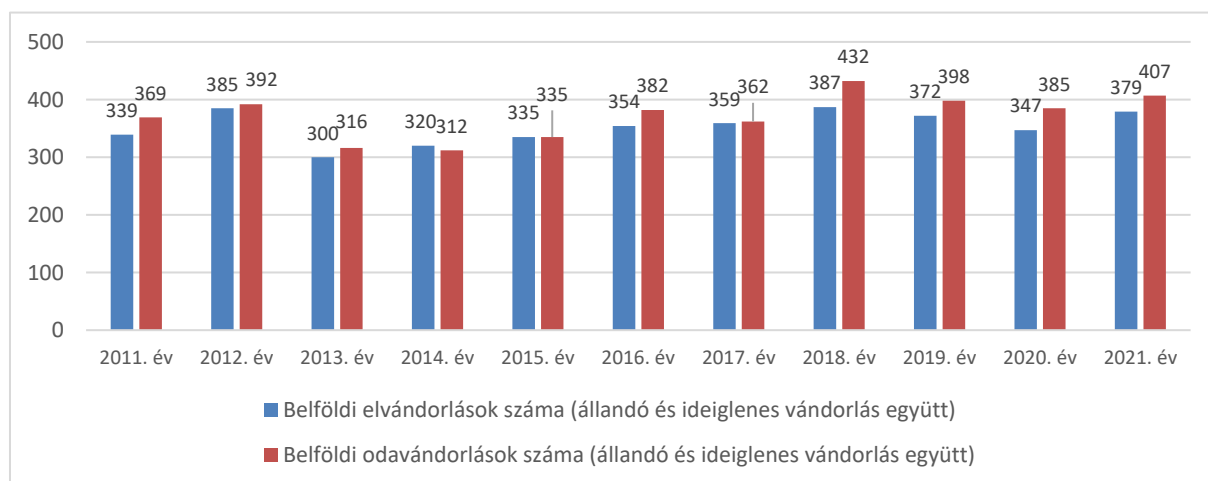
12. ábra - Élveszületés, halálozás

forrás: KSH, saját szerkesztés

Sümegre 2021-ben 407 fő vándorolt, míg ugyanebben az évben 379-en vándoroltak el a településről. A diagramon látszik, hogy a vándorlások száma hullámzóan alakult az elmúlt 10 évben, és az esetek többségében az odavándorlás jellemző. Ha nem is jelentős mértékben, de vándorlási aktívum jellemzi a várost, mivel az elvándorlások éves átlaga a 10 éves időszakban 352, míg az odavándorlások évi átlaga 372 fő körül alakult. Azonban a vándorlási nyereség nem elegendő a nagyobb mértékű természetes fogyás ellensúlyozásához.

13. ábra - Állandó és ideiglenes oda- és elvándorlások száma (eset)

forrás: KSH, saját szerkesztés

1.5.1.2 Nemzetiségi összetétel

Sümegen a 2011-es népszámláláson a lakosság 3,3%-a vallotta magát valamely nemzetiséghez tartozónak. (A KSH megfogalmazása pontosan: a nemzetiség, az anyanyelv, a családi, baráti közösségben használt nyelv válaszok legalább egyike szerint.) A 82,8% magyar nemzetiségű mellett a 3,3%-ba az alábbi nemzetiségek tartoznak: cigány (2%), német (0,96%), román (0,14%), szerb (0,08%), szlovák (0,05%) és egyéb (0,41%). Az alábbi táblázat képet ad arról, hogy a nemzetiségi összetétel hogyan alakul a Sümegi járásban és Veszprém vármegyében összesen. A Sümegi járáson és a vármegyén belül több nemzetiség is található a táblázatban szereplőkön kívül.

1. táblázat - Nemzetiségi összetétel

Megye összesen		Sümegi járás		Sümeg város	
hazai nemzetiségek együtt	5,22%	hazai nemzetiségek együtt	3,19%	hazai nemzetiségek együtt	3,33%
német	3,17%	cigány (romani, beás)	2,08%	cigány (romani, beás)	2,02%
cigány (romani, beás)	1,51%	német	0,86%	német	0,96%

forrás: KSH, Népszámlálás 2011

Sümegen 129 fő roma regisztrált a 2010. évi Kisebbségi önkormányzati választáskor. A számuk feltételezések szerint több, mert sokan nem vállalják fel roma származásukat. A Roma Nemzetiségi Önkormányzat szorosan együttműködik a köznevelési intézményekkel a roma származású gyermekek esélyegyenlőségének biztosítása miatt, illetve a Munkaügyi Kirendeltséggel a romák képzési lehetőségeit illetően.

A Roma Nemzetiségi Önkormányzat 1994 óta működik a településen. A partnerség az önkormányzattal a Roma Nemzetiségi Önkormányzat működési feltételeit biztosítja, támogatja a nemzetiséget a pályázati tevékenységében, a tevékenységek finanszírozásához nyújt kiszámítható támogatást. Az önkormányzat és a Roma Nemzetiségi Önkormányzat kölcsönösen együttműködik. Sümeg Város Roma Önkormányzata rendszerint havonta ülésezik, ahol az év elején elfogadott munkaterv alapján döntenek a szükséges kérdésekben.

A városban ritkán találkoztak etnikai jellegű konfliktusokkal, de ezekkel kapcsolatban a rendőrség fellépése eddig eredményesnek bizonyult. (Forrás: HEP)

Vallási hovatartozás tekintetében a 2011-es népszámláláson 59,77% római katolikusnak (0,19% görög katolikusnak), 1,98% reformátusnak, 1,05% evangélikusnak vallotta magát. Ateistaként 0,64% nyilatkozott, míg 27,57%, a lakosság jelentős hányada nem kívánt válaszolni a vallási hovatartozásról feltett kérdésre.

1.5.1.3 Képzettség

Az alábbi táblázat a képzettségről kíván árnyaltabb képet adni. Sajnálatos módon a 2022. évi népszámlálás adatai a vizsgálatok készítésének időpontjában nem állnak rendelkezésre, így csak a megelőző két népszámlálás adataira hagyatkozhatunk.

A legfeljebb általános iskola 8. osztályt végzettek kategóriájában mind országosan mind vármegyei szinten javulás látszik a két népszámlálás között, Sümeg 9,5%-al tudott javítani 2001-hez képest, ám még mindig elmarad a vármegyei járásközponti értéktől, ahol a 7 évesnél idősebbek arányában csupán 22,5% rendelkezett legfeljebb általános iskolai végzettséggel.

Érettségivel, mint legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkező 7 éves és idősebbek aránya 2001-ben 19% volt. 2011-re ezt az arányt 24,7%-ra sikerült növelniük. Amely ugyan 30%-os javulást mutat, de a vármegyei járásközpont (29,5%) és az országos (27,5%) értéktől elmarad.

Érettségi nélküli középfokú végzettséggel, mint legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezők aránya Sümegen 2011-ben 25,6%-volt, ez minimális növekedést mutat a 2001-hez képest. Vármegyei járásközponti és országos viszonylatban ez az érték csökkent, kevesebb arányban jellemző az érettségi nélküli más középfokú végzettség.

Az egyetemi, főiskolai, egyéb oklevéllel rendelkezők aránya is pozitív irányban változott. 2011-ben 10,3% rendelkezett felsőfokú képzettséggel, ez az arány 47,1%-al jobb, mint 2001-ben.

2. táblázat - Képzettségi adatok

Adattípus (a 7 éves és idősebbek arányában (%))	2001	2011	Változás 2011/2001 viszonylatában (%)
Legfeljebb általános iskola 8. osztályát végeztek			
Városi	28,5	25,8	-9,5%
Megyei járásközponti	24,1	22,5	-6,6%
Országos	26,3	25	-4,9%
Érettségivel mint legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezők			
Városi	19	24,7	30%
Megyei járásközponti	22,2	29,5	32,9%
Országos	20,5	27,5	34,1%
Érettségi nélküli középfokú végzettséggel, mint legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezők			
Városi	25,2	25,6	1,6%
Megyei járásközponti	24	22	-8,3%
Országos	21,1	19,5	-7,6%
Egyetemi, főiskolai, egyéb oklevéllel, mint legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezők			
Városi	7	10,3	47,1%
Megyei járásközponti	11	16,1	46,4%
Országos	9,8	15,5	58,2%

forrás: TelR, ITS, Képzettség

1.5.1.4 Foglalkoztatottság

A foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül 2001-ben 56,1% volt, amely meghaladja az országos és a járási átlagot is, ugyanakkor elmarad a vármegyei járásközpontitól. A Sümegei járáson belül Gógánfa és Csabrendek rendelkeztek jobb adatokkal, 57,8 illetve 56,8 százalékkal. Tíz év elteltével a 2011-es adatok alapján 1,3 százalékponttal növekedett Sümegeen a foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül, ennek ellenére ez alacsonyabb érték a járási, vármegyei és országos értéknél is. Járási összehasonlításban Sümege 5,4 százalékponttal marad el a legjobb adattal rendelkező Rigács településtől ahol 2011-ben a lakosság 62,8%-a rendelkezett munkahellyel, összességében pedig a Sümegei járáson belül 13 település állt jobban foglalkoztatás terén mint Sümege. A nyilvántartott álláskereső aránya a munkaképes korú népesség aránya 2006 óta folyamatosan a vármegyei és országos arány felett húzódik. A legmagasabb 2009-ben 13,3% volt, míg 2013-ra 6,8 százalékra csökkent. 2001-ben a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya 34,1%-kal a vármegyéhez és járáshoz képest alacsonyabb volt s ez az arányt 2011-re 40,8%-ig romlott.

A járáson belül sajnos akad még olyan település, ahol a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya 50% feletti, ezek pedig Hetyefő (53,7%). 2001-es adatok szerint a foglalkoztatottak 35,5%-a naponta ingázott Sümege és más településen lévő munkahelye között, tíz év elteltével 2011-ben pedig ez az arány 34,1%-al valamelyest csökkenést mutat. Sajnos a járási adatot tekintve a két mérés között

enyhe növekedés jellemző. (Két településen 80% feletti, további 10 településen 60% feletti az ingázás aránya 2011-ben.) A gazdasági inaktivitás 2001 és 2011 között 1 százalékponttal csökkent, míg a munkanélküliségi ráta 0,1 százalékponttal növekedett.

3. táblázat – Foglalkoztatottak aránya

Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül			
	2001	2011	Változás
Sümege	56,1	57,4	2,3%
Megye	58,8	61,3	4,3%
Ország	53	57,9	9,2%
Naponta ingázó (eljáró) foglalkoztatottak aránya			
	2001	2011	Változás
Sümege	35,5	34,1	-3,9%
Megye	24,4	28,5	16,8%
Ország	29,9	34,5	15,4%

Sümege 2013-ban 291 regisztrált munkanélkülit tartottak nyilván, ez 6,8% aktív korú álláskeresőt jelentett ugyanabban az évben, amely adat valamennyivel az országos szint és a vármegyei szint felett húzódik. A nyilvántartott álláskeresők számában 2011 és 2021 között jelentős javulás tapasztalható. Az ábrán látható, hogy a regisztrált munkanélküliek száma apróbb visszalépésekkel ugyan, de fokozatosan

csökkent az utóbbi 10 évben. 2021-ben mindössze 155 álláskeresőt tartottak nyilván Sümege. Ez a kedvező érték 2018 óta nagyjából állandó.

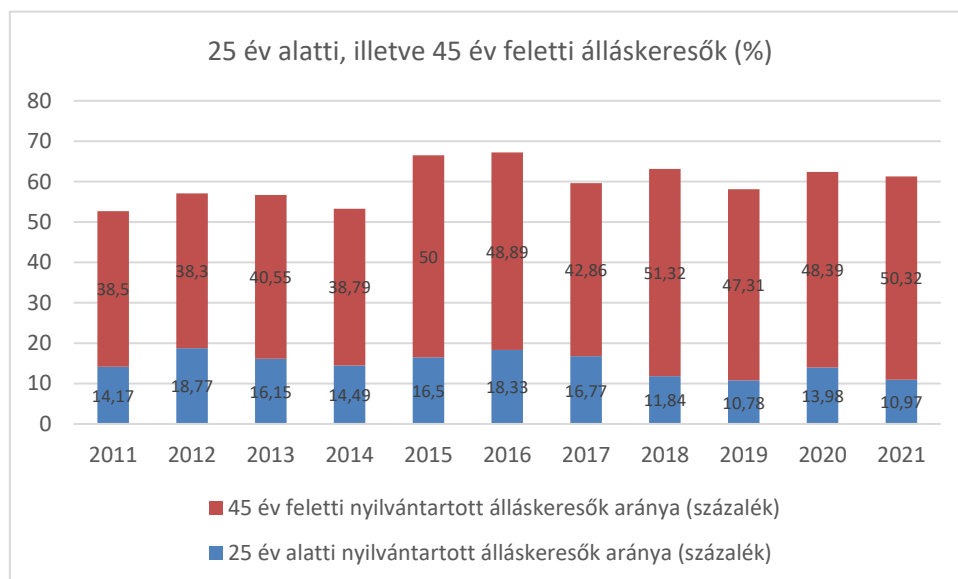
14. ábra - Munkanélküliségi adatok

forrás: E-TER, saját szerkeszté

A regisztrált munkanélküliek körében a 180 napnál hosszabb ideje munka nélkül lévők aránya 2013-ban 41,2% azaz 119 fő volt, amely a munkanélküliek közel fele, és ez az arány a legutolsó elérhető 2019-es adat szerint stagnáló, abban az évben is 43 százalékot ért el. Az elmúlt tíz év adatait vizsgálva átlagosan a 45 év feletti munkanélküliek aránya némileg nőtt, 2021-ben az álláskeresők 50%-át tették ki. A 25 év alatti munkanélküliek az összes álláskereső 11%-át alkotják, azaz csak minden tizedik munkanélküli 25 év alatti. A nyilvántartott álláskeresők korcsoportos megoszlásáról az alábbi diagram ad tájékoztatást.

15. ábra - A nyilvántartott állás keresők száma korcsoport szerint (2011-2021), százalék

forrás: E-TER, saját szerkeszté

Az állás keresők iskolai végzettség szerinti megoszlását figyelve elmondható, hogy az általános iskolai és szakmunkás végzettségűek vannak a többségben, míg a szakiskolai és egyetemi végzettségű állás keresők száma alacsonyabb. A legfeljebb 8 általános iskolát végzett regisztrált munkanélküliek száma pedig az évek során fokozatosan nőtt, 2021-ben az állás keresők több mint fele (52,2%-a) volt alacsonyabb iskolai végzettségű.

1.5.1.5 Jövedelmi viszonyok

A száz lakosra jutó adófizetők száma évek óta közel azonos nagyságú, az országos átlag feletti, de tartósan a Veszprém vármegyei járásközpontok értékei alatt húzódik. Az évenkénti eltérést figyelve csupán 1-2 fő csökkenés vagy növekedés tapasztalható, 2015-ről 2016-ra figyelhető meg egy jelentősebb javulás, ezt követően az 50 fő körüli érték stabilnak tekinthető, 2020-ban is 48,7 volt ez az érték. A Sümegi járásban egyébként 7 település is jobban áll e tekintetben Hosztót és Dabronc települések 50 fővel állnak az élen.

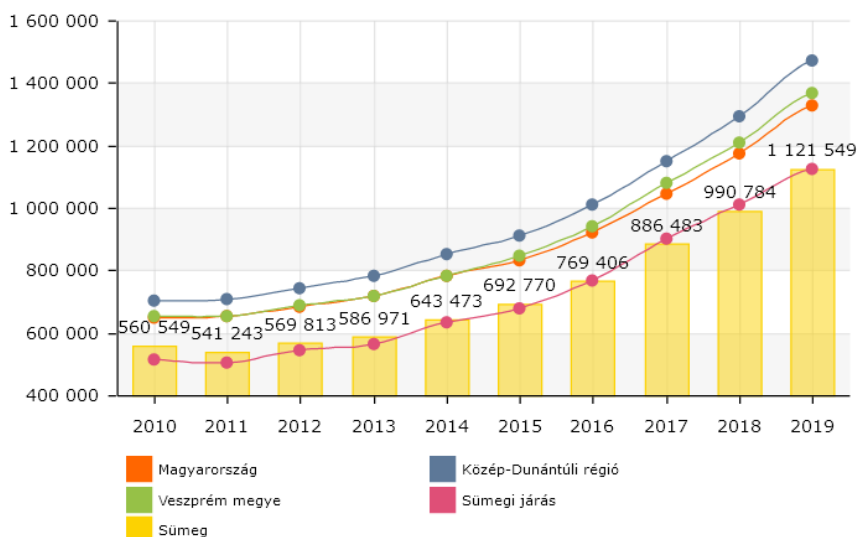
16. ábra - Száz lakosra jutó adófizetők száma (fő)

forrás: TeIR

Az egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem tekintetében Sümeg mind az országos mind a vármegyei adatokhoz képest rosszabbul teljesít. 2020-ban 1.155.824 Ft nettó belföldi jövedelem jutott egy lakosra, amely kevesebb az országos és a vármegyei járásközponti nettó jövedelemhez képest is. A Sümegi járás településeinek nettó jövedelme javulást mutat. Míg 2010-ben 10%-al maradt el Sümegtől, addig 2019-re eltűnt ez a különbség.

17. ábra: Egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem (Ft)

forrás: TeIR

1.5.1.6 Életminőség, lakásállomány

Sümeg lakásállománya 2017-ben lépte át a 2600 darabszámot, amely 17 lakással haladja meg a 2011-ben, és közel 150-nel a 2001-ben mérteteket. (Nagy ugrás figyelhető meg a 2011-es és 2012-es évek között, akkor ugyanis 32 lakással bővült az állomány.) A lakásállományt 2021-ben 2627 lakás alkotja. Az 100 lakásra jutó lakónépesség száma ezzel 2011-ben 248-nál alakult, amely 224,7-re csökkent 2021. évre, ami jól mutatja, hogy a városban egyre kevesebb lakosra jut egyre több lakás, ez pedig a csökkenő népességnek és az emellett meglévő – bár mérséklődő - lakásépítési kedvnek tudható be.

Az éves lakásállomány százalékában az épített lakások aránya váltakozóan alakult az elmúlt tíz évben, de átlagosan az országos és vármegyei átlagok alatt húzódik. 2011-ben 1000 lakásra 4,26, míg 2021-ben 0,76 új lakásépítés jutott.

Az alacsony komfortfokozatú lakások aránya (félkomfortos, komfort nélküli, szükséglakás) 2001-ben 16%-os Sümegen, de a környező településeken helyenként az 50%, 70% feletti mértéket is elérte. 2011-re 6,3%-ra csökkent az alacsony komfort fokozatú lakások aránya, ugyanakkor a Veszprém vármegyei járásközpontok értékétől (3,2%) még így is elmaradt Sümeg. Ugyanez az arány 2022-re jelentősen javult a városban, a félkomfortos lakások aránya 0,5%, a komfort nélküli és szükséglakások aránya pedig 0,8%. Járási szinten is javulás tapasztalható, de kisebb mértékű. Míg 2001-ben 76% volt a legmagasabb települési komfort nélküli lakásállomány arány a Sümegi járásban, addig 2011-re már 38%-ig, 2022-re 6%-ra szorult vissza ez az érték. Az összkomfortos lakások aránya 2022-ben 77,2%, ami jelentős javulás a 10 évvel korábbi 62%-hoz képest. Sümeg lakásállománya a megyei átlagnál kedvezőbb felszereltségű az adatok alapján. Az egyszobás lakások aránya a lakott lakásokon belül 2001-ben 12,1%, 2011-ben 10,3, 2022-ben 7,1%.

4. táblázat - A lakások komfort szerinti csoportosítása, 2001, 2011, 2022

Év	Terület	Összkomfortos	Komfortos	Félkomfortos	Komfort nélküli	Szükség- és egyéb lakás
2001	Megye összesen	57%	28%	4%	8%	4%
	Sümeg	56%	28%	5%	7%	5%
2011	Megye összesen	65%	28%	2%	4%	0%
	Sümegi járás	49%	37%	4%	9%	0%
	Sümeg	62%	31%	3%	3%	1%
2022	Megye összesen	75,9%	22,3%	0,6%	1,1%	
	Sümegi járás	65,6%	30,9%	1,5%	2,0%	
	Sümeg	77,2%	21,5%	0,5%	0,8%	

forrás: KSH, Népszámlálás

A közüemi ivóvízvezeték- és közcatorna-hálózatba bekapcsolt lakások aránya alapján 2021-ben 60 lakás nem volt az ivóvíz, míg 342 lakás nem volt a csatornahálózatba kapcsolva. Mindkét hálózatra való bekapcsoltság enyhe növekedést mutat az elmúlt tíz évben. Ennek köszönhetően záródik a közműolló (100 vezetékes ivóvízhálózatba bekapcsolt lakásra jutó közcatornahálózatba bekapcsolt lakás), melynek értéke 2011-ben 86,6 volt, 2021-re pedig 89,05-re nőtt. A háztartásonként szolgáltatott víz egy lakosra jutó mennyisége ingadozó és enyhén elmarad az országos átlagtól.

A Sümegi járás majdnem összes településén 100%-os az ivóvízvezeték-hálózatba kapcsolt lakások aránya, míg közcsatorna-hálózattal 7 település még nem rendelkezik.

5. táblázat - Vízvezeték, meleg folyóvíz és vízöblítéses WC

Év	Terület	Hálózati	Házi	Meleg folyóvízzel	Vízöblítéses WC-vel
		vízvezetékkel			
		ellátott lakás			
2001	Veszprém vármegye	93,7%	0,6%	91,3%	89,8%
	Sümeg	93,7%	1%	91%	90%
2011	Sümeg	98,4%	0,1%	94,7%	96,3%
	Sümegi járás	95,1%	0,5%	88,9%	89,7%
	Veszprém vármegye	97,5%	0,7%	95,1%	95,7%

forrás: KSH, Népszámlálás 2001 és 2011

Száz lakásra 2011-ben 61,75 fő lakossági gázfogyasztó jutott, ami a 2021-ig terjedő időszakban stagnál, 2021-ben is 61,74 fő volt a mutató értéke. Egy lakosra jutó háztartások részére szolgáltatott villamosenergia mennyisége 2014 óta növekszik Sümegen, de még így is a vármegyei és országos értékek alatt marad. Távfűtéses lakás Sümegen és a Sümegi járásban nincs.

Sümegen a zöldfelületek nagysága az elmúlt időszak fejlesztései nyomán kismértékben nőtt, amely alapján 2021-ben 6,07 m² jutott egy lakosra (ami felülmúlja a 10 évvel korábbi 5,6m² értéket). Ez az érték természetesen jóval elmarad a járás egyes településeitől, Zalaszegvár a járásvezető az egy főre jutó zöldfelületben.

1.5.2 Térbeli, társadalmi rétegződés, konfliktusok, érdekviszonyok

A város bűnözésének helyzetében a legmagasabb számban személy-, közrend-, és vagyon elleni bűncselekmények kerülnek elkövetésre. Az utóbbi időben, a lakosság megváltozott anyagi helyzete, a bekövetkezett gazdasági válság, az elszegényedés hozzájárult a tulajdon elleni bűncselekmények terjedéséhez. A városban működő Rendőrőrs, a Polgárőrség, és a Városvédő és Szépítő Egyesület tagjai eredményes együttműködéssel járulnak hozzá a rend fenntartásához. Sümegen ritkán találtak etnikai jellegű konfliktusokkal, de ezekkel kapcsolatban a rendőrség fellépése eddig eredményesnek

A helyi közösségi szolidaritás megnyilvánulásai:

Máltai Szeretetszolgálat sümegi csoportja: A szervezet célja, hogy adományokkal segítség a városban élő rászorulókat, különös tekintettel a gyerekekre és a fiatalok számára. Többször is szerveznek ruha és ételosztást a városban. A bevásárlóközpont (Tesco) előtt ruhagyűjtő konténerek vannak elhelyezve. A Napfény Szociális Segítő Központ az ellátotti körét rendszeresen segíti ruhanemű kiosztásával. A városnak óriási segítséget nyújtanak a Lovagrendek étel, ruhanemű, gyógyászati segédeszköz, játék adományai. Több helyi civil szervezet gyűjt és juttat el határon túli testvértelepülések, természeti katasztrófák károsultjai részére adományokat. Az önkormányzat biztosítja a nyári gyermekétkeztetést a rászoruló és igénylő gyermekek részére. (Forrás: Helyi Esélyegyenlőségi Program Sümeg Város Önkormányzata).

1.5.3 Települési identitást erősítő tényezők

Sümeget, mint egy dunántúli kis ékszerdobozt, a barokk kor gyöngyszemét emlegetik. Legismertebb műemlék a vár, amelyet a 84-es úton a város felől érkezők már messziről láthatnak, és amely számos láttnivalót és programot kínál. A látványos várprogramoknak, lovasjátékoknak, a kiemelkedő szálláslehetőségnek, valamint a végvári napok rendezvényeinek köszönhetően, az ide látogatók száma évről-évre emelkedik. Európai hírű a Maulbertsch freskókkal díszített plébánia templom, hiszen ezek festőjét a „magyar Michelangelo”-nak is nevezik. A múzeumok bemutatják a város és környéke neves szülötteit, képet adnak a település történetéről. A művelődési ház évente több regionális és országos művészeti találkozónak ad otthont, a város a konferenciaturizmus egyik kedvelt központja. A látogatók számára több étterem üzemel egész évben, a Püspöki palotában kiváló kézműves borospince működik. Bár a vármegye 10 városa közül a lakosság számát tekintve az egyik legkisebb, a „Balaton kapujának” is nevezett Sümeget idegenforgalmi szempontból a vármegye jelentősebb települései közé sorolják. A városban található értékek fejlesztéséből akár a hátrányos helyzetű csoportok is profitálhatnak. (Forrás: Helyi Esélyegyenlőségi Program Sümege Város Önkormányzata)

- Épületek: egyházi épületek (protestáns templom, a Tarányi-család kápolnája és családi kriptája) lakóházak, intézmények, közhivatalok, stb., általános iskola főépülete, magtár, posta épülete, Kisfaludy Vendéglő, Kisfaludy Sándor Gimnázium épülete, óvoda,
- Köztéri alkotások (szobrok, kőkeresztek, emléktáblák)
- Egyházi jellegű emlékek, kőkeresztek, útszéli szobrok
- Sümegi temetők (síremlékek, kőkeresztek): városi temető, izraelita temető
- Természeti értékek: Rákóczi-forrás, „Jéggyári” vízmedence a forrásházzal, gesztenye facsoportok (3 is van), borókás, Sümeg külterület, Várhegy, volt mészkőbánya, kastélypark, nyírlak. Kisfaludy-tölgyfája, Öreghegy

Sümege testvérvárosi kapcsolatai (Forrás: Sümege város honlapja)

- Aichtal (Baden Württemberg, Németország): Aichtal és Sümege Önkormányzata között a partnervárosi kapcsolat 1990-ben jött létre. A létrejött együttműködés több társadalmi réteg bevonásával erősödött tovább. (pl. diákok táboroztatása, szociális otthon lakóinak megvendégelése stb.) A települések közti kapcsolat révén a sümegi és az aichtali könyvtárak között is tartalmas együttműködés alakult ki, melynek során művelődési intézményünk több értékes gyűjteményhez jutott.
- Szováta (Erdély, Románia): A Szováta és Sümege városok közötti együttműködést az 1998-ban aláírt testvér-települési szerződés törvényesítette. A kapcsolat egy régebbi, az oktatási intézmények közötti cserelátogatással indult, amely azóta kiterjedt a sport, a kultúra és a tűzvédelem területére is.
- Koscian (Lengyelország): 2007-ben került sor a kosciáni és a sümegi gimnázium között a partneriskolai megállapodás aláírására. Az együttműködés főbb célkitűzései a sport és

szabadidős programok kölcsönös szervezése, a két ország és azok tradícióinak bemutatása, EU ismeretek bővítése, közös projektek indítása.

- **Tapolca (Magyarország):** A partnervárosi megállapodást 2007 márciusában kötötte meg a két település, melynek célja a városok között a turisztikai, kulturális, igazgatási, sport területeken történő együttműködés kölcsönös kiterjesztése.
- **Vobarno (Olaszország):** A Vobarnoval kötött együttműködés alapja a két város történelmi múltjának és jelenének megismerése, valamint polgárainak a megismerkedése úgy a gazdaság, mint a szellemi értékek terén. Példaértékűvé kívánják tenni egyezségüket az oktatás, közművelődés egy jó és békés meggyőződés jelképe.
- **Draguignan (Franciaország):** A kezdeményezés alapjául az szolgált, hogy Kisfaludy Sándor 1796-ban, a császári hadsereg tisztjeként francia fogságba esett, és később Draguignan városban élt. Kisfaludy emlékét ma is őrzik a francia városban, s ez indította arra Draguignan városvezetését, hogy kapcsolatot kezdeményezzenek a költő szülővárosával, Sümegegyel. A két település közötti együttműködés a tervek szerint kulturális, társadalmi, gazdasági, turisztikai téren is működne a jövőben, a kölcsönös előnyökre és a barátságra alapozva.

6. táblázat - Civil szerveződések

Civil szervezet	Fő tevékenység
Ramassetter vince általános iskola tanulóiért alapítvány	Iskolai előkészítő oktatás
Segítő Kéz az Óvodásokért Alapítvány	Gyermekevédelem
Darnay Kálmán Alapítvány Sümege	oktatási tevékenység (pl. gyermek- és felnőttoktatás, ismeretterjesztés)
Famulus vidékfejlesztési egyesület	Célunk a működési területünkön, Veszprém vármegyében, a Balaton-felvidéken, illetve a Sümege járásban lévő településeken az épített, természeti és szellemi örökségének megóvása, fejlesztése, új értékek feltárása és megőrzése, a térség gazdaságának fejlesztése, hagyományőrző programok lebonyolítása és közösségfejlesztés.
Fehérkövek "Ramis" szülők egyesülete	egyéb közösségi, társadalmi tevékenység.
Balatoni szőlő- és borkultúra egyesület	A régió Szőlészeti és Borászati örökségének és művészeti értékeinek megóvása. A Szőlészeti és Borászati segítő szakmai és kulturális események, konferenciák és rendezvények szervezése és bonyolítása. Környezetkímélő gazdálkodási módszerek, környezetvédelem elősegítése, a természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló környezettudatos gazdálkodás erősítése, ismeretterjesztés. Közösségfejlesztés és egészséges életmódra nevelés. A szőlő és a bor pozitív élettani

	hatásainak ismertetése. A kulturált borfogyasztás és a borkóstolás ismereteinek terjesztése. Az ágazaton belüli marketing tevékenységek feltárása és az ismeretterjesztés biztosítása. A régió Hungarikumainak feltárása, bemutatása, fenntartása és termesztése, értékesítési megjelenésének elősegítése. Lehetőségek biztosítása kapcsolatteremtésre, kapcsolatok kiépítésére és azok folyamatos ápolása más régiókkal az EU-n belül.
Éltető Balaton-felvidékért egyesület	vidékfejlesztés A helyi értékek feltérképezése, megőrzése; a Balaton-felvidék szellemi örökségének és üzenetének eljuttatása a nyilvánosság legszélesebb rétegeihez. Az aktívabb társadalmi összefogás, az erősebb helyi identitás megteremtése, a közösségi gondolkodás és munkavégzés ösztönzése és ezek feltételeinek biztosítása. A helyben előállított termékek és szolgáltatások ismertségének növelése, értékesítésének támogatása. A helyi turisztikai kínálat színvonalának és összehangoltságának erősítése. A fiatalok helyben tartásának támogatása, letelepedésük segítése, az elvándorlás megelőzése.
Épített értékek megóvásáért egyesület	Műemlékek, épített értékek védelme, megmentése, fejlesztése, egy egységes információs adatbázis létrehozása. Az egyesület célja továbbá a kulturális örökségek megóvása, a magyar kulturális hagyományok népszerűsítése. Az egyesület célként tűzi ki továbbá a környezetvédelemmel és a környezettudatos életvitellel kapcsolatos tevékenységek támogatását.
Sümegei polgárőr egyesület	fő cél Sümege város közbiztonságának javítása, a polgárőrség hírnevének öregbítése, amelyhez az Egyesület a megelőző járőrszolgálat, rendőrséggel közös szolgálattal, illetve az idős és a társadalom külső periferiájára szorult emberekre történő odafigyeléssel, felkarolásával tud hozzájárulni.
Sümegei Városvédő és Szépítő Egyesület	Támogatás és segítségnyújtás a város építészeti, környezeti és természeti értékeinek megőrzésében, gyarapításában és bemutatásában; támogatás és segítségnyújtás a város rendezési, parkosítási terveinek megvalósításában, zöldövezeteinek megőrzésében és új zöldövezetek

	létrehozásában; a természetvédelem, állatvédelem és a környezetvédelem előmozdítása, segítségnyújtás a város kulturális és műemléki örökségének megóvásában; támogatás és segítségnyújtás a város civil szerveződéseinek munkájához, kölcsönös kapcsolatok kialakítása, valamint közös programok szervezése ezen szervezetekkel.
Sümege városi önkéntes tűzoltó egyesület	Egyéb sporttevékenység
Térségi vállalkozók egyesülete	Sümege és térsége nagy-, közép- és kis-vállalkozóit egy pártoktól független, térségi vállalkozók közösségi érdekeit megjelenítő és képviselő társadalmi szervezetbe tömöríti. Az Egyesület legfontosabb célja, hogy a tagság számára egymás között és a térség szervezeteivel kapcsolatteremtési, kapcsolatépítési és információ -szerzési lehetőségeket teremtsen.
Várkapitány lovagi torna egyesület	Kulturális örökség megóvása, nevelés-oktatás, sport
Egyéb civil szervezetek	
Evenita közösségépítő egyesület	
Transzplantáltak Veszprém Vármegyei Érdekvédelmi és Sport Egyesülete	
Camerata pelsonore kamarazenekar egyesület	
Gondviselés alapítvány	
Az informált társadalomért alapítvány	
Korvina alapítvány	
A sümegei zeneoktatásért alapítvány	
Dr. Stach Dezső alapítvány	
Mártonffy sándorné-dr. Mészáros István alapítvány	
Napraforgó alapítvány	
Nyírlaki pszichiátriai betegekért alapítvány	
ÖKOTÁM Környezetvédelmi Tevékenységeket Elősegítő és Támogató Alapítvány	
"IVÁN GERGŐ Emlékalapítvány a tehetséges fiatal magyar röplabdásokért"	
Bakonyi barangolók egyesülete	
Sümegei hastánc egyesület	
Sümege térségi tömegsport egyesület	
Balatonfelvidéki Radetzky huszár egyesület	
Zsigmond racing sportegyesület	
Funkcionális sportegyesület	
Aktívan a Zöldben Egyesület	
Bottyán János lovas sport egyesület	
Charlie Sport, Túra és Állatvédő Egyesület	
Milites crucis sacrae hagyományörző egyesület	
Sümegei falkász egyesület	

- Sümege Város Önkormányzata Együttműködési Megállapodást kötött a Roma Nemzetiségi Önkormányzattal, melynek keretében az önkormányzat pénzügyi eszközökkel biztosítja a nemzetiségi önkormányzatok működési feltételeit.
- Az önkormányzat és az egyházak közti partnerség a közoktatási intézmények működtetésére terjedt.
- Sümegeen az önkormányzat és a civil szervezetek közötti együttműködés oktatási, kulturális, örökségvédelmi, szociális, egészségügyi és közbiztonsági területen jelenik meg.
- Sümege Város Önkormányzata Együttműködési Megállapodást kötött a Sümegei Rendőrőrsrel. A szakmai együttműködés kiterjed a közterület felügyelők bekapcsolására a közrend, közbiztonság érdekében kifejtett tevékenységre, annak hatékonysága fokozása érdekében.
- A Sümegei Kistérségi Többcélú Társulás, mint elkülönült munkaszervezet 2013. január 1-től megszűnt.
- A település a LEADER Helyi Akciócsoportnak a tagja, munkaszervezete az Éltető Balaton-felvidékért Egyesület. A LEADER Helyi Akciócsoportok az önkormányzatokból, vállalkozókból és civil szervezetekből, öntevékeny módon szerveződött helyi közösségekből alakultak.

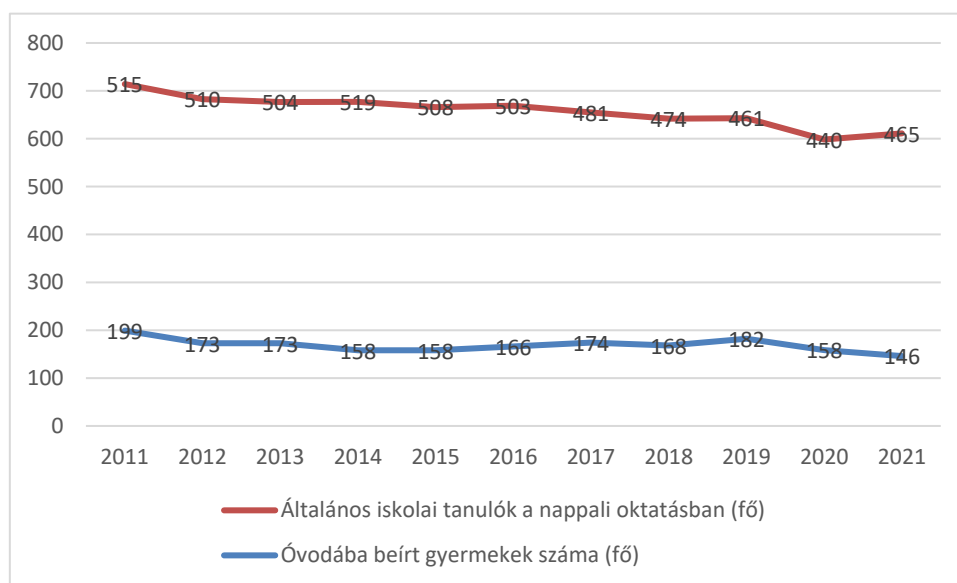
1.6 A TELEPÜLÉS HUMÁN INFRASTRUKTÚRÁJA

1.6.1 Humán közszolgáltatások

1.6.1.1 Oktatás

Sümege oktatási statisztikáit vizsgálva a legnagyobb változás az általános iskolai tanulói létszám alakulásánál tapasztalható. Az óvodai ellátást a Kompanik Zsófia Óvoda (két feladatellátási helyen), az általános iskolai képzést a Ramassetter Vince Testnevelés Tagozatos Általános Iskola, míg a középfoú oktatást a Kisfaludy Sándor Gimnázium látja el. Az alábbi diagramon megfigyelhető az óvodai és általános iskolai létszám alakulása 2011 és 2021 között.

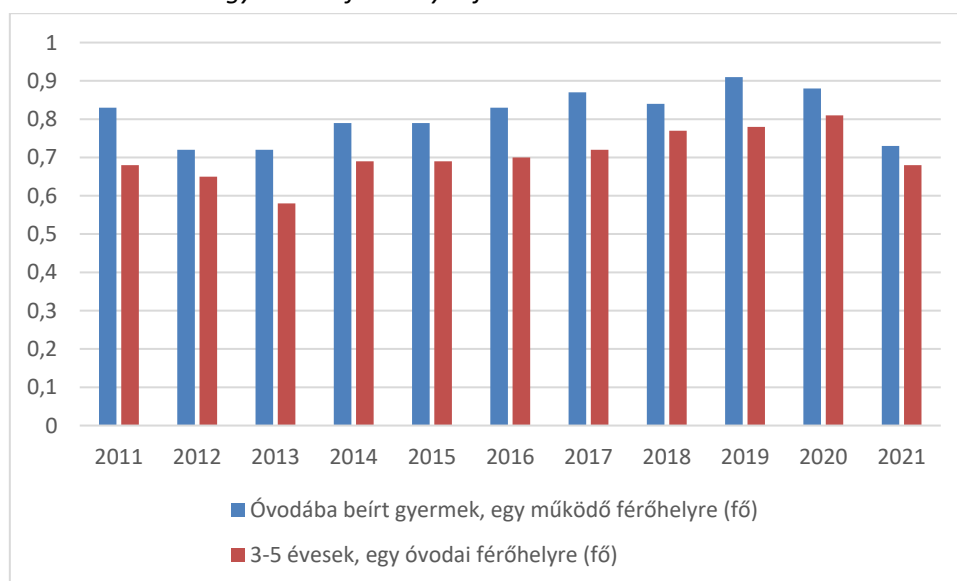
18. ábra - Az óvodába és általános iskolába beírt tanulók száma 2011-2021

forrás: E-TER, saját szerkesztés

Sümege városa működő bölcsődei férőhellyel 2008 óta rendelkezik, az akkori férőhely 10 volt. Jelenleg 12 férőhellyel rendelkezik a település, amely értéket korábban egyszer, 2010-ben sikerült felülmúlni, akkor ugyanis 14 férőhelyet tudtak biztosítani. A járáson belül egyébként még egy település rendelkezik bölcsődei férőhellyel, mégpedig Csabrendek 10 fővel. Az egy működő bölcsődei férőhelyre jutó beíratott bölcsődések száma Sümegeen 1 körüli, azaz a bölcsődei férőhelyek teljes kihasználtság mellett működnek. Az óvodai férőhelyek száma az elmúlt tíz évben csupán apró változásokat mutat. A legtöbb férőhely 2007-ben volt 270 fővel, 2008-tól 2013-ig minden évben 240 férőhely a jellemző, 2014-től 2021-ig 200 férőhelyet tartottak nyilván minden évben, egyedül 2020-ban csökkent ideiglenesen 180 helyre. Az óvodai csoportok száma tartósan 7. Egy óvodai férőhelyre 0,73 fő jut (2021), amely fedezi az egy óvodai férőhelyre jutó 3-5 évesek számát, amely ugyanebben az évben 0,68 volt (ez az érték egyébként alacsonyabb az országos, vármegyei és járási értéknél). Az adatok tanúsága szerint a városnak tartalék kapacitásai is rendelkezésre állnak óvodai férőhelyek terén. Jelenleg más településekről is tud fogadni óvodás korú gyermekeket.

19. ábra - Egy óvodai férőhelyre jutó óvodások és 3-5 évesek száma

forrás: TeIR

Az általános iskolai tanulók száma (gyógyypedagógiai oktatással együtt) Sümegen az évek során csökkenő tendenciát mutat. Míg 2001-ben 906 tanuló vett részt általános iskolai képzésben, úgy ez a szám 2005-ben már csak 749 volt míg 2013-ban már csupán csak 504 fő, ez 44,4%-os csökkenést jelent. 2021-ben 465 általános iskolai tanuló volt, tehát tovább csökkent a diákok száma. (A környező települések adatait nézve egyébként a második legtöbb általános iskolai tanulóval Csabrendek rendelkezik.)

Más településekről bejáró általános iskolai tanulók aránya 2008-óta 26,3%-ról 2013-ra 19,4%-ra csökkent, majd 2021-ig növekedés figyelhető meg, ebben az évben 147 más településről bejáró általános iskolai tanuló vett részt a nappali oktatásban Sümegen.

Az intézmények továbbtanulási mutatói igen változatos képet mutatnak. A gimnáziumokban továbbtanulók száma jelentős. Az általános iskola befejezése után kevés az olyan tanuló, aki nem tanul tovább. Sümegen a nyolcadik osztályos tanulónak két intézményben is van lehetőségük a továbbtanulásra (Kisfaludy Sándor Gimnázium, Pápai Szakképzési Centrum sümegi telephelye) (HEP).

Középfokú oktatás

Sümeg 2021-ben 241 nappali tagozatos középiskolai tanuló számára biztosított középfokú oktatást. A középiskolai tanulói létszám tíz éves alakulását figyelve először növekvő (2008-ban 338 fő) majd csökkenő tendencia figyelhető meg, 2013-tól pedig nagyjából állandó középiskolai létszám figyelhető meg, 2021-ben 241 középiskolást tartottak számon.

A más településekről Sümegre járó középiskolai tanulók aránya 2015-ben 50,2%, ez az adat az előző évekhez képest enyhe csökkenést jelent, ugyanakkor mind az országos, mind a vármegyei járásközponti átlagnál magasabb volt. Az utolsó rendelkezésre álló 2015. évi adat szerint 121 középiskolás volt bejáró. Hátrányos helyzetű gimnáziumi tanulók aránya a nappali oktatásban az elmúlt évtizedben a kezdeti 20 százalékról gyakorlatilag megszűnt, 2021-ben 0,83 százalék. Felsőfokú képzés nincs Sümegen.

2010 óta megszűnt a szakközépiskolai feladatellátási hely, maradt a 2 gimnáziumi feladatellátási hely. 9 középiskolai teremben 12 középiskolai osztály tanul (2021). A középiskolai főállású pedagógusok száma 2021-ben 32 fő volt. 2013-ban 230 db számítógépet számoltak a közoktatási intézményekben, a gimnáziumi feladatellátási helyeken ebben ugyanabban az évben 50 db számítógépre 254 fő tanuló jutott. Mára jelentősen javult ez az arány, 2021-ben átlagosan 3 tanulóra jut egy számítógép a gimnáziumi oktatásban.

A kollégiumi feladatellátási helyek száma 2001 óta 1.

Zenei tanulmányok folytatására is lehetőség van Sümegen, a Kisfaludy Sándor Gimnázium, Kollégium és Alapfokú Művészeti Iskola falai között.

Egészségügy

Sümegen az egészségügyi ellátás háziorvosi, házi gyermekorvosi és járóbeteg szakellátóra korlátozódik, ezen kívül mentőállomás is található a településen.

2013-ban összesen 1570 lakos jutott egy házi- és házi gyermekorvosra, amely az ezredforduló utáni évek legtöbb ellátottját jelenti. Mára ez a szám jelentősen visszaesett, 2021-ben 1180 fő jut egy házi orvosra és házi gyermekorvosra. A működő házi orvosok száma 3 fő, és 2 fő házi gyermekorvos teljesít szolgálatot a városban.

Az ezer lakosra jutó kórházi ágyak száma 2007-től nulla az előtte való években viszont a 35-öt is elérte, amely jóval a vármegyei járásközponti átlag felett volt.

A Sümegi Kistérségi Járóbeteg Szakellátó Központon az alábbi szakrendeléseket végzik (területenként jellemzően egy szakorvossal): belgyógyászat, diabetológia, nőgyógyászat, urológia, fül- orr-gégészeti, sebészeti, szemészet, kardiológia, reumatológia, gasztroenterológia, labor/ vérvétel, EEG diagnosztika, általános röntgendiagnosztika, ultrahang diagnosztika (3 orvos), neurológia és pszichiátriai szakrendelés (egy orvos az utóbbi két területre). Két fogászati körzetben zajlik fogászati szakrendelés.

A védőnői szolgálatról három körzet és az iskolai védőnő gondoskodik, a körzetekben a várandós és csecsemő tanácsadás is megoldott.

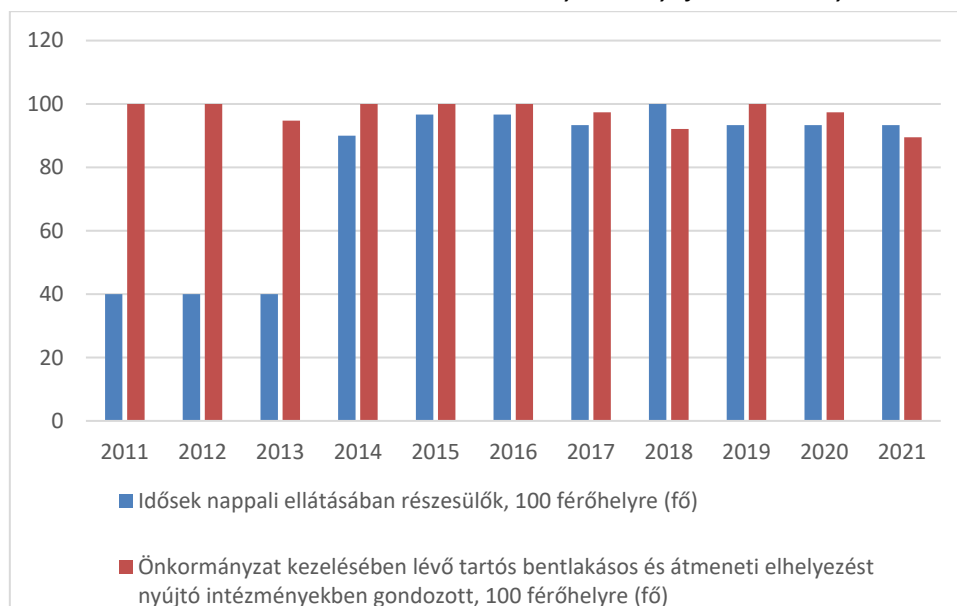
Két gyógyszerértár található a településen, a Szent Flórián és a Semmelweis Patika.

Szociális közszolgáltatások

Az idősek nappali intézményeinek kapacitás kihasználtsága növekvő tendenciát mutat. A 2007-es csúcsponthoz képest - amely 110% volt - átmenetileg csökkent a kihasználtság, de 2011-től ismét növekszik. 2021-ben is közel teljes kihasználtsággal működött a nappali idősellátás, 93 ellátott jutott átlagosan 100 férőhelyre. Szociális intézményi ellátás három feladatellátási helyen biztosított.

Az önkormányzati kezelésben lévő tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények kapacitás kihasználtsága évek óta maximális, az utóbbi tíz évben szinte minden évben 100%-os vagy afeletti volt. Ehhez képest apró csökkenés látszik éppen a 2021-es évben, de még akkor is 89%-os volt a bentlakásos vagy átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények kihasználtsága.

20. ábra – Idősek nappali ellátásában részesülők és tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények

forrás: KSH, Statinfo

Közösségi művelődés, kultúra

Sümege három intézmény biztosítja a közművelődési feladatok ellátását. A Kisfaludy Sándor Művelődési Központ, a KMKKE - Városi Könyvtár, és a Püspöki Palota Kiállítóhely és rendezvényhelyszín.

A Kisfaludy Sándor Művelődési Központ nagyterme 250 férőhelyes, esztétikus színházterem egész évben fergeteges előadásokkal várja a kultúrára éhezőket. A Művelődési Központ által szervezett tánccsoportok nagy népszerűségnek örvendenek a város és térség fiataljainak körében. Jelenleg több korcsoportban gyermek- és ifjúsági, tánccsoport működik, - társastánc, rock-and-roll, jazz-balet, divattánc, történelmi, majorette show tánc, musical tánc, hip-hop tánc, hastánc, standard-latin társastánc és néptánc műfajban - mint amatőr művészeti csoport. A foglalkozásokra bejárnak gyerekek a térségből is: Zalagyömörő, Sümegeprága, Sümegcsehi, Hettyefő, Dabronc, Gógánfa, Mihályfa, Káptalanfa kistelepülésekről.

Míg 2013-ban 1228 rendszeres művelődési foglalkozást tartottak a sümegei művelődési házban, amely 834 résztvevőt vonzott, sajnálatos módon azóta jelentősen lecsökkent ezek száma. 2021-ben már csak 554 rendszeres foglalkozást tartottak, amelyek mintegy 120 résztvevőt vonzottak. A résztvevői számban is csökkenés figyelhető meg az elmúlt évekhez képest.

Örvendetes változás, hogy – köszönhetően a Püspöki Palota felújításának és modern kiállítóterré alakításának – jelentős mértékben nő a városba irányuló vendégforgalom, ami a múzeumi látogatások számának növekedésében is megmutatkozik. 2021-ben 3903 múzeumi látogatót regisztráltak, ami több mint háromszoros növekedés a 2011-es 1285 főhöz képest.

KMKKE – Városi Könyvtár

A könyvtári statisztika arról árulkodik, hogy az elmúlt években a kölcsönzött mennyiség drasztikusan visszaesett. A könyvtárból kölcsönzött könyvtári egység (könyv, hanghordozó, stb.), 100 lakosra vetítve 2021-ben már csak évi 32 db volt, szemben a 10 évvel korábbi 266 darabbal.

A mozielőadások a Kisfaludy Művelődési Központban a Mozgómozi keretében történnek.

Sport

Sümege Város sokáig nem rendelkezett önkormányzati tulajdonú sportlétesítménnyel, de ezen a téren nagy előrelépést jelentett a Sümegi Tanuszoda átadása a közelmúltban. Jelentősebb magántulajdonú sportolási helyszínek híján a sportolási lehetőségek az iskolák tornatermeiben, a Művelődési Központ által szervezett foglalkozások esetén a Művelődési Házban biztosítottak, valamint önköltségen a város idegenforgalmi szolgáltatóinál, közeli városokban. Beruházási cél lehetne például: 40-50 fős férőhellyel rendelkező sporthotel, oktatási központ, sport rehabilitációs tevékenység, konferencia lehetőségek, sportcélú kiskereskedelmi egységek, egyéb kiegészítő bérleményes szolgáltatások stb.

Sümege a következő sportolási helyszínek, pályák találhatók meg:

Sümegi Tanuszoda

Az úszásoktatás elősegítésére, a testnevelési órák körülményeinek javítására a Nemzeti Köznevelési Infrastruktúra Fejlesztési Program keretein belül épült tanuszoda. A Sümegi Tanuszoda elsődleges feladata a kötelező testnevelés órák keretében végzett úszásoktatás kiszolgálása. A tankerületi oktatás mellett (mely hétköznap 8:00-16:00 óráig zajlik) 16 óra után lehetőséget biztosít a versenysport, a szabadidősport és a lakosság részére. A tanuszoda célja a minél szélesebb felhasználói kör elérése, így a szakszövetségen kívül eső civil szervezeteket is várja az uszoda. A mindennapi sportélet lehetőségének megteremtésére is alkalmas az uszoda, a helyi és környékbeli lakosság sportolási igényét szolgálja ki.

Kézilabda Munkacsarnok

A kézilabda munkacsarnok egy 7,55 m szabad belmagasságú küzdő részből, 150 ülőhelyes nézőtérből és az ezekhez tartozó földszintes kiszolgáló blokkból áll. A kiszolgáló blokk, mint additív tömeg kapcsolódik a küzdőtérhez, és félnyeregteretűvel van fedve a bejárat oldalán oromfalas kialakítással. A küzdőtér függönnyel kétfelé osztható. Az épületbe az előcsarnokon át lehet bejutni, mely előtt fedett-nyitott várakozó tér létesül. Az intézmény előterében a közönségforgalom számára 2 db férfi wc, 4 db piszoár, 4db női wc és egy akadálymentes. Az előcsarnokból közvetlenül nyílik a küzdőtér, a küzdőtéri és akadálymentes WC-k, a központi közlekedő, illetve az elsősegélynyújtó helyiség, ami egyben irodai funkciót is ellát. Az öltözők egyenként 20 fő egyidejű öltöztetését biztosítják. Az öltözők zuhanyzóit a párafogó előtérként is funkcionáló mosdóból lehet megközelíteni. A zuhanyzóban 3-3 épített zuhanyállás funkcionál. Az öltözői folyosó végén kap helyet a 2 edzői öltöző és mosdó, a takarítószer tároló helyiség, és a bemelegítésre is szolgáló konditerem. A küzdőtérből érhető el a szertár, valamint az épület gépészeti berendezéseinek elhelyezésére szolgáló, kívülről is elérhető gépészeti helyiség.

Pannon Park

A parkban öt kültéri fitness eszköz lett felállítva, egy közel 400 méter hosszú futókör készült, amelyet speciális, ízület kímélő gumiborítással láttak el. Mellette zárt kutya-futtató épült agility elemekkel. Több, mint ezer négyzetméter területű, burkolt sétautat alakítottak ki, 800 négyzetméternyi szórt kavicsos sétány készült, padokat, hulladékgyűjtőket helyeztek el, a város csapadékvizét levezető árok felett két híd épült. Két játszótér várja a gyerekeket, a 6-12 évesek számára lengőhintát, fészekhintát, libikókát, klasszikus hintát, hajó alakú vár mászókat helyeztek el. A kisebbek részére épült játszótéren állatfigurás játékok, hinta, aranymosó található.

Az iskolák sportfoglalkozásait jelenleg két fedett sportlétesítménnyel és egy tornaszobával, valamint a sporttelepen oldják meg. Maximális kihasználtsággal működnek, Ezen kívül a NB III-as, NB II-es bajnokságban szereplő csapatok itt játsszák hazai mérkőzéseiket; a Sümeg és környéki labdarúgó szakosztályok téli felkészülési időszakának edzőhelyét is biztosítja. Évente 3-4 alkalommal rendeznek kispályás teremlabdarúgó tornát, amelyen a kistérségben működő profi és amatőr labdarúgó csapatok is részt vesznek.

Az ipari park területén működő sportházban: fallabda és kondicionáló gépek vehetőek igénybe.

Sümegen három olyan egyesület működik, amely főtevékenységének a sportolást tekinti: a Városi Sport Egyesület, a Sümegi Röplabda Egyesület és a Bottyán János Lovas Sportegyesület. A Sümegen működő sportegyesületekre általánosságban elmondható, hogy a település lélekszámahoz viszonyítva kis lélekszámú csoportosulások, az egyesületek egy részénél a működtetők számára a megélhetési forrást jelenti a tevékenységük.

- **Városi Sport Egyesület**
Az Egyesület tevékenysége a négy szakosztály keretein belül valósul meg: asztalitenisz, autó-Motoros, labdarúgó, küzdősport szakosztály
- **Sümegi Röplabda Egyesület**
Az egyesület 1996-ban alakult akkori sümegi gimnazista diákokból. 2004-től új célként nevezték a férfi és női röplabda NB-II-es bajnokságában, hogy ezáltal játéklehetőséget biztosítsanak a tehetséges diákok részére. Nagy hangsúlyt fektetnek a képzésekre is, több tagjuk szerzett már játékvezetői, illetve nemzetközi teremröplabda jegyzőkönyvvezetői engedélyt, valamint végezhetette el az edzői tanfolyamot.
- **Bottyán János Lovas Sport Egyesület**
Sümegen nagy hagyományai vannak a lovas kultúrának és a hozzá kapcsolódó sportlehetőségeknek. Az egyesület célja a lovaglás oktatása; lovagoltatás, versenyeztetés; rendszeres sportolás, versenyzés, testedzés, felüdülés biztosítása a fiatalok számára; új tagok és meglevő tagjaik nevelése, valamint a társadalmi öntevékenység és a közösségi élet kibontakoztatása

2017-ben megalakult a kézilabda szakosztály. A város szakemberei az alulról jövő szakmai építkezésben gondolkodnak, a legkisebbekkel, már az óvodásokkal kezdenek, majd a középiskolás és

a felnőtt korosztály is bekapcsolódik a sportág rendszeres, szakosztályi keretekben történő gyakorlásába. A lényeg, hogy minél többen mozogjanak és szeressék meg a kézilabdát.

1.6.2 Esélyegyenlőség biztosítása

Összhangban az Egyenlő Bánásmódról és az Esélyegyenlőség Előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény, a helyi esélyegyenlőségi programok elkészítésének szabályairól és az esélyegyenlőségi mentorokról szóló 321/2011. (XII. 27.) Korm. rendelet és a helyi esélyegyenlőségi program elkészítésének részletes szabályairól szóló 2/2012. (VI. 5.) EMMI rendelet rendelkezéseivel, Sümege Város Önkormányzata Esélyegyenlőségi Programban rögzíti az esélyegyenlőség érdekében szükséges feladatokat.

7. táblázat - Helyi Esélyegyenlőségi Program 2019-2024, Sümege Város Önkormányzata

Célcsoport	Problémák beazonosítása rövid megnevezéssel	fejlesztési lehetőségek meghatározása rövid címmel
Romák és/vagy mélyszegénységben élők	• szegregátumban lévő utak nincsenek aszfaltburkolattal ellátva • célcsoport alacsony képzettségi szintje • Elégtelen és helytelen táplálkozás • foglalkoztatási alulmotiváltság	• Utak aszfaltburkolattal való ellátása • kompetenciáknak megfelelő munkahely biztosítása • Az élelmiszerellátás elősegítése: kertgondozás, főzés praktikái, élelmiszersegélyek • képzési és életvezetési tanácsadás szervezése
Gyermekek	• Nyári napközi megszervezése • Bölcsődei férőhely bővítése • gyermekpszichológus alkalmazása • a végzős diákoknak nincs elképzelésük a pályaválasztásról • Egyre súlyosabb az iskolán belül megnyilvánuló erőszak	• általános iskolás gyermekek szünidei foglalkoztatása • a bölcsődei csoportok számának növelése 2*12 főre • Sok a mentális segítségre szoruló 18 év alatti gyermek • pályaaorientáció segítése • iskolán belüli erőszak megszüntetése
Nők	• Sok a munkanélküli diplomás; a távmunkához nincs szabályozás, nincs infrastrukturális háttér, nincs tapasztalat • a háztáji feladatok beszűkülése • Azoknál a családoknál, ahol iskolás kor alatti gyermeket nevelnek, kevesebb feladat háruljon a szülőkre	• Távmunka és részfoglalkoztatás feltételeinek, gyakorlatának megteremtése • szemléletformálás előadások tartásával • Kisgyermekes családok otthoni önkéntes segítségnyújtása
Idősek	• Időseknek segítségnyújtás, ha már nem tudják ellátni a feladataikat • Idősek informatikai jártasságának bővítése	• Idősek otthoni önkéntes segítségnyújtása • Az idősek a számítógép és internet használat területén alacsonyabb szintű ismeretekkel rendelkeznek, mint a fiatalabb korosztályok
Fogyatékkal	• Akadálymentesítés	• önkormányzati tulajdonú épületek

élők	A fogyatékossgal élő ember megismerése	karbantartása, akadálymentesítése szemléletformáló előadások megtartása
------	--	---

forrás: HEP 2019-2024

A megnevezett beavatkozások megvalósítóinak körét is tételesen meghatározza a HEP dokumentum, amely megfelelő alapot teremt az egyes akciók végrehajtásához.

1.7 A TELEPÜLÉS GAZDASÁGA

1.7.1 A település gazdasági súlya, szerepköre

1.7.1.1 A település gazdasági súlya, szerepköre

Sümege város, illetve a sümegi járás a közép-dunántúli régió, illetve Veszprém vármegyén belül is a kevésbé fejlett járásokhoz, illetve városokhoz tartozik. Veszprém vármegyében a vármegyeszékhely környéke, illetve a Balaton parti térségek mondhatóak fejlettebbnek (balatonfüredi, balatonalmádi, tapolcai járások), a sümegi, illetve a devecseri járás a gazdasági mutatók alapján kevésbé fejlett.

Ha megvizsgáljuk az, hogy a 2014 és 2021 közötti időszakban hogy alakult az 1 000 lakosra jutó gazdasági vállalkozások száma, akkor kimutathatóak a sümegi térség, illetve Sümege városának relatív gyengébb adatai. A vizsgált időszakban Sümege városának adatai végig alatta maradtak az országos, a régiós, illetve a vármegyei átlagnak. Elmondható, hogy 2000-2012 között összesen 41%-kal nőtt a városban az 1 000 főre jutó regisztrált gazdasági vállalkozások száma. 2014 és 2021 között tovább tartott a növekedés, ám üteme lassulni látszik, a 2014. évi 124-ről 2021-re 144-re nőtt az 1000 lakosra jutó vállalkozások száma, ami már csak 16%-os növekedést takar.

Ugyanakkor fontos megemlíteni, hogy a működő vállalkozásnak minősített vállalkozók túlnyomó többsége egyéni vállalkozó.

Az elmúlt évek munkanélküliségi adatai is alátámasztják a sümegi járásnak, valamint Sümege városának alacsonyabb színvonalú gazdasági fejlettségét. A munkanélküliségi ráta mára javulást mutat, közelíti az országos, a régiós és a vármegyei átlagot is. A 2008-as 9%-os érték 2010-re majdnem elérte a 11%-ot, utána viszont némi csökkenést figyelhetünk meg, 2012-re ismét 10% alá csökkent a mutató értéke, majd 2013-tól 2018-ig jelentős csökkenés következett be. A legfrissebb ismert adatok szerint 2018 és 2021 között kisebb ingadozás figyelhető meg, 2021-ben mindössze 155 álláskeresőt tartottak nyilván a városban, ami jelentős javulás a 10 évvel korábbi adatokhoz képest.

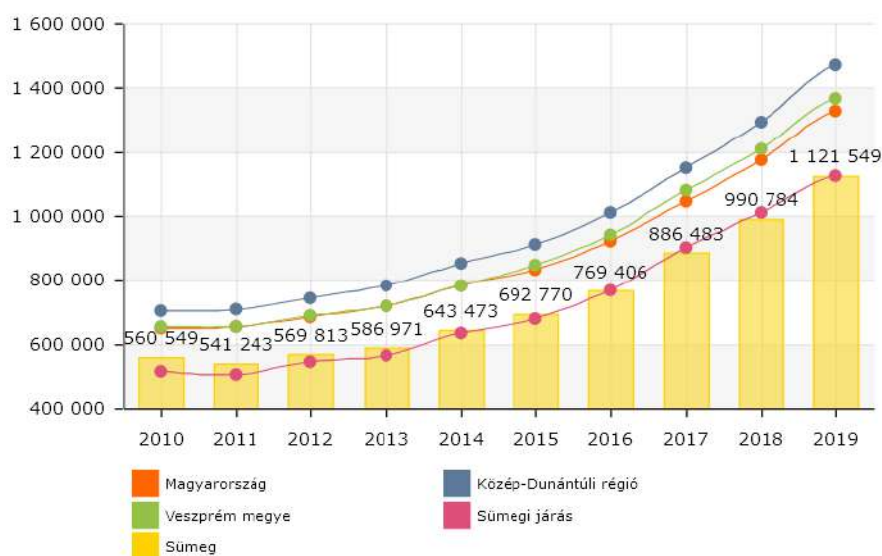
A város gazdasági környezetének jelentőségét jól megmutatja az egy lakosra jutó jegyzett tőkének a mértéke, illetve annak viszonyulása az egyes területi szintek értékeihez. Az országos átlaghoz képest jelentős a lemaradás, és az is látható, hogy Sümege város értékei még a vármegyei szint negyedét is alig érik el.

A város gazdasági fejlettségi szintjét igen átfogóan mutatja meg az, hogy milyen mértékben alakul az egy lakosra jutó nettó jövedelem az országos átlag százalékában. Az alábbi ábrán látható, hogy a

közép-dunántúli régió adatai az országos átlag 108 %-a körül mozogtak az elmúlt években, és a vármegyei átlag is ma már nagyjából az országos átlag felett van.

Sümeg város esetében 2020-ban 1.155.000 Ft volt az egy főre jutó nettó jövedelem. Majdnem tíz évvel korábban, 2012-ben ez 570 000 Ft volt, ami akkor 83%-át tette ki az országos átlagnak (kb. 680 ezer Ft/fő). A 2000-es évek elején ez az arány még 90% felett volt, ami lecsökkent 2010-re 80%-ra, ami egyértelműen mutatta a város gazdasági jelentőségének relatív csökkenését, a város jövedelemtermelő képességének leszakadását az országos átlagtól. 2012-es adatok szerint a csökkenő trend megszakadt és némi növekedést figyelhettünk meg az egy lakosra jutó nettó jövedelem értékeit illetően. A legfrissebb rendelkezésre álló 2019-es adatok szerint 85 százaléka a sümegi nettó egy főre jutó jövedelem az országos átlagnak, tehát a városban élők jövedelmi helyzete ha lassan is de, tendenciáját tekintve közelít az országos átlaghoz.

21. ábra – Az összes egy lakosra jutó nettó jövedelem

forrás: TEIR

Az adófizetők aránya 2012-ben 45,8% volt, ami valamivel magasabb, mint a 43,5%-os országos átlag, ugyanakkor elmarad a régiós (46,9%) és a vármegyei átlagtól (47,14 %). 2019-re 50,73%-ra nőtt ez az arány a városban, ami a 49,65%-os országos átlagot meghaladja. 2020-ra viszont kisebb visszaesés (48,73%-ra) mutatkozott.

2021-ben a regisztrált vállalkozások több mint 95%-a 1-9 főt foglalkoztat a városban (2021-ben összesen 510 db vállalkozás), a 10-49 főt foglalkoztató cégek száma 19, az 50-249 főt foglalkoztató vállalkozások száma pedig 5. Ez utóbbi 2014-ben még csak 2 volt.

1.7.2 A település főbb gazdasági ágazatai, jellemzői

Sümeg a 21 települést magába foglaló hátrányos helyzetű Sümegi kistérség központja, és az egyetlen város is a járásban.

A rendszerváltozáskor az itt élő lakosságnak jelentős gazdasági változásokkal kellett szembe néznie, addig a település nagy részének lakosságát a környék ipari létesítményei (bauxit- és kőszénbányászat, mészegető, téglagyár, textilipar), valamint a környékbéli mezőgazdasági termelőszövetek foglalkoztatták, ez a 90-es évek közepére teljesen megszűnt.

Manapság ha azt vizsgáljuk, hogy az egyes gazdasági ágazatok milyen módon viszonyulnak egymáshoz Sümegen, akkor elmondható, hogy az egyes ágazatokban regisztrált vállalkozások számát illetően az országos átlagnak megfelelően a tercier szektor dominanciája figyelhető meg, a regisztrált vállalkozások több mint 65%-a – hasonlóan az országos adathoz – ebben a szektorban működik 2021-ben. Ez a 10 évvel korábbi 60%-os arányhoz képest tendenciózus növekedést jelez.

Az adatokból kivehető az a Sümege városára jellemző sajátosság, hogy a regisztrált vállalkozások arányát illetően az ipari szektorban meghaladja az országos átlagot (közel 25,5%-os értékkel), ugyanakkor a mezőgazdaságban regisztrált vállalkozások aránya lényegesen kisebb (21,19%), mint az országos átlag. A járason belül és a vármegyében regisztrált vállalkozásokkal összevetve a sümegei adatokat, ismét alátámasztásra kerül, hogy Sümege városában az ipar az átlagnál jelentősebb szerepet tölt be, a mezőgazdaság jelentősége pedig némileg kisebb.

A városban működő vállalkozások exportárbevételeinek alakulását vizsgálva növekedés mérhető. 2020-ban az export aránya az értékesítés nettó árbevételéből 11,08 % volt, ami közel duplája a 2011-es értéknek. Ezzel párhuzamosan a vállalkozások jegyzett tőkéjének lakossághoz viszonyított értéke is növekedni tudott. Mindkét folyamat a helybeli vállalkozások gazdasági súlyának növekedését támasztja alá.

1.7.2.1 Mezőgazdaság

A térségben kevés az élelmiszeripari kapacitás, a mezőgazdasági termékek alapanyagként hagyják el a térséget. A mezőgazdasági szektort illetően megemlíthető, hogy a földek termőképessége viszonylag alacsony, az ágazatot alacsony termelékenység, illetve a tőkehiány jellemzi.

Ugyanakkor a gyengébb minőségű szántókon az erdősítésnek jó lehetőségei vannak, összességében a táj általában is alkalmas jó minőségű, értékes hazai fajokból álló erdők létesítésére. Korábban próbálkoztak energiafák termesztésével, de az kevés sikert hozott. A város környékén jobb minőségű talaj a Hamuház nevű területen van, ami alkalmas díszfanevelő, kertészet kialakítására 3-5 hektáron. Jelentősebb mértékben egy vállalkozás foglalkozik tehenészettel, illetve tejtermeléssel Sümege Jánosmajorban.

A városban a mezőgazdaság területén működő vállalkozások száma növekedést mutat, míg 2014-ben 166 db mezőgazdasági profilú cég volt, addig 2021-re már 181 db (ezek túlnyomó többsége egyéni vállalkozó). A regisztrált őstermelők száma évek óta tartósan 80-90 között mozog. A városban 2020-ban középkori hangulatú termelői piac valósult meg.

1.7.2.2 Ipar

Sümegeen kiépített Ipari Park található, a területén inkubátorházzal. Az ipari gazdasági területek iránt folyamatos az érdeklődés, ami a kiejánlható gazdasági területek további bővítését teszi szükségessé. Az iparban, illetve az építőiparban regisztrált vállalkozások aránya 25,5 % volt 2021-ben Sümegeen, és korábban is nagyjából hasonló arányokkal találkozunk. Az ipari szektoron belül a legjelentősebb részt az építőipar adja, a 2021. évi adatok szerint 106 ilyen profilú regisztrált vállalkozás működött a városban, ami az ipari profilú vállalkozások felét teszi ki.

Nagyobb ipari cégek között találjuk Sümegeen a HOT-ÉP Építőipari és Vendéglátó Kft-t, BÓDAI MŰANYAG Csomagolóanyag Gyártó és Forgalmazó Kft-t, a HETTYEI-ÉPTECH Építőipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft-t és a DINZL Finommegmunkálási Kft-t. A felsorolt cégek alkalmazottaink a száma nőtt a 8 évvel korábbihoz képest, több vállalkozás is 100 fő feletti létszámot foglalkoztat. Korábban jelentős volt a textil- és ruhaipar, mára csak a Gloritex Ruhaipari Kft. maradt meg, mint jelentősebb szereplő.

1.7.2.3 Szolgáltatások

Ahogy az már korábban bemutatásra került a szolgáltatási szektor a legjelentősebb nemzetgazdasági ág Sümegeen is – hasonlóan az országos adatokhoz. A városban a turizmus igen jelentős potenciállal bír, így ennek az ágazatnak a bemutatására részletesebb formában kerül sor. A turizmus legfontosabb alapját a városban található sümegei vár jelenti, mely az ország egyik legnagyobb, leginkább épségben megmaradt és az egyik legszebb fekvésű vára. Ennek megfelelően számos, a szolgáltatásban működő vállalkozás szorosan kapcsolódik a turizmushoz. A turizmus meghatározó jellegét mutatja az is, hogy a város legnagyobb foglalkoztatói közé tartozik a Hotel Kapitány szállodát működtető cégcsoport. Mára a megújult Püspöki Palota is szerves részét képezi a város idegenforgalmi kínálatának. A szálláshely szolgáltatás, vendéglátás területén 2021-ben 53 vállalkozást tartottak nyilván a városban.

2014-ben az ideérkező vendégek már közel 77 ezer vendégéjszakát töltöttek el a településen. Ha az 1 000 lakosra jutó vendégéjszakák számát vizsgáljuk, akkor a sümegei érték (12 311 fő/1 000 lakos) a többszöröse a vármegyei (4 978), a régiós (2 322) és az országos (2 479) átlagnak (frissebb adatok nem állnak rendelkezésre). Továbbá az is látható, hogy az elmúlt években jelentős növekedés volt tapasztalható, a 2008-as közel 5 000 vendégéjszaka/1 000 lakos érték a két és félszeresére nőtt. Ennek egyik legfőbb oka, hogy a városban 2005-ben nyitotta meg kapuját a Hotel Kapitány négy csillagos wellness és konferencia szálloda, mely folyamatosan bővítette és színvonalában növelte szolgáltatásait. Az igazán nagy ugrás a 2011-es évben következett be, ekkor a korábbi 7000-ről 13000-re nőtt az 1000 lakosra jutó vendégéjszakák száma.

Az egy főre jutó idegenforgalmi adó összege az elmúlt időszakban dinamikusan növekedett, 2008-ban még 800 Ft/fő volt, amivel elmaradt a 950 Ft/fő régiós és 2 300 Ft-os vármegyei átlagtól. Ezzel szemben 2019-ben 5840 Ft-ra nőtt, mely magasabb, mint a vármegyei átlag és több mint a duplája a régiós átlagnak.

Sümegeen az összes szálláshely szállásférőhelyeinek száma a 2000-es évek elején még nem érte el a 400-at, ezzel szemben 2014-ben már 567 fő egyidejű elszállásolására volt lehetőség, ami ugyancsak mutatja a dinamikus fejlődést. Ugyanakkor sajátos jellemző, hogy a szálláshelyeken belül 75%-os

arányban van jelen a szállodai szálláshely, szemben az országos átlag 25%-os értékével. Ugyanakkor fontos rámutatni arra a tényre is, hogy a külföldiek által eltöltött vendégéjszakák aránya (8,1%) lényegesen elmarad az országos (2014-ben 49%) és a vármegyei átlagtól (31,6%) is. Továbbá ha ennek a folyamatnak a tendenciáját is vizsgáljuk, akkor még az alacsony 2014-es érték mellett egy határozott mértékű csökkenést is láthatunk. A csökkenés valamennyi területi egységről elmondható, de Sümege esetében jelentős mértékről beszélhetünk (a 2003-as 18,7%-ról 8,1%-ra esett, azaz kevesebb, mint a felére).

A település legjelentősebb turisztikai desztinációi szálláshelyszolgáltatás és vendéglátás területén: Várcsárda Lovarda, Szabadtéri Színház – lovagtermekkel, Hotel Kapitány Wellness Szálloda.

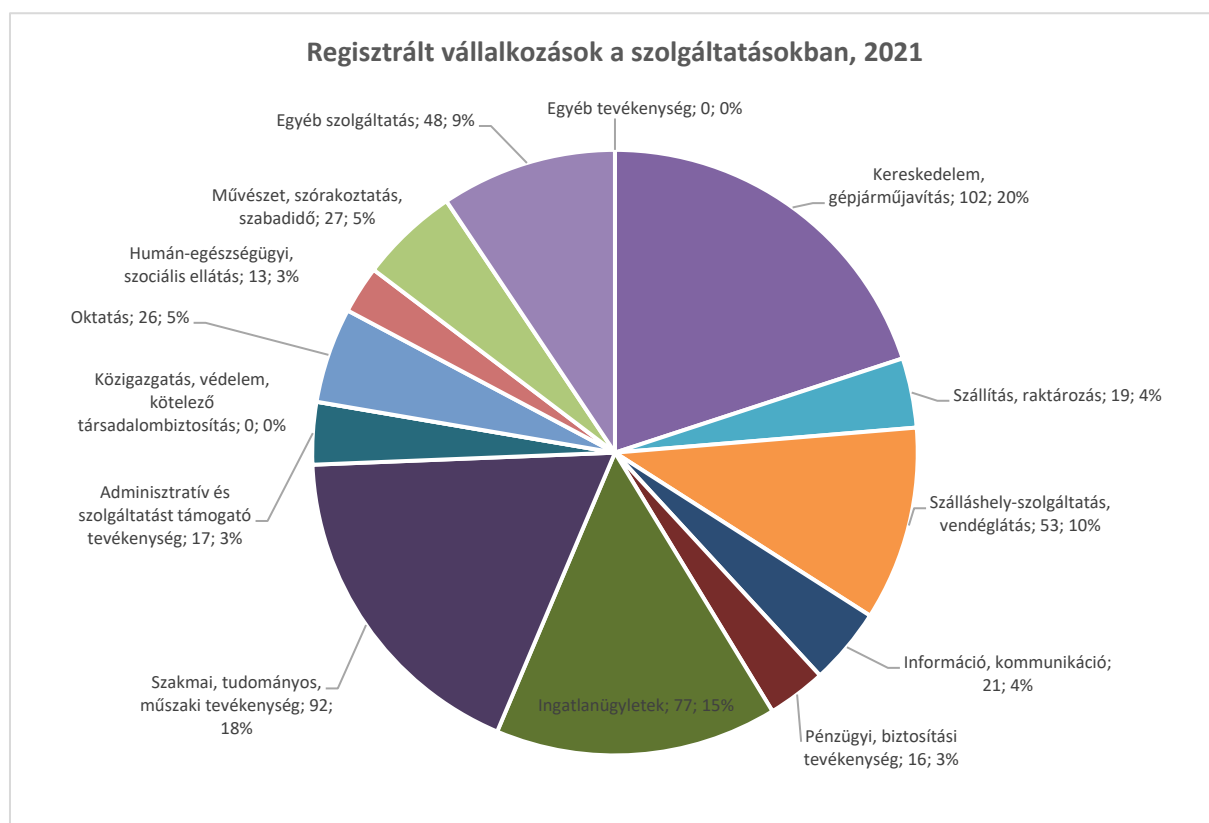
Kihasználatlan gazdasági potenciálként határozható meg a város és a térség termáladottsága. Sümegeen az 1983-ban feltárt 600 m-es kútból 32 fokos termálvíz tört fel, melyre akkoriban strandot is építettek, de az már nem működik, ugyanis annak turisztikai vonzereje messze elmaradt a környékbéli modern termálvizes strandoktól (Hévíz, Kehidakustány, Bükfürdő).

A város ökoturisztikai és speciális adottságként a geológiai turizmus adottságai is számos fejlesztési lehetőséget hordoznak magukban.

A város megújult legfőbb idegenforgalmi helyszínei (Vár, Püspöki Palota) a rendezvényturizmus számára is újabb lehetőségeket nyitottak meg az elmúlt évek során.

Az egyes nemzetgazdasági ágak szerint a vállalkozások megoszlása összetett képet mutat. A mezőgazdasági vállalkozások aránya 2014-2021 között lényegében nem változott, 2021-ben 21,19%. A regisztrált ipari vállalkozások aránya sem változott jelentősen, ugyanakkor nőtt az építőipari vállalkozások aránya 2021-re, az ipar és építőiparban együttesen a vállalkozások 25,53%-a van nyilvántartva. A legjelentősebb változás a szolgáltatások terén ment végbe. Az ebben a szektorban regisztrált vállalkozások száma 2014-ben még csak 407 db volt, amely 2021-re 455 db-ra emelkedett. A szolgáltatási szektoron belül a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység, az információ, kommunikáció, a pénzügyi, biztosítási tevékenység, az oktatás és az egyéb szolgáltatás terén regisztrált vállalkozások száma növekedett jelentősen az utóbbi évek során.

22. ábra – Regisztrált vállalkozások a szolgáltatás nemzetgazdasági ágban, 2021

1.7.3 A gazdasági szervezetek jellemzői, fontosabb beruházásai, települést érintő fontosabb elképzelések

A városban a következő időszakban tovább szeretnék erősíteni a turisztikai profilt, ugyanakkor fontos cél az is, hogy termelő ipari kapacitásokat hozzanak létre az ideérkező cégek, amihez alapfeltételül a város jelenleg is tud potenciális beruházási helyszínt biztosítani, de további területekre is szükség van a jelentkező igények kiszolgálásához.

A város Ipari Parkkal rendelkezik, melynek betelepítése jól halad. Az ott lévő inkubátorház korszerűsítése is tervben van. Konkrét befektetői igények alapján további ipari, gazdasági területek előkészítése szükséges.

8. táblázat - A Sümegen működő jelentősebb vállalkozások

Vállalkozás megnevezése	Alkalmazotti létszám
BÓDAI MŰANYAG Csomagolóanyag Gyártó és Forgalmazó Korlátolt Felelősségű Társaság	48 fő
HETTYEI-ÉPTECH Építőipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság	94 fő
HOT-ÉP Építőipari és Vendéglátó Korlátolt Felelősségű	142 fő

Társaság	
SARVALY Kereskedelmi és Szolgáltató Zártkörűen Működő Részvénytársaság	56 fő
CONSTRUCT-TWO Kivitelező és Kereskedelmi Korlátolt Felelősségű Társaság	23 fő
Szépítőudvar Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt Felelősségű Társaság	17 fő
DINZL Finommegmunkálási Korlátolt Felelősségű Társaság	136 fő

Telephely-fejlesztési igény a helyi vállalkozók részéről a közelmúltban egy esetben jelentkezett, a HETTYEI-ÉPTECH Kft. részéről. A cég a Sümege, külterület 03/51 hrsz.-ú, „kivett beépítetlen terület” megnevezésű, 9316 m² alapterületű, és a 03/52 hrsz.-ú, „kivett beépítetlen terület” megnevezésű, 3290 m² alapterületű nem beépíthető ingatlanait vásárolta meg telephely-fejlesztés során a 2023-as évben.

A turisztikai területen kitűzött célok elérését nagyban segíti, hogy a városban is megalakult a turizmus ágazatához kötődő TDM szervezet. A Sümege és Térsége Turisztikai Nonprofit Kft. 2011. április 1-jén 6 alapító taggal jött létre azzal a céllal, hogy a desztinációban a turizmussal foglalkozó önkormányzatokat, vállalkozásokat, civil szervezeteket összefogva, a desztináció egyedi arculatának kialakításában közreműködjön, kínálatát koordináltan népszerűsítse a belföldi és külföldi turisztikai piacon, növelve ezzel a térségbe látogató turisták és az általuk eltöltött vendégéjszakák számát. A városban működő szállásadók több mint 90%-a kapcsolódik a helyi TDM szervezethez.

1.7.4 A gazdasági versenyképességet befolyásoló tényezők

A város a vármegyeszékhelytől közúton 64 km-re helyezkedik el, a legközelebbi autópálya csomóponttól 49 km-re, Budapesttől pedig 187 km-re található. Ugyanakkor a 8-as úttól kevesebb, mint 20 km-re van, a közelben van a Hévíz-Balaton Airport, illetve a pápai katonai reptér, melyet áruszállításra is igénybe lehet venni. A város a Veszprém-Zalaegerszeg vasútvonalon fekszik és iparvágánnyal rendelkezik. A közelben található Ukk, a térség legfontosabb vasúti csomópontja, itt csatlakozik egymáshoz a Budapest-Székesfehérvár-Boba-Zalaegerszeg és a Tapolca-Sümege-Cellödömök-Szombathely vasúti főútvonal. Tehát közlekedési szempontból nem mondható rossznak a város adottsága.

A város úthálózatát az önkormányzati és a közút kezelésében lévő utak alkotják. A térség meghatározó közútja a 84-es számú főútvonal, amely két települést érint közvetlenül: Sümeget és Ukkot. A kistelepüléseket alsóbbrendű utak kötik össze.

Buszjárat a térség minden településén igénybe vehető. Munkanapokon, munkaszüneti napokon és szabadnapokon is Sümege és Csabrendeken halad át a legtöbb busz.

A humánerőforrás minőségét illetően a képzettségi adatokat vizsgálva valamivel az országos átlag alatti értékekkel találkozunk. A legfeljebb nyolc osztályt végzettek 25,8 százalékos aránya szinte megegyezik az országos átlaggal (25%). Ugyanakkor az érettségivel rendelkezők arányát illetően, mely Sümegen 24,7% elmaradást látunk a 27,5%-os országos átlagtól, illetve a 29,5%-os vármegyei átlagtól. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányát illetően még jelentősebb az elmaradás, mivel annak értéke a városban 10,3% volt 2011-ben, szemben az országos 15,5%-os átlaggal. A 2022. évi népszámlálás adatai még nem állnak rendelkezésre, amely a legfrissebb helyzetkép felrajzolását lehetővé tenné.

A város közmű infrastruktúrája kifejezetten jó. Az ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások aránya 97,7%-os, a közcsatornahálózatba bekapcsolt lakások aránya 87%-os 2021-ben. A gazdasági vállalkozások fejlesztési lehetőségeit nem korlátozzák kapacitásproblémák a közműveket illetően.

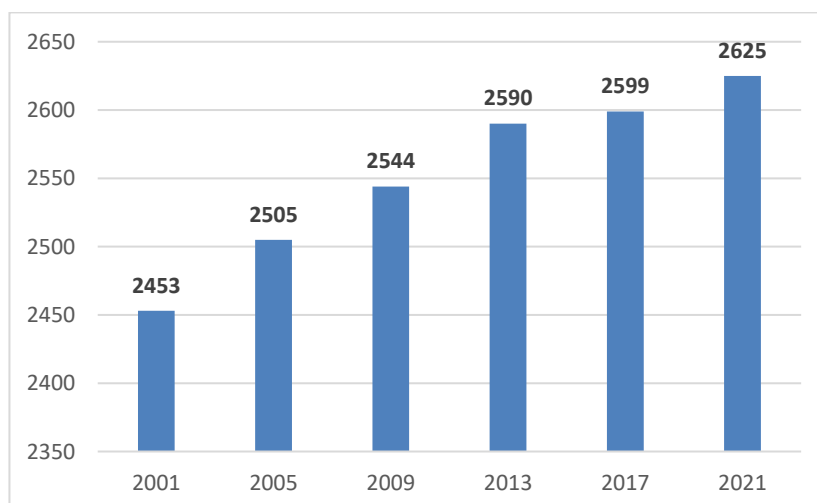
Korábban egy-egy település versenyképességét jelentősen befolyásolta a szélessávú internet hozzáférése lehetősége. A technológia rohamos fejlődésével mára az igényelt sávszélességű internethozzáférés teljeskörűen biztosított Sümegen.

K+F tevékenységet folytató vállalkozás nem működik a városban.

1.7.5 Ingatlanpiaci viszonyok

A város teljes lakásállománya 2021-ben 2 625 db volt. Ez azt jelenti, hogy a 2001-ben számolt 2 453 db lakáshoz képest 20 év alatt 172 darabos bővülést láthattunk 2021 végére (ez 7%-os bővülést jelent). Ahogy az alábbi ábrán is láthatjuk, az elmúlt 20 évben folyamatos bővülését láthatjuk a sümegi lakásállománynak, de az is látható, hogy az időszak első felében volt dinamikusabb a lakásállomány növekedése.

23. ábra – Lakásállomány növekedése

forrás: E-TÉR

A lakások komfortfokozatát illetően is egy egyértelmű javulásról lehet beszámolni, amíg Sümegen 2001-ben az alacsony komfortfokozatú lakások aránya 16,4 százalék volt, ez 2011-re jelentősen csökkent, mégpedig 6,3 %-ra, ami az országos átlag kétharmada, azaz jobb lényegesen kedvezőbb a

helyzet, mint az országos átlag. Ugyanakkor a vármegyei színvonal átlagánál (3,2%) valamivel rosszabbak a sümegi adatok.

9. táblázat – Alacsony komfort fokozatú lakások aránya (%)

Alacsony komfort fokozatú lakások aránya (%)	2001	2011
Magyarország	20,1	9,3
Veszprém vármegye	8,4	3,2
Sümegi járás	27,4	13,1
Sümege	16,4	6,3

forrás: TEIR

Az összkomfortos lakások arányát tekintve a teljes lakásállományon belül egyértelmű javulás látható. 2011-ben még csak 64% volt ez az arány, amely 2022-re 77,2%-ra emelkedett. A félkomfortos és a komfort nélküli lakások együttes aránya a 2022. évi népszámlálás szerint Sümegen 1,3%, ami jelentős javulás a tíz évvel korábbi adatokhoz képest.

Az újonnan épített lakások számát illetően az elmúlt években egy jelentős visszaesést láthatunk, hasonlóan az országos tendenciákhoz. Míg a 2000-es évek közepén 15-20 lakás is felépült a városban évente, addig ez 2021-ben mindössze 2 darabra csökkent. A lakásépítéshez kapcsolódó beruházások a teljes vizsgált időszakhoz viszonyítva valamelyest elmaradnak az országos átlagtól, ugyanakkor nagyjából megegyezik a vármegyei átlaggal, és a sümegi járásban mért értékeknél mindenképp kedvezőbb a helyzet.

A 2022. évi népszámlálás adatai szerint minden ötödik lakás (20,1%) rendelkezik légkondicionálóval, napelemmel a lakások 2,4%-a, napkollektorral 0,6 százalékuk rendelkezik. A gázzal fűtött lakások aránya 58,6%.

Az önkormányzat tulajdonában lévő lakásállomány döntően bérbeadás útján kerül hasznosításra.

1.8 AZ ÖNKORMÁNYZAT GAZDÁLKODÁSA, A TELEPÜLÉSFEJLESZTÉS ESZKÖZ ÉS INTÉZMÉNYRENDSZERE

1.8.1 Költségvetés, vagyongazdálkodás, gazdasági program

Sümege Város Önkormányzata Képviselő-testületének 2/2022. (II. 18.) önkormányzati rendelete szól Sümege Város Önkormányzatának 2022. évi költségvetéséről. A rendelet hatálya Sümege Város Önkormányzatára és költségvetési szerveire terjed ki. Az önkormányzat Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló önkormányzati rendelete határozza meg az önkormányzat kötelező és önként vállalt feladatait, e rendelet ezen feladatok ellátásához szükséges bevételi és kiadási előirányzatokról,

a költségvetési szervek kiemelt előirányzatainak megállapításáról, a 2022. évi gazdálkodás főbb szabályairól rendelkezik. A képviselő-testület a rendeletben foglaltak végrehajtását gazdasági bizottsága, polgármestere, jegyzője, valamint az önkormányzat irányítása alá tartozó költségvetési szervek vezetőinek általános és eseti jellegű gazdasági beszámoltatásával ellenőrzi.

A rendelet értelmében az Önkormányzat intézményei, amelyekre – a Sümegei Közös Önkormányzati Hivatal intézményén túl – a költségvetési rendelet hatálya kiterjed:

- Kompanik Zsófia Óvoda és bölcsőde,
- Napfény Segítő Központ,
- Kisfaludy Sándor Művelődési Központ, Könyvtár és Emlékház.

A képviselő-testület az önkormányzat költségvetési főösszegét (költségvetési és finanszírozási előirányzatok együttesen) 3.677.200.488,- Ft bevételi előirányzattal és 3.677.200.488,- Ft kiadási előirányzattal állapította meg. A képviselő-testület a működési kiadásokat 1.440.062.186,- Ft-tal, a felhalmozási kiadásokat 1.543.033.000,- Ft-tal, a finanszírozási kiadásokat 694.105.302,- Ft-tal hagyta jóvá.

A korábbi adatokkal összevetve egyértelmű növekedés látható mind a kiadások, mind a bevételek terén. Egy évtizeddel korábban, 2011-ben 2500 millió körüli kiadási és bevételi összegekkel gazdálkodott a város.

Az iparűzési adó mértéke jól mutathatja egy-egy település gazdasági erejét. Az iparűzési adó egy lakosra jutó mértéke Sümegeen elmarad az országos, de a vármegyei átlagtól is. Az egyes vizsgált adótelekekről elmondható, hogy a legjelentősebb bevételek az iparűzési adóból folynak be, 2022-re az előirányzat 200 millió Ft volt. Ennek pontosan tizede, 20 millió Ft az idegenforgalmi adóbevételek összege, míg a vagyoni típusú adók (építményadó, telekadó, magánszemélyek kommunális adója) 93 millió Ft bevételt hoz az önkormányzatnak.

Sümege Város Önkormányzat Képviselő-testületének 6/2012. (II. 24.) önkormányzati rendelete szól az önkormányzati vagyon használatáról, hasznosításáról és forgalmának rendjéről. A rendelet tárgyi hatálya kiterjed az Önkormányzat tulajdonában lévő

- a) ingó- és ingatlan vagyona;
- b) közművekre;
- c) az Önkormányzatot megillető vagyoni értékű jogokra;
- d) önkormányzati társulásba, gazdasági társaságba bevitt vagyona,
- e) gazdasági társaságban az önkormányzatot megillető társasági részesedésre;
- f) értékpapírokra.

Az önkormányzat ingatlan vagyonát a rendelet 1. melléklete tartalmazza. A melléklet tételesen felsorolja a forgalomképes ingatlan vagyontárgyakat, amelyekkel az önkormányzat gazdálkodhat. Az önkormányzat vagyonának nagy részét forgalomképtelen ingatlan teszi ki.

Az önkormányzati ingatlanok vagyonhasznosításáról ingatlanforgalmi értékbecslési adatok alapján dönthet a képviselő-testület. Az önkormányzati vagyon hasznosítása során az érintett területekre vonatkozó rendezési terv előírásait figyelembe kell venni, amely legyen összhangban az

önkormányzat gazdasági érdekeivel. Az ingatlanokat előzetesen a gazdasági ügyekkel foglalkozó bizottság javaslata alapján a képviselő-testület jelölheti ki hasznosításra.

Lakóház építésére alkalmas építési telek értékesítése esetén 4 éves beépítési kötelezettséget kell kikötni a tulajdonjogot átruházó szerződésben. Iparterület értékesítésekor a beépítési kötelezettség időtartamát 4 évben állapítja meg a képviselő-testület.

A következő időszak fejlesztéseihez kapcsolódóan az önkormányzat a saját erőt az ingatlanjainak az értékesítéséből kívánja előteremteni.

Sümege város 2015–2020 közötti időszakra szóló – jelenleg is érvényes - gazdasági programja meghatározza az önkormányzati gazdálkodás legfontosabb alapelveit: Az önkormányzat pénzügyi gazdálkodását a lehető legszigorúbb keretek között folytatjuk, hitelfelvétel már csak a jogszabályi keretek miatt sem lehetséges, de egyébként sem lehet célja a felelős önkormányzatnak a túlköltekezés. Az önkormányzat bevételeit növelni kell, a vállalkozások, a gazdaság fejlesztése révén van erre esély. Fejlesztési elképzeléseinket, mint eddig is, természetesen a pályázati források igénybevitelével tudjuk megvalósítani, de a pályázati önerőkhöz a takarékos működés révén minden eddiginél nagyobb keretet próbálunk biztosítani. Az önkormányzati bérlakás állomány csökkentése fontos feladat, ezek a leromlott állapotú lakások, az esetenként milliós felhalmozott lakbértartozásokkal nagy terhet jelentenek az önkormányzatnak. Az ingatlanvagyon egy részének átgondolt és felelős értékesítése, vagy bérbeadása szintén az első tennivalók között van. Nem megengedhető, hogy több száz négyzetméteres belvárosi ingatlanok esetenként több éve üresen álljanak.

A következő öt év fontos időszak kell, hogy legyen városunk életében. Az előttünk álló EU-s pályázati ciklusban a gazdaságfejlesztés a legfontosabb tennivalónk. A munkanélküliség csökkentése elsődleges feladat. Az iparüzési adóbevételek 30%-kal való növelését írja elő a Gazdasági Program. A másik sarkalatos pont a turizmus fejlesztése. A megvalósult fejlesztések a szálláshelyek bővítésével az idegenforgalmi adó bevétel jelentős növekedését kell hogy eredményezzék. Itt az adófizetési fegyelem javítása is fontos, ha azt akarjuk, hogy valóban idegenforgalmi város legyen településünk. 2020-ra ezen a területen 50%-os IFA bevétel növekedést kell elérni a gazdasági program célkitűzése szerint. A városnak el kell foglalnia az öt megillető helyet a magyar kisvárosok között, Sümege nek 5 éven belül a magyar turisztikai ipar egyik fellegetvárává kell válnia, ahol jól érzi magát a lakosság, mert munkája, megfelelő jövedelme van, és egy élhető város polgára, ahol kulturális és szórakozási lehetőségei is adóttak, illetve jól érzi magát az idelátogató is.

1.8.2 Az önkormányzat településfejlesztési tevékenysége, intézményrendszere

A 2015-2020-as Gazdasági Program szerint pályázati forrásból tovább kell folytatni a belváros rekonstrukcióját. A befektetők számára kiejánlható újabb gazdasági területek előkészítése is a feladatok között szerepel. A város infrastrukturális fejlesztési tervei között szerepelnek további utak, járdák felújítása. Kiemelt projekt a város ÉK-i részén a felszíni vízelvezetés megoldása, továbbá az illegális hulladéklerakók felszámolása.

A városi önkormányzat kiemelt célja, hogy tovább folytassa a helyi természeti és kulturális értékek felmérését, amennyiben szükséges azok védelem alá helyezését.

A polgármester és a jegyző, továbbá a települési főépítész általános feladatai részeként foglalkozik a településfejlesztés ügyeivel. Nincs külön intézmény, szervezet, személy, aki településfejlesztéssel foglalkozik, külső céggel szerződés alapján történik.

Az Önkormányzat rendelkezik pályázati osztállyal, ahol 1 fő teljes munkaidőben és 1 fő 4 órában látja el a pályázatok koordinálását. Az osztály feladata az új pályázati lehetőségek figyelése, pályázatok megírása, beadása és egy részük lebonyolítása is. A nagy projektekhez külön projektmenedzsment kerül felállításra 1 fő pénzügyi vezető és 1 fő projektmenedzser személyében. A projektmenedzsment tagjai megbízással látják el a feladatokat és az önkormányzat alkalmazottai közül kerülnek megbízásra.

Az elmúlt évek során az önkormányzat számos fejlesztést valósított meg a városban. Ezek jelentős részét elnyert pályázati források felhasználásával, de önerőből megvalósított fejlesztésekkel is büszkélkedhet a város.

10. táblázat – Az elmúlt időszakban TOP forrásból megvalósult pályázatok

TOP-1.1.1-15-VE1-2016-00007	Fejlesztés a Sümegi Ipari Parkban
TOP-1.1.1-16-VE1-2017-00007	Fejlesztés a Sümegi Ipari Parkban - 2. ütem
TOP-1.1.3-15-VE1-2016-00002	Vásári forgatag
TOP-1.2.1-16-VE1-2017-00012	Ramassetter Látogatóközpont kialakítása Sümegben
TOP-1.4.1-15-VE1-2016-00017	Kompanik Zsófia Óvoda és Bölcsőde fejlesztése Sümegben
TOP-1.4.1-16-VE1-2017-00026	Bölcsőde fejlesztése Sümegben - 2. ütem
TOP-2.1.2-15-VE1-2016-00005	Zöld város kialakítása Sümegben
TOP-2.1.2-16-VE1-2017-00008	Zöld város kialakítása Sümegben 2. ütem
TOP-2.1.3-15-VE1-2016-00013	Sümeg csapadékvíz elvezető rendszer részleges rekonstrukciója a Petőfi S. és az Árpád utcában
TOP-3.1.1-15-VE1-2016-00011	Közlekedésbiztonság fokozása - Sümeg körforgalmi csomópont kialakítása (Árpád u. - Kossuth L. u. - Petőfi S. u. - Flórián tér)
TOP-3.1.1-16-VE1-2017-00015	Sümegben a Tóth Tivadar utca kerékpározhatóvá tétele
TOP-3.2.1-15-VE1-2016-00015	Energetikai korszerűsítés a sümegi önkormányzat épületeinél
TOP-4.1.1-15-VE1-2016-00012	Egészségügyi alapellátó központ kialakítása
TOP-4.2.1-15-VE1-2016-00011	Család- és Gyermekejóléti Központ fejlesztése Sümegben
TOP-5.1.2-15-VE1-2016-00002	Helyi foglalkoztatási együttműködések Sümeg és Devecser járásokban
TOP-5.3.1-16-VE1-2017-00011	Helyi identitás és kohézió erősítése a Sümegi járásban - Együttműködve a térségünk értékeiért

forrás: Városi Önkormányzat

11. táblázat – Önerőből megvalósult pályázatok

A hulladék érték- oktatóprogram a sümegi Kompanik Zsófia Óvodában
Önkormányzati feladatellátást szolgáló fejlesztések
Honvédelmi Minisztérium és Hadtörténeti Intézet HIM-HF16 I. világháborús hadisír és emlékmű felújítás
Bethen Gábor Alapkezelő- Terstvérvárosi kapcsolat erősítése civil szervezetek együttműködésével
D típusú sportpark létrehozása
Vis maior pályázat
Önkormányzati feladatellátást szolgáló fejlesztések - Belterületi utak, járdák, hidak felújítása
Önkormányzati feladatellátást szolgáló fejlesztések - Belterületi utak, járdák, hidak felújítása
Kubinyi Ágoston program
VP6-19.2.1.-28-1-17 Együttműködésekkel kiegészülő termelés-, szolgáltatás-, illetve kínálatfejlesztési, -bővítési fejlesztések, tevékenységek támogatása
NKA Örökségvédelem Kollégiuma támogatás
HUNG-2020 a nemzeti értékek és hungarikumok gyűjtésének, népszerűsítésének, megismertetésének, megőrzésének és gondozásának támogatására
Belügyminisztérium települési önkormányzatok számára az illegális hulladéklerakók felszámolásának támogatása 2020.
Muzeális Intézmények szakmai támogatása Kubinyi Ágoston Program
Okos zebra
Önkormányzati feladatellátást szolgáló fejlesztések - Belterületi utak, járdák, hidak felújítása
HUNG-2021 a nemzeti értékek és hungarikumok gyűjtésének, népszerűsítésének, megismertetésének, megőrzésének és gondozásának támogatására
OC-MUV/3-2021/792439 Kisfaludy 250 konferencia és Himfy Utcaszínház Fesztivál
209111/00077 Nemzeti Kulturális Alap

*forrás: Városi Önkormányzat***1.8.3 Gazdaságfejlesztési tevékenység**

A gazdaságfejlesztéshez kapcsolódóan a városi önkormányzat az alábbi tevékenységekkel kíván hozzájárulni:

- Folyamatosan keresik a lehetőségeket és tárgyalásokat bonyolítanak le annak érdekében, hogy befektetők érkezzenek a városba.
- Cél, hogy lehetőség szerint a befolyó adóbevételek minél nagyobb arányban szolgálják a gazdaságfejlesztési célok megvalósítását.
- Szorosabb kapcsolatokat alakít ki a helyi vállalkozókkal.
- Sümeg város önkormányzata tovább erősíti a sümegi járásban betöltött integráló szerepét, komolyabb figyelmet fordít az ilyen jellegű térségi kapcsolatok fejlesztésére.
- Nagyobb mértékben vesz részt a különböző tematikus jellegű hazai és nemzetközi szervezetekben, erősíti a testvérvárosi kapcsolatokat.

Az önkormányzat is tisztában van a turizmus egyre komolyabb jelentőségével, így mindent megtesz annak érdekében, hogy lehetőségeihez mérten a jelentősebb turisztikai attrakciókat támogassa, különös tekintettel az aktív turizmushoz kapcsolódó infrastruktúra fejlesztésével, illetve a rendezvény és kulturális turizmus programjainak a támogatásával. Ezeket részletesebben az alábbi felsorolás mutatja be.

- Aktív turizmus (kerékpáros-, gyalogos-, és lovas-turizmus, bakancsos turizmus – a településen halad át az országos kéktúra útvonala) fejlesztése.
- Rendezvény és kulturális turizmus:
 - Sümege Város Napja
 - Szent Jakab Napok
 - Barock Fesztivál
 - Nyári színházi játékok

Sümege Város Önkormányzata proaktívan gondolkodva folyamatosan keresi azokat a településfejlesztési, gazdaság- vagy társadalomfejlesztési lehetőségeket, amelyekkel a település gazdaságát erősítheti, a lakosok életminőségét javíthatja. Az elmúlt években számos infrastrukturális fejlesztés valósult meg a városban, melynek eredményeként a településkép jelentősen átalakult. Ezek a fejlesztések elsősorban a helyi települési környezet fejlesztését célozták meg, a turizmusfejlesztési önkormányzati prioritáshoz kapcsolódva. A projektek eredményeinek köszönhetően a város jelentős fejlődésen ment keresztül és a településkép pozitív alakulásán kívül a lakosok számára is élhetőbb környezetet sikerült kialakítani és ez a tendencia az elnyert TOP pályázatok anyagi finanszírozásával tovább erősödött.

Sümege, járásközpontként alkalmas lehet a térség gazdasági fejlődésének ösztönzésére és elősegítésére is, amelyet a kedvező természeti és földrajzi, gazdaságföldrajzi elhelyezkedése és adottságai predesztinálnak. Az önkormányzat ezért új fejlesztési koncepciót dolgozott ki, és a turizmusfejlesztésen túlmutató prioritásokat határozott meg az elkövetkező évekre. A fejlesztési terv középpontjában a turizmusból adódó lehetőségek maximális kiaknázása mellett a város gazdasági szempontokat alapul vevő fejlesztése áll. Kiemelkedő jelentőségű az Ipari Park fejlesztési koncepció, hiszen ez nemcsak a város, de a környékbeli települések vállalkozásai számára is kiváló lehetőséget biztosíthat, a távolabbról betelepülő vagy külföldi befektetők mellett. Sümege 2015.08.13-án nyerte el az Ipari park címet.

Az 2014-2020 közötti Európai Unió pályázati ciklusban Sümege a gazdaságfejlesztés elősegítése, a több lábon álló stabil gazdaság megteremtése volt a legfontosabb városi feladat. A TOP-1.1.1-15 és TOP-1.1.1-16 jelű projektek keretében a Sümegei Ipari Park fejlesztése volt a fő szempont, melynek eredményeképpen nőtt az érdeklődés az ipari parkba betelepülni szándékozó vállalkozások körében.

Sümege a jövőbeni fejlesztések első számú prioritása továbbra is a munkahelyteremtés, a foglalkoztatás különböző helyi formáinak bővítése, ezáltal a helyben foglalkoztatás növelése, továbbá a fiatalok helyben tartása. Cél, hogy az ipari park fejlesztésével és a sümegei kötődésű vállalkozások visszatelepítésével 2025-re a város iparűzési adóbevételei minimum 30%-kal növekedjenek.

A cégek, befektetők vonzásához jó adottságokkal, közlekedési kapcsolatokkal rendelkező, jól előkészített, lehetőleg közművesített ipari gazdasági területek rendelkezésre állása szükséges. Cél a kis- és középvállalkozások betelepítése, mivel ez hosszú távon stabilabb, kiszámítható foglalkoztatást

biztosít az itt élőknek, mint egy-egy külföldi nagyvállalat megjelenése, amelyek esetében a bezárás kockázatot jelent. Az élelmiszer-feldolgozás egy jó és reális fejlesztési irány a város számára, amely a magasabb hozzáadott értékű termékek előállításának és értékesítésének teremti meg a lehetőségét.

12. táblázat – Sümege Város Önkormányzatának gazdaságfejlesztési szempontból jelentőséggel bíró támogatott beruházásai:

Projekt címe kódszáma	Sümegei Ipari Park cím elnyerése	A Sümegei vár integrált turisztikai megújítása	TOP-1.2.1-16-VE1- 2017-00012 Ramassetter Látogatóközpont kialakítása Sümegeen
Megvalósítás helyszíne	Sümege Iparterület	Sümege Várhegy	8330 Sümege Deák Ferenc utca 8/II.
Megvalósítás időpontja	2015. év	2011. év	2020. év
Megvalósítás költsége	9 906 eFt	848 154 eFt	83 235 eFt
Forrása (saját forrás, hitel, támogatás)	saját forrás	saját forrás + EU támogatás (KDOP)	EU támogatás (TOP)
Célja, indoklása	Ipari Park kialakítás, ipari park cím megszerzése	Sümegei Vár turisztikai attrakcióinak fejlesztése	Ramassetter Látogatóközpont kialakítása
Outputok, eredmények, hatások	- 77,6 ha fejlesztendő terület - betelepítendő terület- nagyság: 37,9 ha - projektben érintett vállalkozások száma: 23 db - Ezen vállalkozások által foglalkoztatottak száma: 217 fő	- 4 fő foglalkoztatása - árbevétel növekedés 15 000 eFt - 15 db kapcsolódó szolgáltatás kialakítása - fejlesztett terület: 7000 m ²	-1 fő foglalkoztatása - műemlékvédelem alatt álló épület felújítása - Interaktív szolgáltatások kialakítása: 8 db - turisztikai élménycsomag kialakítása: 8 db

13. táblázat – Helyi gazdaságfejlesztés és a Sümegei Ipari Park fejlesztése szempontjából kiemelt projektek:

Projekt címe kódszáma	TOP-1.1.3-15-VE1- 2016-00002 Vásári forgatag	TOP-1.1.1-15-VE1- 2016-00007 Fejlesztés a Sümegei Ipari Parkban	TOP-1.1.1-16-VE1- 2017-00007 Fejlesztés a Sümegei Ipari Parkban – 2. ütem
Megvalósítás helyszíne	Sümege, Tarisnyavár Sümege, Piactér	Sümege, Eitner u. 2003/4 hrsz	Sümege, 029. 03/1, 045. 4444/2, 4566/1, 4566/2, 4566/3, 4566/4, 4566/5,
			4566/6, 554/1, 555 hrsz-ú kivett közút területek

Megvalósítás időpontja	2020. év	2021. év	2020. év
Megvalósítás költsége	100 000 eFt	689 435 eFt	280 050 eFt
Forrása (saját forrás, hitel, támogatás)	EU támogatás (TOP)	EU támogatás (TOP)	EU támogatás (TOP)
Célja, indoklása	A fejlesztés célja egy középkori kézműves vásár/piac elhelyezése a Tarisnyavár környezetében 768 m ² -es területen, valamint a belvárosban található jelenlegi termelői piac megújítása 939 m ² területen és új elárusítóhelyek létrehozása, illetve a helyi, kézműves termékek népszerűsítése.	A projekt kivitelezése során egy kétszintes inkubátorház és egy csarnoképület építése valósult meg. A projekt részét képezte az épületek előtti telekhatáron belüli út, közlekedőfelületek és parkolók kialakítása, valamint az árurakodást elősegítő rámpa kiépítése is.	Az Eitner utcát a 7327. számú közúttal összekötő, feltáró út kiépítése, amely legfontosabb feladata a Keszthely/Hévíz/M7 felé induló/felől érkező teljes forgalom lebonyolítása, így az Ipari Park kétirányú tehergépjármű megközelítése biztosítottá, akadálymentessé vált.
Outputok, eredmények, hatások	A nem pénzügyi támogatásban részesülő vállalkozások száma 15 db; támogatásban részesülő vállalkozások száma: 16 db; Vissza nem térítendő támogatásban részesülő vállalkozások száma 1 db	A fejlesztett iparterület nagysága: 4ha Nem pénzügyi támogatásban részesülő vállalkozások száma: 25 db Inkubátorház alapterülete: 600 m ² Kiszolgáló csarnok alapterülete: 1 000 m ² .	Nem pénzügyi támogatásban részesülő vállalkozások száma: 25 db. Az Ipari Park gépjárműforgalma az új, 1040 m hosszú ipari úton realizálódik, így a lakókörnyezet terhelése nagymértékben csökkent (elsősorban a Táncsics utca, Tátika utca és Árpád utca).

1.8.4 Foglalkoztatáspolitikai

Az Önkormányzat egyik legfontosabb célkitűzése, hogy saját eszközrendszerének keretében tovább javítsa a város és a térség foglalkoztatási helyzetét. A város a munkanélküliség mértékét tekintve némileg rosszabb mutatókkal rendelkezik, mint az országos vagy a régiós átlag. Alapvetően aktívabb gazdaságfejlesztési tevékenységgel igyekszik a város vezetése javítani a foglalkoztatási helyzetet.

A 2000-es évek közepén alapvetően könnyűiparban (különösen a textiliparban) történtek jelentősebb leépítések, itt elsősorban az alacsony szakképzettséggel rendelkezők dolgoztak, így főleg ezen munkavállalói szegmens helyzetét szükséges javítani.

Azokon a területeken, ahol feltétlenül szükséges az ellátás (pl. házi orvosi ellátás), ott az orvosok szolgálati lakást és egyszeri 5 millió Ft önkormányzati támogatást kaptak.

A foglalkoztatáspolitikai, konkrétan a közfoglalkoztatás szempontjából kiemelkedő fontosságú volt a város elfogadott Közfoglalkoztatási Terve, amely egyrészt elemezte a város foglalkoztatási- és szociálpolitikai helyzetét, valamint a közmunka, közhasznú munka és a közcélú foglalkoztatás területén elért eredményeket. 2011. január 1-től a Munkaügyi Központok koordinálják a közfoglalkoztatást, ezért az önkormányzatok közfoglalkoztatási tervkészítési kötelezettsége is megszűnt.

Az elmúlt években a közmunkások alapvetően az önkormányzat kötelező feladatellátásában működtek közre. Jelenleg 12 fő közfoglalkoztatottat alkalmaz az Önkormányzat. A Sümegi Községi Kft. koordinálja a munkájukat. Leginkább az önkormányzat kötelezően ellátandó és önként vállalt feladatainak ellátásába segítenek be. Ilyenek pl.: a zöld felületek karbantartása, a téli utak jégmentesítése, az óvodai étkeztetésben való segítségnyújtás.

Sajnos a tapasztalat azt mutatja, hogy kevés munkanélküli vállalja a közfoglalkoztatást, illetve a támogatási lehetőségek is szűkösek.

1.8.5 Lakás és helyiséggazdálkodás

Az önkormányzat vagyonrendeletének 1. melléklete tartalmazza az önkormányzat forgalomképes ingatlan vagyonának egyes tételeit, a 100%-ban és a csak részben önkormányzati tulajdonú ingatlanokat is beleértve. A lakásingatlanok többségét bérbeadás útján hasznosítja az önkormányzat.

Az önkormányzat által fenntartott lakásbérlemények aránya a teljes lakásállományon belül viszonylag magasnak mondható Sümegben, bár az elmúlt évek tendenciái folyamatos csökkenésről tanúskodnak.

1.8.6 Intézményfenntartás

A nevelési, oktatási intézmények megfelelő kapacitással rendelkeznek, a város kulturális életét több intézmény igyekszik kiszolgálni (könyvtár, művelődési ház, püspöki palota). A városban egy általános iskola és egy középiskola működik.

A város az alábbi intézményekkel rendelkezik:

1. Oktatás
 - a. Kompanik Zsófia Óvoda
 - b. Ramassetter Vince Testnevelés Tagozatos Általános Iskola
 - c. Kisfaludy Sándor Gimnázium
2. Egészségügy, szociális ellátás
 - a. Sümeg Járóbeteg Szakellátó Központ
 - b. Veszprém vármegyei Csolnoky Ferenc Kórház-Rendelőintézet
 - c. Napfény Szociális Segítő Központ
 - d. Sümeg Mentőállomás
 - e. Védőnői szolgálat, házi és gyermekorvosi praxisok
3. Közütemények
 - a. Kisfaludy Sándor Művelődési Központ (KMKKE)
 - b. Városi Könyvtár
 - c. Püspöki Palota

4. Rendvédelmi Szervek

- a. Térségi Önkormányzati Tűzoltóság
- b. Rendőrség
- c. Katasztrófavédelmi Iroda

Közülnék az Önkormányzat irányítása alá tartozó költségvetési szervek:

- 1. Sümegi Közös Önkormányzati Hivatal
- 2. Kompanik Zsófia Óvoda és Bölcsőde
- 3. Napfény Segítő Központ
- 4. Kisfaludy Sándor Művelődési Központ, Könyvtár és Emlékház

Az intézményi fenntartás egy része állami normatívából finanszírozott, továbbá a fennmaradó finanszírozási összeg helyi önkormányzati forrásból áll rendelkezésre.

Az egy lakosra jutó önkormányzati tulajdonú zöldterület nagysága Sümegen $6,07 \text{ m}^2/\text{fő}$, ami az elmúlt 10 év során nagyjából 10 %-kal növekedett elsősorban a megvalósított zöld város fejlesztéseknek köszönhetően. Az adat ennek ellenére lényegesen kisebb, mint az országos átlag (kb. $17 \text{ m}^2/\text{fő}$), vagy mint a Veszprém vármegyei járásközpontok átlaga ($20\text{-}25 \text{ m}^2/\text{fő}$). Az alacsony városi zöldfelület arányának további növelése a városvezetés célja.

1.8.7 Energiagazdálkodás

Sümeg Város Önkormányzata a KEOP-550/B/12 konstrukcióban rendelkezett egy nyertes pályázattal, mely érintette az Önkormányzat épületét is, illetve a fenntartásában lévő Művelődési Központot is.

Önkormányzat épülete energetikai korszerűsítés:

A korszerűsítés részeként szükséges a régi gázkazánok cseréje korszerű kondenzációs gázkazánokra. A két egyenként 100 kW-os kazán helyett két darab max. 40,1 kW-os kondenzációs gázkazán kerül beépítésre. A kazánházban egy időjárás függő külső hőmérséklet szabályzót ajánlatos beépíteni a fűtési meleg víz hőmérsékletének szabályozása érdekében. A fűtési körökbe egy-egy új keringető szivattyút kell beépíteni, ezeket a referencia helyiségekből egy termosztáttal programozottan lehetne indítani, vagy megállítani.

Az intézményben a fejlesztés után a melegvíz készítmést részben napkollektoros rendszerrel kívánják megoldani. Ez jó megoldás, mivel a beépíteni kívánt rendszer csak akkor segít rá a melegvíz készítésre, amikor valós igény mutatkozik rá. A nyári időszakban a rendszer képes lesz leállni. A fejlesztés után várhatóan a szükséges melegvíz mennyiség 60 %-át tudja a napkollektoros rendszer megtermelni.

Az energiapazarló világítótestek a fejlesztés után korszerű, energiatakarékos fénycsövekre cserélendőek és kompakt lámpatestekre cserélendőek. A változó üzemóraszámokat figyelembe véve a várható megtakarítás a fejlesztés megvalósításának hatására évi 2558 kWh, ami kb. 28,4 %-os megtakarítást jelent.

A megújuló energia hasznosítás érdekében napelemes rendszer kiépítése is megvalósítandó a projekt részeként. A napelemek az épület lapos tetején kapnának helyet délnyugati tájolással 25o-os dőlésszöggel, összesen 96 db 250 Wp-es napelem kerülhetne elhelyezésre, melyek össz teljesítménye

24 kWp lenne. A napelemes rendszerrel várhatóan évi 26.236,5 kWh villamos energia termelhető meg, ami várhatóan a hivatal épület villamos energia igényének a kétharmadát lefedi.

Művelődési ház épülete energetikai korszerűsítés:

A korszerűsítés részeként szükséges a régi gázkazánok cseréje korszerű kondenzációs gázkazánokra. A két egyenként 60 kW-os kazán helyett két darab max. 40,1 kW-os kondenzációs gázkazán kerül beépítésre. A kazánházban egy időjárás függő külső hőmérséklet szabályzót ajánlatos beépíteni a fűtési meleg víz hőmérsékletének szabályozása érdekében. A fűtési körökbe egy-egy új keringető szivattyút kell beépíteni, ezeket a referencia helyiségekből egy termosztáttal programozottan lehetne indítani, vagy megállítani. Így megoldottá válna a hétvégeken és munkaszüneti napokon is a fűtés szabályozása.

Az intézményben a fejlesztés után a melegvíz készítményt részben napkollektoros rendszerrel kívánják megoldani. Ez jó megoldás, mivel a beépíteni kívánt rendszer csak akkor segít rá a melegvíz készítésre, amikor valós igény mutatkozik rá. A nyári időszakban a rendszer képes lesz leállni. A fejlesztés után várhatóan a szükséges melegvíz mennyiség 50 %-át tudja a napkollektoros rendszer megtermelni.

Az energiapazarló világítótestek a fejlesztés után korszerű, energiatakarékos fénycsövekre cserélendők és kompakt lámpatestekre cserélendők. A változó üzemóraszámokat figyelembe véve a várható megtakarítás a fejlesztés megvalósításának hatására évi 722,1 kWh, ami kb. 32,58 %-os megtakarítást jelent.

A megújuló energia hasznosítás érdekében napelemes rendszer kiépítése is megvalósítandó a projekt részeként. A napelemek az épület lapos tetején kapnának helyet délkeleti tájolással 30o-os dőlésszögű tetőn, összesen 28 db 250 Wp-es napelem kerülhetne elhelyezésre, melyek össz teljesítménye 7 kWp lenne. A napelemes rendszerrel várhatóan évi 6.700 kWh villamos energia termelhető meg, ami várhatóan az épület villamos energia igényének a felét lefedi.

Majd a TOP-3.2.1-15-VE1-2016-00015 Energetikai korszerűsítés a sümegei önkormányzat épületeinél című pályázattal folytatta az Önkormányzat a fenntartásában lévő intézmények energetikai korszerűsítését:

A fejlesztés célja a 8330 Sümege, Kompanik Zsófia utca 945/1 hrsz.; 8330 Sümege, Mártírok útja 1-3., 1188/3 hrsz.; 8330 Sümege Árpád utca 3-5., 431/2 hrsz.; 8330 Sümege, Rendeki utca 1., 23 hrsz. alatti önkormányzati ingatlanok energetikai korszerűsítése.

A beruházásban kiépítésre kerül:

- a Napfény Szociális Segítő Központ Idősek Otthona esetében 18,75 kW napelem, 35 db nyílászáró, 1 472 m² hőszigetelés, 2 db 35 kW kazán,
- a Kisfaludy Sándor Gimnázium és Kollégium esetében 49,5 kW napelem,
- a Ramassetter Vince Általános Iskola esetében 45 kW napelem
- és a Kompanik Zsófia Óvoda és Bölcsőde esetében 21 kW napelem.

Az idősök otthona komplex fejlesztéshez kapcsolódóan megvalósul az épületgépészeti intelligens szabályzási rendszerek kiépítése és rendszer használatának betanítása.

Az intézményi fejlesztések keretében cél a megújuló energiaforrások elérhetőbbé tétele, használatának ösztönzése, népszerűsítése, mely szemléletformáló programot az iskolák a nevelési programjukba integrálva tesznek meg.

A továbbiakban is figyelik a pályázati lehetőségeket, melyek a további energetikai korszerűsítésre adnak lehetőséget.

1.9 TELEPÜLÉSÜZEMELTETÉSI SZOLGÁLTATÁSOK, OKOS VÁROS TELEPÜLÉSI SZOLGÁLTATÁSOK

A településüzemeltetés célja: a településen élő lakosság, valamint az ott működő intézmények, gazdálkodó szervezetek egyéni és közösségi közszolgáltatási szükségleteinek, igényeinek elvárható szintű folyamatos és zavartalan kielégítése, a települési komfort érzet elősegítése, erősítése, az élhető település feltételeinek megteremtése, a fenntarthatóság biztosítása.

A 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól 13.§ (1) 2. pontja szerint településüzemeltetés: a köztemetők kialakítása és fenntartása, a közvilágításról való gondoskodás, kéményseprő-ipari szolgáltatás biztosítása, a helyi közutak és tartozékainak kialakítása és fenntartása, közparkok és egyéb közterületek kialakítása és fenntartása, gépjárművek parkolásának biztosítása.

Sümege városa fejlett közmű infrastruktúrával rendelkezik, biztosított a teljes közművesítettség: víz, villany, telefon, gáz, szennyvízcsatorna hálózat, kábel TV hálózat. Az önkormányzat környezetvédelmi, köztisztasági feladatait részben, mint kötelezően igénybe veendő közszolgáltatások, látja el.

Sümege a településüzemeltetés körébe tartozó feladatok ellátása biztosított. A meglévő közszolgáltatások: Házi felnőtt és gyermekorvosi rendelő, orvosi ügyelet, mentőállomás, védőnői szolgálat, fogorvosi rendelő, bölcsőde, óvoda, általános iskola, gimnázium, kollégium, tanuszoda, Szociális alapszolgáltatási központ, könyvtár, művelődési központ, rendőrőrs, posta, polgármesteri hivatal járási kirendeltséggel, sportpályák, helyi autóbusz járat, Hév vonal, Távolsági buszjárat. Esti gimnázium.

Okos megoldások és szolgáltatások:

TOP-2.1.2-16-VE1-2017-00008 Zöld város II. ütem című pályázatban került sor SMART pad beszerzésére, amely az első „okos” beszerzése volt Sümege Város Önkormányzatának. Az okos települési fejlesztések sorát a jelen projektben folytatjuk az önkormányzati közigazgatási ügyintézéshez való egyenlő hozzáférés és az információáramlás kiszélesítése érdekében beszerzésre kerülő okos terminál kihelyezésével.

1.10 TÁJI ÉS TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK VIZSGÁLATA

ELŐZMÉNYEK

A város környezeti és természeti, táj- és természetvédelmi, és ökológiai adottságainak feltérképezéséhez a 2019-ben felülvizsgált Környezetvédelmi Program szolgál leginkább alapul. Jelen fejezetünkön belül további két témakör kerül részletesebb vizsgálatra, melyek a "természeti adottságok, tájhasználat, tájszerkezet"; illetve a "védett és védendő táji-, természeti értékek, területek".

1.10.1 Természeti adottságok

A Sümege-Tapolcai-hát tagjaként a város Zala és Veszprém vármegye határán, a Bakony-vidék középtáján, a Tátika-csoport kistáj és a Devecseri-Bakonyalja közt helyezkedik el. A Sümegi-hát töréses, árkos-sasbérce szerkezetű kistáj a Tapolcai-medence, illetve a Bakonyalja között. Alakrajzilag alacsony fekvésű fennsík, átlagos tengerszintfeletti magassága 200 m, domborzata tagolatlan, melyre a települések szőlőterületei és gyümölcsösei felkúsznak. A hegycsoport változatos domborzati adottságait északon a Marcal-medence síkvidéki területei egészítik ki, alkotják a dombos-hegyes táj kontrasztját.

Sümege, a Bakony-hegység utolsó nyugati nyúlványa, a Csúcs-hegy és Fehér-kövek, illetve ezeknek a Kisalfölddel történő találkozásánál, a Marcal-patak forrásvidékénél fekszik. A város tengerszint feletti átlagos magassága 180-200 méter, míg a település közepén szimmetrikusan emelkedő Vár-hegy 270 méter magasra nyúlik. Domborzata formákban gazdag, területének döntő hányadát közepes völgyűség, egyharmadát, pedig aprólékos vízszintes tagoltság jellemzi.

Gyakoriak a hasznosítás szempontjából kedvezőtlen, aprólékosan tagolt térszintek. A mezőgazdasági (szőlő) hasznosítású lejtőket az intenzív talajerózió jellemezheti.

Tájképében dél felé, a távolabbi Kovácsi-hegy bazaltfennsíkja, Tátika és Rezi várai, Sarvaly és Uzsa erdős vonulata láthatók. Ezeket a balatoni bazalthegyek, Haláp, Csobánc, Szent György-hegy, Badacsony és Szigliget követi, mely utóbbinál tiszta időben látszik az alig 19 km-re fekvő Balaton víztükre is.

Keleti irányban az erdőkkel borított nyirádi dolomit fennsík, északkeleten a már említett Sümegi-hegység, észak felé a Kisalföld déli szélét képező Marcal-patak völgye, északnyugaton a Rába-vidéke, előtte a Kis-Somló és a Ság-hegy vonulatai övezik.

Ritka földtani adottságai révén, a település déli határában elterülő Mogyorós-domb, hazánk egyik értékes természetvédelmi területét képezi.

1.10.2 Védett, védendő táji és természeti értékek, területek

A térség ökológiai hálózatának fontos (viszonylag kisebb ökológiai akadályokkal rendelkező) magterülete a Csúcshegy és Fehér-kövek vonulata. E nagy kiterjedésű és kedvező élőhely-rekonstrukciós lehetőségekkel bíró magterület észak-keleti irányban a Bakony magterületével, déli

irányban a Kis-Balaton magterületével, északi irányban pedig a Marcal menti élőhelykomplexek által alkotott magterülettel kell, hogy kapcsolatban maradjon. A kapcsolatot az "lépegető kő" jellegű élőhelytöredékek és az ökológiai folyósók hivatottak megteremteni. Sajnos a magterületeknél elmondott jó természetességi állapot az ökológiai térstruktúra ezen elemeire már csak részben, vagy helyenként egyáltalán nem igaz. A térségben (illetőleg annak határain) megjelenő megszakított jellegű élőhelytöredékek és ökológiai folyósók az alábbiak: Sümegi Mogyorós-domb TT, Sümegi Fehér-kövek TT, és a Sümeg-Nyírlak Szociális Otthon parkja. E területek természeti állapota nagyon változó. Vannak kielégítő állapotú egységek, de a területek nagy része kisebb-nagyobb beavatkozásokat igényelne, hogy fontos szerepét maradéktalanul betölthesse. A térség elsőrendű táj- és természetvédelmi feladatai közé kell sorolni ezen ökológiai folyósók, megóvását, rehabilitációját.

A Marcal-medence kiegyensúlyozott területi fejlődése és a térség megfelelően szabályozott területhasználata elengedhetetlen feltétele az ökológiai állapot egyensúlyának megőrzéséhez.

Országos jelentőségű védett természeti területek: Sümegi Mogyorós-domb TT, Uzsai Csaraboserdő TT, Sümegi Fehér-kövek TT - Erdőrezervátum.

Helyi jelentőségű természetvédelmi terület a Sümeg-Nyírlak Szociális Otthon parkja, Sümegi Palota Kert, Sümegi-borókás, Sümegi-Várhegy. Az 1996. évi LIII. a természet védelméről szóló törvény erejénél fogva védett valamennyi forrás, láp, barlang, víznyelő, földvár, kunhalom, szikes tó. Terület nélküli védelmet élveznek a védett növény és állatfajok. Védett források Sümegen: Rákóczi-kút, Csánk-kút.

Érzékeny Természeti Területek tekintetében Sümeg város közigazgatási területén a Sümeg-Rigács-Apácatorna-Káptalanfa települések közé eső területek II. (Fontos ÉTT-ek térségei) kategóriába kerültek besorolásra.

A Környezetvédelmi Program megállapításai alapján a legfontosabb elérendő célok:

- biztosítani kell a természetes élőhelyek, különösen a veszélyeztetett növény- és állatfajok természetes élőhelyeinek védelmét,
- a természetes területeket károsan érintő tevékenységeket fel kell tární, meg kell szüntetni,
- rendszeresen foglalkozni kell az elhanyagolt területek gyomnövényeinek (elsősorban parlagfű, bálványfa, gyalogakác) allergiát okozó károsító hatásával,
- indokolt lenne a 84-es főút mellett a várköpenynél tájba illő erdősáv telepítése, teljesen rehabilitálni kell a Palotakertet is,
- gondoskodni kell a zöldterületek minőségi cseréjéről
- a város kül- és belterületét is érintő patakmedrek ökológiai állapota a folyamatos szennyezések miatt igen sérülékeny
- a Marcal-forrásvidék vizes élőhelyei és mélyen kultivált környezetének rehabilitációja a fajok megőrzésének legfontosabb pillére
- a bányászati tevékenység kerülése az ökológiai rendszerek sérülékenysége miatt
- folyamatos monitoring kialakítása a foltokban még megőrződött élőhelyek környezetében.

1.11 ZÖLDFELÜLETI RENDSZER VIZSGÁLATA

A Környezetvédelmi Program és az egyéb előzményi dokumentumok sem tartalmazzak külön, a zöldfelületi rendszer összefoglalását tárgyaló fejezetet, csupán néhány témakörhöz kapcsolódóan az egyes zöldfelületekkel, közterekkel kapcsolatos fejlesztési célokat említik.

Sümege legjelentősebb belterületi zöldfelülete a Püspöki Palota parkja az un. Népkert. A park mind esztétikai, mind kondicionáló szempontból rendkívül jelentős. A kert növényzetének jelentős részét képezik az igen idős vadgesztenyék, valamint különböző cserjék. A Népkerten kívül mindössze néhány jelentősebb zöldfelület található (Kossuth utca, Jókai utca, Szegedy Róza utca találkozási pontja).

Emellett a rendszer fontos részét képezik a külterületi erdőterületek, illetve a szőlőterületek, melyek a biológiailag aktív területet képző szerepük mellett, a tájkarakter és tájkép formálásában is nagy jelentőségűek.

A Környezetvédelmi Program a zöldfelületekkel kapcsolatos legfontosabb feladatai közt említi a közterületek tartós és virágos növényzet állományának bővítését, sok helyen az elöregedő, oda nem illő fák cseréjét, a járdák, járdaszegélyek, előkertek gondozását lakossági feladat keretein belül, az allergiakeltő és tájidegen növények irtását, valamint az utak menti védőfásítás szerepének növelését.

Az egy lakosra jutó zöldterület nagysága mind az országos, a vármegyei, és a járási átlag értékeihez képest jelentősen alulmarad a településen.

1.12 AZ ÉPÍTETT KÖRNYEZET VIZSGÁLATA

1.12.1 A területfelhasználás vizsgálata¹

Kialakult településszerkezet

Sümege lassú, fokozatos fejlődésének köszönhetően megőrizte történelmi hangulatát, kisvárosi léptékét, és ezzel idegenforgalmi vonzó erejét. A városkép várral koronázott sziluettje önmagában is élményt nyújtó látvány.

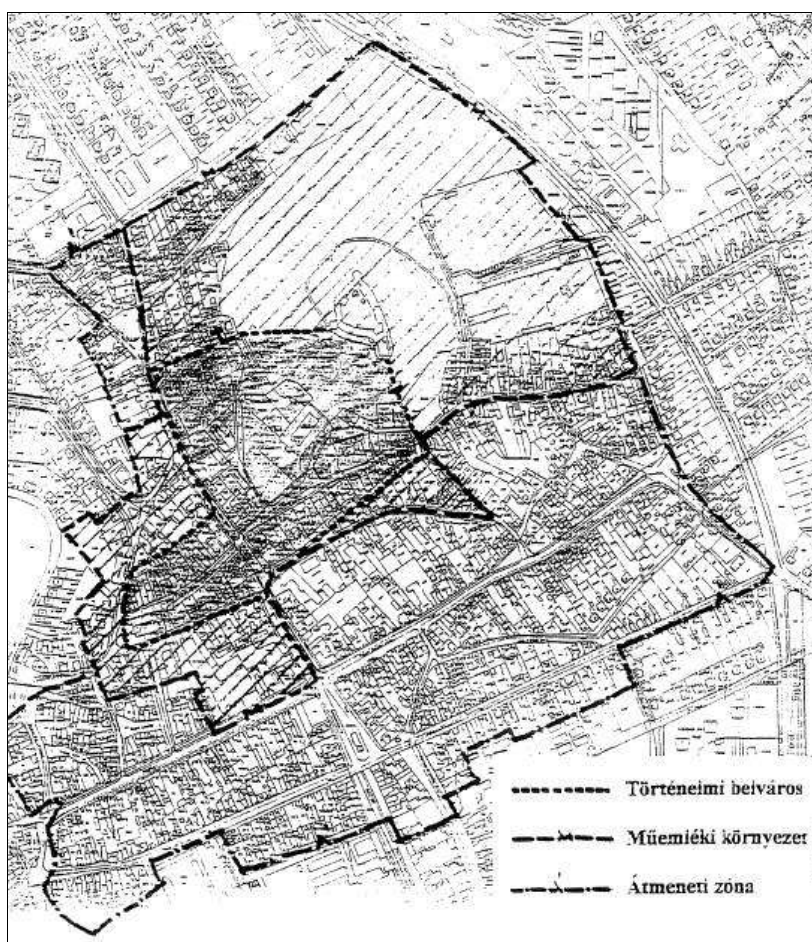
Sümege viszonylag kisméretű belvárosának urbanisztikája sajátosan egyéni formát mutat. A városból kiemelkedő, a település közepén szimmetrikusan elhelyezkedő Várhegy és a vár már messziről látható az ideérkezők számára. A településen áthalad a 84. sz. főút, amely a város megközelítését biztosítja a Balaton felől valamint északi irányból a 8. sz. főút felől, Sárvár, Szombathely és Sopron felől.

¹ A fejezet a hatályos településrendezési terv megállapításain alapul

Az Ófalu, a mai belváros a Várhegy köré települt így a belváros keleti határát a Várhegy meredek oldala zárja. A hegy lábánál a belváros magját a Ferences templom és kolostor, illetve az egykor szép kertjéről híres püspöki palota együttese alkotja. Ezt övezi félkör formában a belváros központi része, a három egymásba nyíló térből álló „úthálózata”. Ehhez kapcsolódóan szintén a Várhegy oldalában található a város történeti belvárosa, a legkorábban beépült rész, mely szabálytalan, nőtt utcahálózattal rendelkezik. A város történelmileg kialakult legjelentősebb része műemlékekben gazdag.

A történeti belvárost körülölelő területen találhatóak a régebbi városrészek, elsősorban földszintes, családi házas beépítéssel. A városból sugárirányban kivezető utak mentén, illetve az azok által közrezárt területeken az elmúlt évtizedekben kialakult többszintes társasházak, illetve új építésű családi házak találhatók.

24. ábra – A Történelmi Belváros a településszerkezeti tervben

Forrás: Településszerkezet

(2010. évi településrendezési terv, Müller János okl. építészmérnök)

A város gazdasági hasznosítású területei a város nyugati részén, a Tapolca – Ukk - Celldömölk vasútvonal mentén találhatók.

Sümege legjelentősebb belterületi zöldfelülete a Püspöki Palota parkja az ún. Népkert, a Népkerten kívül mindössze néhány jelentősebb zöldfelület található (Kossuth utca, Jókai utca, Szegedy Róza utca találkozásánál).

A város sportpályája a nyugati városrészben a vasúthoz közel helyezkedik el, lakóterületek és a vasút közötti területen.

A szőlőhegy volt zártkerti területe a várostól keleti irányban helyezkedik el és művelési formájából eredően kisebb ingatlanokon lévő gazdasági épületekkel épült be.

A város külterületei jellemzően mezőgazdasági és erdőterületek. Mezőgazdasági területek jellemzően a belterület közelében találhatók, erdőterületek pedig a várostól keletre a Rendeki-hegy oldalában, délre pedig a Sümeg–Tapolcai hát területén találhatók, melyek természetvédelmi területek is egyben.

1.12.2 Az épített környezet értékei

1.12.2.1 Településszerkezet történeti kialakulása, történeti településmag

A város történeti fejlődése²

A város története az őskorig követhető, régészeti kutatások bizonyítják, hogy már ebben a korban lakott volt a terület. A Sümeg déli határában elterülő Mogyorósdombon az újkőkorból származó kovakőbánya feltárásakor számos használati eszközt, szerszámot és egyéb leletet hoztak felszínre. Sümeg vidékének őskultúrája a késői bronz és korai vaskorban – hallstatti kor – érte el fénykorát. A kor emlékei arra utalnak, hogy e vidéken egykor virágzó bronzkori telepek léteztek. A rómaiak fennhatóságát számos téglá és cserépedény-töredék jelzi. Az 1877-ben, a település nyugati határában végzett ásatások során egy négyzetalapú saroktornyos villa és egy ókeresztény bazilika alapjait is feltárták.

A város fejlődésének és történelmének alakulásában nagy szerepe van a várnak, amely a tatárjárás után, IV. Béla várak építését ösztönző rendelkezéseit követően épült. Ebben a korban a vár és a település sorsa szinte mindig egybefonódott a várban történtek hatással voltak az erődítmény lábainál elterülő településre is. A püspöki uradalmi terület igazgatási és területi központja a 14. század elejéig a közeli Erek község volt, majd a sümegi vár védelmi jelentőségének növekedésével a központ fokozatosan Sümegre tevődött át. A püspökség valamennyi birtoka és uradalma fölött elsősorban a veszprémi és a sümegi várak őrködtek.

Gathalóczy Mátyás püspöksége idején 1440-ben Albert király özvegyének, Erzsébetnek a hívei elfoglalták Szigliget várát, majd Sümeget vették ostrom alá. Az Unyomi Miklós várnagy vezetésével védett várat a támadó sereg több ostrom után sem tudta bevenni.

Mátyás király halálát követően Veszprém után Sümeg is a trónkövetelő Habsburg Miksa német-római császár kezére jutott. A Kinizsi Pál és Báthori István által vezetett hadaknak köszönhetően a német uralom azonban csak rövid ideig tarthatott, a betolakodókat a Dunántúl egész területéről

² Felhasználva a Települési Arculati Kézikönyv megállapításait

kiszorították. Sümeg és Nagyvázsony várát Kinizsi foglalta vissza és juttatta II. Ulászló király hatalma alá.

Székesfehérvár 1543. évi eleste és a török terjeszkedés miatt, több Balaton környéki várhoz hasonlóan Sümeg is végvárrá alakult. A következő évtizedekben a háborús viszonyokat követően a város lakossága nagymértékben csökkent és védtelen volt a törökkel szemben, a vár azonban magyar kézen maradt.

A 16. század közepétől kezdődően a császári hadak megjelenésével Sümeg nehéz helyzetbe került, amit csak tetézett a század végén kitört 15 éves háború és a Bocskai István vezette szabadságharc. A vár a csaták idején többször is gazdát cserélt. A bécsi béke után a város fejlődését Ergelics Ferenc püspök tevékenysége indította el. Fordulópontot Bosnyák István püspök 1643. március 27-én kiadott, a településnek a mezővárosi rangot biztosító kiváltságlevele jelentett. Ebben az okiratban pontosan meghatározta a földesúri területeken élők személyi és vagyoni helyzetét, a földesúr és a mezőváros lakóinak valamennyi jogát és kötelességét is.

1656-58-ban Széchenyi György püspök őrtornyokkal ellátott erős fallal keríttette körül a várost, amely ettől kezdve hosszú időre Zala megye egyetlen biztonságos, jól védett városa volt. Ennek következtében Sümeg mozgalmas várossá fejlődött: fellendült kereskedelme, vásárai híressé, fazekasiparának termékei keresetté váltak. A veszprémi püspökség székhelyeként az ellenreformáció egyik fontos dunántúli központja volt, ahová Széchenyi püspök ferences szerzeteseket telepített be 1650 körül.

Sümeg fejlődését egy időre megállította a szentgotthárdi csatából visszavonuló török sereg ostroma. Igaz a várat nem tudták bevenni, de elvonulásuk előtt felgyújtották a várost. A tűz a várban is nagy károkat okozott. A város azonban kiheverte a pusztulást és újra fejlődésnek indult. 1700-ban ismét olyan nagy tűzvész pusztított, hogy a püspöki palotán és a Ferences kolostoron kívül mindössze négy kőház maradt meg a városban.

1705-ben Sümeg vára II. Rákóczi Ferenc seregének kezére került és ekkor a Dunántúl legfontosabb erődítményei közé tartozott. A császári seregek azonban Heister Sibert tábornok vezetésével 1709 júliusában visszafoglalták. A kuruc időkben betöltött szerepe miatt az osztrákok 1713 nyarán – nehogy egy újabb felkelésnél a magyarok felhasználhassák – hadgyakorlat ürügyén felgyújtották a vár épületeit és használhatatlanná tették annak két vízgyűjtő medencéjét is.

A csaták és tűzvészek által pusztított város újjáépítése hamarosan megindult. Az akkor hozott építészeti rendeletek következtében alakult ki Sümeg jellegzetes települési formája: a védőfalakkal övezett belső városban csak kőházakat lehetett építeni, így erre a területre a püspöki udvartartás, az uradalmi tisztségviselők és a vidék nemesei költöztek be. A kevésbé tehető, kiváltságok nélküli földművesek és iparosok kiszorultak a régi belváros területéről és a külső városrészben építették fel fa-, illetve vályogházait.

Padányi Bíró Márton (1745-1762) püspök idejében tovább fejlődött a város. Az ő működésének köszönhetőek Sümege legjelentősebb építészeti és művészeti alkotásai. Széles körű vallásos, politikai, társadalmi és mecénási tevékenységével a magyar barokk szellem élenjáró személyiségévé vált és az ellenreformáció harcos képviselője volt. Sümegeen számos lakóházat, gazdasági épületet, egy új plébániatemplomot és egy barokk püspöki palotát is építtetett. Irányításával alakult ki Sümegeen az a katolikus szellemi központ, amely Pápa város protestáns irányzatával állt szemben.

Az iparos és kereskedő polgárság számának növekedésével Sümege kézműiparos mezővárossá vált. Ebben az időben a városban postaállomás, ispotály, patika és sóház is működött. Bíró püspök halálát követően a város fejlődésének vonala ismét megszakadt, sőt Mária Terézia urbáriumrendelete a püspök, mint földesúr és a mezőváros között új ellentéteket támasztott.

A század utolsó negyedében újból súlyosbodtak a megélhetési viszonyok Sümegeen, mert a városban járványok és tűzvészek pusztítottak. A Napoleoni háború során az 1809-évi francia megszállás is nagy nehézségeket okozott a városnak. Az 1820-as évektől a városi terhek csökkenésével fejlődésnek indult a mezőgazdaság, az iparos és kereskedő réteg is fokozatosan gyarapodott. Megkezdődött a város polgárságának kialakulása. Országos híresek voltak a fazekasok, nevesek a tímár, a varga, a szűrszabó, a gombkötő és a kádár céhekbe tömörült iparosok.

A város fejlődésének jelentős tényezője volt a nemesi belváros társadalmi élete. 1804-től a város és vidékének lakossága Kisfaludy Sándor költő (1772-1844) szellemi és baráti köréhez csoportosult. Az 1840-es évekre ez a nemesi társaság a reformkor politikai harcai miatt felbomlott, helyét a Ramassetter Vince vezette városi polgárság vette át.

A város 1848-ban elérte évszázados küzdelmének célját, megszabadult a földesúri hatalomtól. A Bach-korszakban Sümeget megyei és járási bírósági székhellyé, a vidék egyik igazgatási központjává tették. A rendeletek végrehajtásáról a városban állomásozó osztrák katonaság gondoskodott. Sümege a kiegyezés után az ország gyors ipari és mezőgazdasági fejlődésétől eltérően, gazdasági hanyatlásnak indult. Kékfestőüzeme megszűnt, bőrgyára leégett, ipara, borainak hírneve és kereskedelme visszaesett, polgársága és nemessége is elszegényedett.

A 19. sz. második felében városban gazdag iparos és kereskedő réteg telepedett meg, majd a kiegyezés utáni évtizedekben a település újabb virágkorát élte. A megerősödött polgárság a kor hangulatához igazodva intézmények sorát hozta létre. A Ramassetter-, Eitner-, Darnay-családok élenjáró szerepet töltöttek be e téren. Bankot alapítottak, kórházat, iskolát, óvodát, múzeumot hoztak létre. Ezt követően azonban már egyértelműen az iparosodás szempontjából kedvezőbb helyzetben lévő Tapolca vált fejlődési pólussá.

A II. világháborút követően a belváros elvesztette korábbi társadalmi kötődéseit, lakosait, fő funkcióit, légüres térbe került. 1907-ben elvesztette városi címét, amit 1984. január 1-jén kapott vissza. Az 1990-es évektől újabb látványos jelei láthatók a város fejlődésének, amelyek az idegenforgalom és a kereskedelem igényeire épülnek. Ennek hatása kezdetben elsősorban nem a történeti belváros területén, hanem a 84-es út elkerülő szakasza mentén volt érezhető, de a 2010-es

évektől a történelmi belváros és a vár környezete az átfogó rekonstrukciónak köszönhetően látványosan megújult. A város legértékesebb része napjainkban is folyamatosan fejlődik és szépül, a közterületek és középületek megújulnak, a Vár és a Püspöki Palota rekonstrukciója megtörtént. A város idegenforgalmi vonzereje az utóbbi időszak fejlesztéseinek és az ITS-ben tervezett további fejlesztéseknek köszönhetően folyamatosan növekszik.

1.12.2.2 Sümege eltérő karakterű területeinek rövid jellemzése³

Városközponti és intézményi terület

Sümege városközponti és intézményi területei főleg a történelmi központból és az attól kissé távolabb eső közintézményi területekből áll. Ezekre a területekre a sűrű beépítés, nagyobb és magasabb épülettömegek jellemzőek. A beépítés minőségének ellenére ezeken a helyszíneken is nagymennyiségű az értékes zöldterület és közterület.

Kisvárosias lakóterület

Sümege kisvárosias lakóterületei a városközponthoz kapcsolódva attól délre találhatóak. Ebben az átmeneti zónában a fő lakófunkció mellett kismértékben jellemző a helyi lakosság ellátását szolgáló kereskedelmi, szolgáltató, vendéglátó ipari, oktatási, egészségügyi, szociális és egyházi funkciók is. A terület beépítése alapvetően lazább, a korábban kialakult zárt jellegű beépítést mutatja. A területen sétálva laza kisvárosias hangulatot érezhetünk, miközben mégis a városközpont közelségéből fakadóan minden könnyen elérhető.

Kertvárosias lakóterület

A kertvárosias lakóterületek a Sümegei vár északi oldalán, illetve a Természetvédelmi terület felé találhatóak. Ezekre a területeken a kisebb méretű lakóházak mellett a többlakásos lakóépületek is megtalálhatóak. A beépítés egyre lazább képet mutat, a lakóépületekhez nagyméretű kertek kapcsolódnak, így ezek a területek a természetet kedvelő lakosoknak megfelelő lakóhelyet nyújthatnak.

Falusias lakóterület

Sümege város falusias lakóterületei a Tapolcai úthoz közel találhatóak. Ezeken a területeken kisméretű lakóházak mellett a mezőgazdasági építmények is jellemzőek, ezért összességében a terület falusias képet mutat.

³ Felhasználva a Települési Arculati Kézikönyv megállapításait

Turisztikailag különleges terület

Sümege legmeghatározóbb turisztikailag különleges területe a Vár és környéke. Ezen a területen jellemzőek a turisztikai funkcióhoz kapcsolódó épületek és beépítések. A település tájképi megjelenésének legfőbb meghatározója – védjegye – a város fölé magasodó Várhegy, és a meredek lejtőkre telepedett vár. Ezen a területen elhelyezett épületeknek alkalmazkodniuk kell a Vár és környékének természeti és épített környezetéhez egyaránt.

A sümegi váron kívül két egyéb turisztikailag különleges területe van. A város nyugati részén – a volt strand területén és környezetében –, a vasútvonal – Sport utca – Kinizsi Pál utca által határolt területen a sportolást, rekreációt biztosító új turisztikai központ alakulhat ki. Ennek első ütemeként itt valósulhat meg a város fedett uszodája. A sümegi „Geológiai Park” (mogyorósdombi „ősemerbánya”) területének komplex idegenforgalmi hasznosítása (erdei iskola, camping, látogatóközpont, stb.) szükségessé teheti a jelenlegi szerkezeti terven lehatárolt terület bővítését.

Gazdasági terület

A város gazdasági területei a vasútvonaltól nyugatra alakultak ki. A tervezett nyugati elkerülő út jelentős további területek gazdasági célú felhasználását teszi lehetővé. Az elkerülő út egyben a kialakuló gazdasági terület feltáró útjaként is szolgálhat, így a gazdasági területek fejlesztését az elkerülő út megépítéséhez célszerű igazítani.

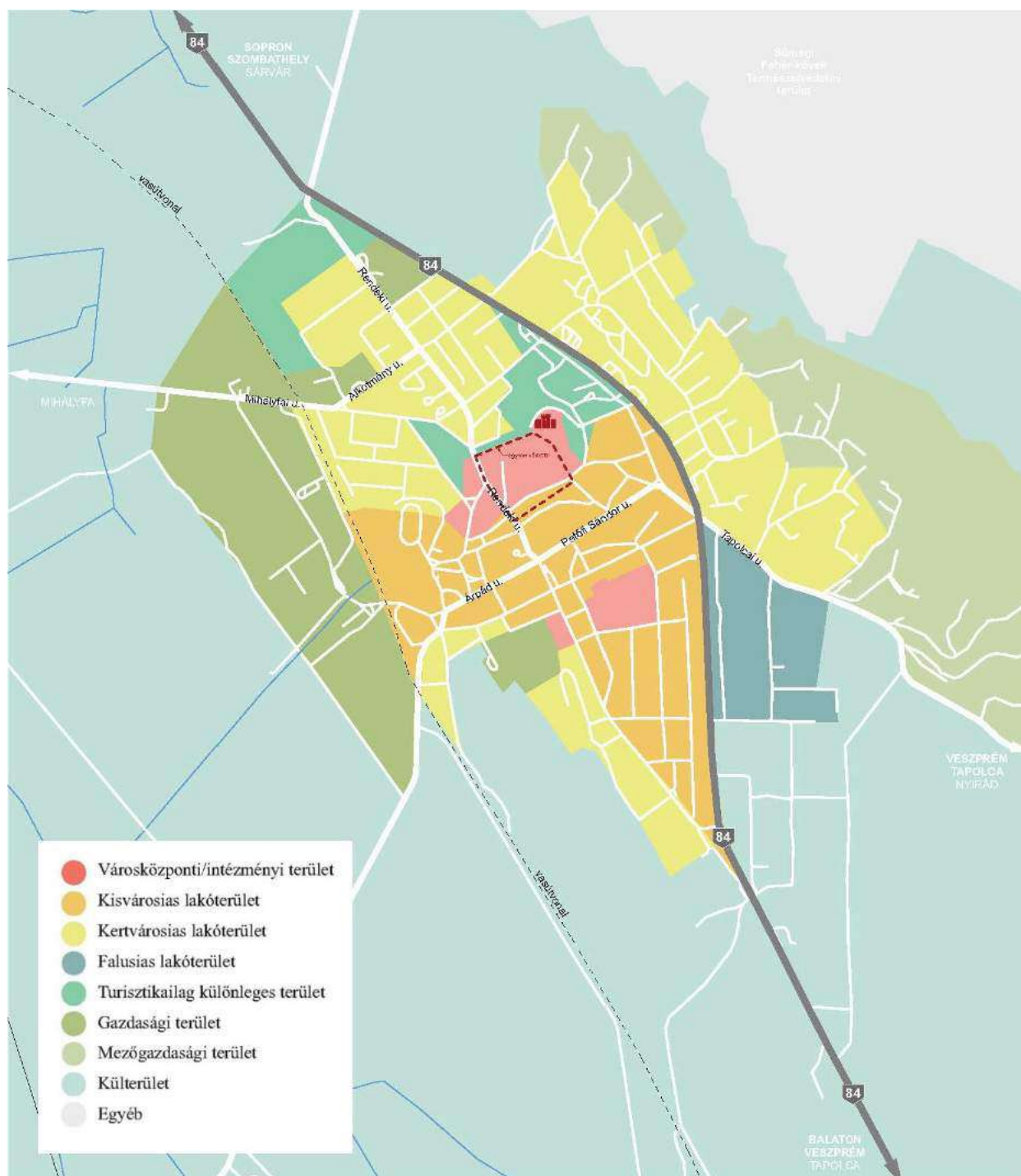
Mezőgazdasági terület

A várostól északra, a már kialakított mezőgazdasági létesítmény környezetében, és az iparterülettől délre, a Sümegprága felé vezető út nyugati oldalán kerülhet sor új mezőgazdasági területek kialakítására. A meglévő mezőgazdasági területeken kisméretű gazdaságok működése és a házi mezőgazdálkodás egyaránt jellemző.

Külterület

Sümege város külterületi részeiről a Sümegi kistérség természeti értékei és a Várat körülölelő város egyaránt szép látványt nyújt. Ezek a területek nem beépítettek, a közutak és környezetük rendezett képet mutat.

25. ábra: Sümeg belterületi térképe – eltérő karakterű területek

Forrás: Települési Arculati Kézikönyv

Az ITS-ben a Belváros akcióterületen tervezett fejlesztések megfelelően illeszkednek az utóbbi néhány év során megvalósult fejlesztések sorába. A korábban megújult és funkcióbővítésen átesett műemlék épületek és műemléki környezetek a megvalósult fejlesztéseknek köszönhetően egyre több látogatót vonzanak a megújult belváros területére. A látogatószám növekedése mérhető. A megnövekedett igények alapján az ITS a belváros közterületeinek állapot javítását, parkolók

kialakítását tervezi. Az ITS-ben tervezett projekt a szakrális épületek előtti közterületek felújítása is: élhető lakossági környezet kialakítása, mely illeszkedik a városképi, műemléki elvárásokhoz és vonzó környezetet biztosít a településre érkező turisták számára. Szabadtéri rendezvények helyszínének kialakítása is a belvárosi akcióterületen tervezett, mely kiterjed az Arborétum rendezésére, a Művelődési Központ területén szabadtéri, kulturális rendezvények színterének kialakítására és a meglévő sportlétesítmény mellett ligetes szabadidőpark kialakítására. A történelmi városmagot körülvevő városrészben szociális városrehabilitáció, intézménykorszerűsítés, útfelújítás tervezett. A tervezett belvárosi fejlesztések célja az arculatfejlesztés – figyelemmel a műemlékvédelmi szempontokra – mellett

A Belváros akcióterületen kívüli fejlesztések nagyobb részt a műszaki infrastruktúrák – települési utak, külterületi utak, kerékpárút, ivóvízhálózat, szennyvízcsatornahálózat, vízelvezetés, stb. – bővítésére és korszerűsítésére irányulnak. Az ITS kulcsprojektjei szintén a műemlékekben és helyi védett értékekben bővelkedő történelmi belváros határain kívül valósulnak meg.

A város kiemelkedő jelentőségű épített örökségi értéke a teljes felújításon és komplex turisztikai fejlesztésen átesett Vár. Közvetlen környezetében nem tervez az ITS örökségvédelmi vagy településképi szempontból aggályos fejlesztést.

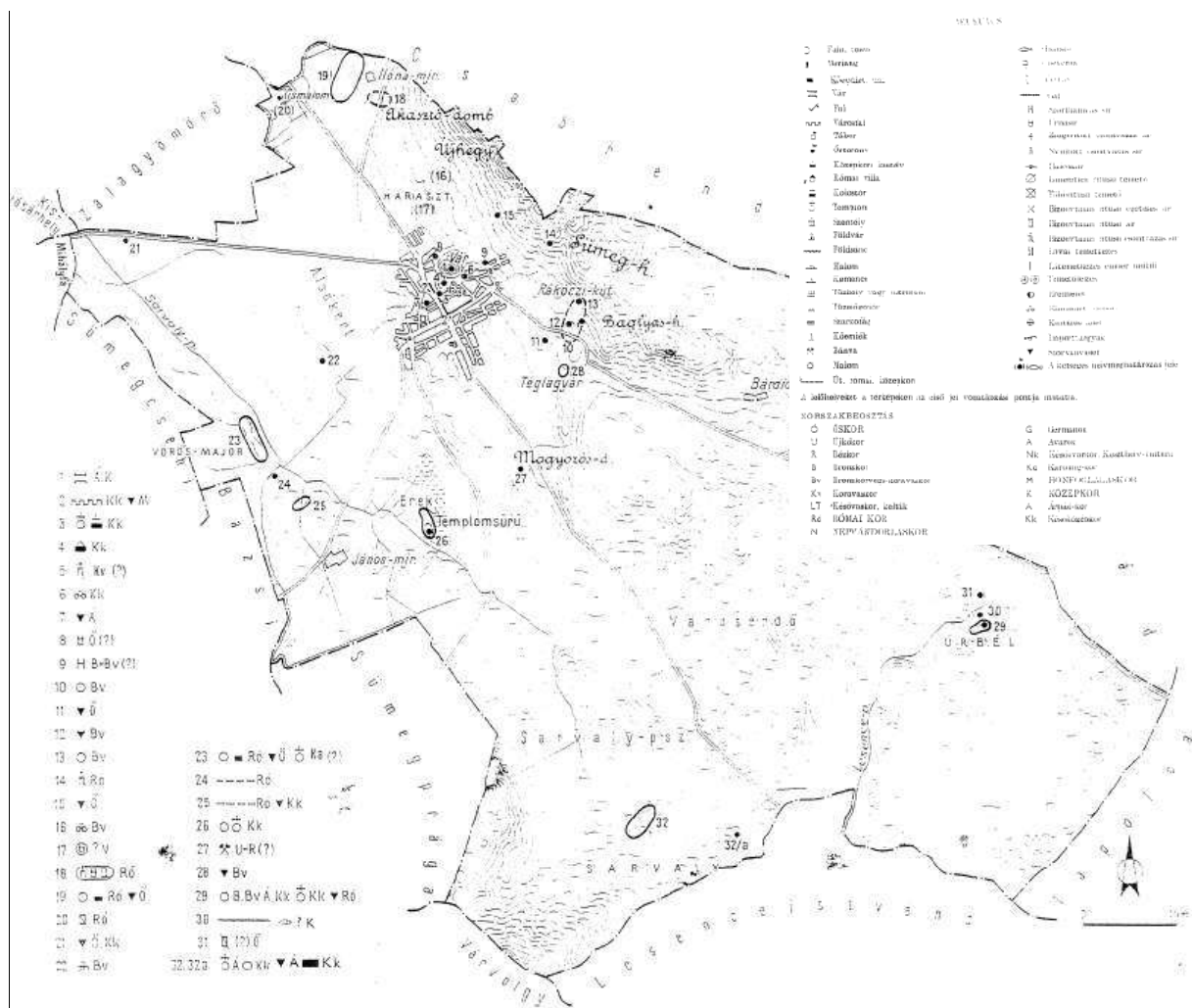
Az ITS kulcsprojektjei között szerepel napelempark létesítése is a város igazgatási területének arra minden szempontból alkalmas pontján. Tekintettel a város rendkívül gazdag és sokrétű épített örökségére, a tervezett napelemes kiserőmű hely kiválasztása és megvalósítása kizárólag az értékvédelem és településképvédelem, illetve tájképvédelem érdekeinek figyelembe vételével lehetséges. Ennek szabályait a HÉSZ-ben és a TKR-ben is rögzíteni szükséges.

Az ITS-ben megfogalmazásra kerülő célkitűzések az örökségvédelem érdekeivel összhangban állnak. A megvalósítani tervezett különböző jellegű projektek megvalósítása során a város kiemelkedő épített örökségének megóvására különös figyelmet kell fordítani.

1.12.2.3 Régészeti terület, védett régészeti terület, régészeti érdekű terület

A város örökségvédelmi hatástanulmánya tartalmazza a régészeti lelőhelyek, területek részletes bemutatását. Elsősorban bronz-és vaskori, valamint középkori lelet található a város területén jelentősebb mennyiségben.

26. ábra – Sümege régészeti emlékei

forrás: (Örökségvédelmi hatástanulmány – 2002. Müller János, okl. építészmérnök)

1.12.2.4 Védett épített környezet, a helyi, egyedi arculatot biztosító építészeti jellemzők, műemlékek, műemléki területek

Sümege Város kulturális örökségében meglehetősen gazdag, ez vonatkozik úgy a történeti, mint az épített örökségre, valamint a természeti-táji értékekre is. A város területének különleges építészeti és kultúrtörténeti értéke a belváros és vár.

A kulturális örökség jelentőségét értékelve a település önkormányzata megállapította, hogy a város és térsége hátrányos helyzetében nem hagyhatja veszni értékeit, sőt felismerte, hogy ezen értékeket integrálni kell a város életébe. Így alakult ki, hogy a Településfejlesztési Konceptió szerint a jövő útja a kulturális örökség értékeinek felhasználásán bemutatásán alapuló minőségi turizmus lehet.

A város kulturális öröksége egyes elemeinek fokozott védelmét a Települési Arculati Kézikönyv, a Településképi rendelet és a Helyi Építési Szabályzatban külön fejezet biztosítja.

A kulturális örökség elemei:

Területi egységek:

- Várhegy
- Történelmi belváros együttese
- Átmeneti zóna területe

Legfontosabb egyedi értékek – épületek:

- Vár együttese
 - o Várrom, hrsz. 1532, műemlék, azonosító: 5310 (10292)
 - o Vároldal műemléki környezet, hrsz. 1532, műemléki környezet, azonosító: 10616 (10293)
 - o Várhegy régészeti lelőhely, hrsz.1532, régészeti lelőhely, azonosító: 9212
- Püspöki palota
- Ferences templom és kolostor.

A Sümegi Vár

A vár területileg három nagyobb egységből, a külső-, a belső és fellegvárból áll. Építését a tatárjárás utáni időkre teszik: IV. Béla király parancsára a veszprémi püspök erős kővárat emeltetett a sümegi hegyen. Az 1260-as években épült meg legrégebbi része, a fellegvár Öregtornyának alsó szintje, melyen egy fából készült emeleti toronyrész állhatott. A 14. század elején a Dunántúl korlátlan hatalmú oligarchái, a Kőszegi család ragadta magához, uralmukat csak az 1318-as győztes hadjáratában döntötte meg Anjou Károly. 1440 nyarán a Luxemburgi Erzsébet királyné pártján álló nemesek ostrom alá vették az Ulászló király táborához tartozó püspökség sümegi várát, amit azonban sikeresen megvédelmezett az őrség. Rövidesen megépítették a külsővárat, így Sümeg a környék legerősebb kővárává fejlődött. Tehát a 14. században, az Anjou-királyok idején került sor a vár szerkezeti erősítése mellett a fellegvár falainak és az Öregtorony felső szintjének megépítésére, a meglévő épületek javítására.

1553-ban emelték legkorszerűbb védőművét, a több emeletes, vastag falú Kövess-bástyát. 1605 tavaszán a Habsburg-ház zsarnoksága ellen felkelt Bocskai István erdélyi főnemes hajdúserege megszállta a várat, ahol meggyilkolták Újlaky Miklós veszprémi püspököt, majd a fejét legurították a hegyoldalra. Katonai szerepét a II. Rákóczi Ferenc irányította kuruc szabadságharcban is megtartotta, és 1705-től a felkelők fontos bázisának számított, falai között még lőport is gyártottak a harcoló katonaságnak.

A vár hanyatlása a 18. század elején kezdődött, amikor a Rákóczi szabadságharc után, 1713-ban felgyújtották, erősségeit lerombolták. Ettől kezdve a vár két és fél évszázadon keresztül ki volt téve az időjárás viszontagságainak, köveinek nagy részét a környező építkezésekre szállították el.

1989-ben a Papp család jelentkezett a vár üzemeltetésére. Az első években megkezdtek a romok eltakarítását, az élet-, és balesetveszélyes helyek helyreállítását, majd az Országos Műemlékvédelmi Hivatal engedélyével felújítási munkálatok kezdődtek. A vár tornyai új tetőket kaptak, a gyilokjárók, lépcsők, faszerkezetek megújultak, a fedett helyiségekben színvonalas kiállításokat rendeztek be.

2020-ban megkezdődött az a közel egymilliárdos felújítás, amelyet a Nemzeti Örökségvédelmi és Fejlesztési Nkft. bonyolított a Nemzeti Várprogram keretében. A 20. század vége óta ez az eddigi legjelentősebb, központi támogatással megvalósuló beruházás, amelynek során a várban újjáépült az egész keleti szárny, a kápolnától egészen a Köves-bástyáig. Érintette a rekonstrukció az első szinten lévő várnagyi házat, a kaszárnnyát, a középkori konyhát, a sütőházat és a bognár- és kovácsműhelyt, valamint a Csabi-tornyot, külső várfalhoz pedig tölgyfából, faszindelyből fedett gyilokjárók készülnek. A második szinten a vár történetét bemutató kiállítások, előadások, vetítések várják az érdeklődőket. Az új termek kitűnő helyszíneként szolgálnak az élő történelemóráknak, a gyerekek kipróbálhatják az olyan régi mesterségeket, mint például a kő- és fafaragást.

A Nemzeti kastély- és a Nemzeti várprogram részeként 2023 márciusában átadott sümegei műemlék az Európa kulturális fővárosa programsorozathoz kapcsolódóan, megújult terekkel és kibővült kiállítási tartalommal 2023. március 29-étől várja a hazai és nemzetközi látogatókat.

A Nemzeti kastély- és a Nemzeti várprogram keretében a Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Kft. (NÖF) koordinációjának köszönhetően 1,119 milliárd forint vissza nem térítendő európai uniós forrásból bővült a vár kínálata, ezzel együtt a Balaton turisztikai régió. A vár örökség- és műemlékvédelmi szempontokat szem előtt tartva újult meg, a fejlesztés eredményeként egész évben látogatható kulturális attrakció jött létre.

A várudvar alkalmas várjátékok, lovagi tornák, szabadtéri színpadi előadások megrendezésére, a belső terekben az építéstörténetet és a középkor mindennapjait bemutató tárlat vármakettekkel, interaktív eszközökkel és vetítőteremmel várja az ide látogatókat. Veszprém vármegye meghatározó műemléke a beruházásnak köszönhetően egész évben színvonalas, élményalapú kikapcsolódást biztosít több mint 1567 négyzetméternyi felújított területen, ezzel is csökkentve a Balaton térségére jellemző szezonálisitást.

Püspöki palota

Amikor Padányi Biró Márton lett az egyházmegye vezetője, a határozott fellépésű püspök a sümegei várból tervezte ellátni egyházi és világi tisztségeit. A tervekhez azonban az uralkodó, Mária Terézia nem járult hozzá, így a püspök a vár déli lejtőjének tövében álló, püspöki kúriaként szolgáló, egyemeletes épületet szemelte ki állandó rezidenciája helyszínéül.

A ma látható palota fokozatosan, évtizedek alatt épült ki. A kiállításon láthatjuk a legrégebbi szárny fennmaradt eredeti tégláit, az akkori építkezést valószínűleg Széchényi György püspök (1605-1695)

kezdte el. A XVII. század végén bővítették ki U alakúra az épületet, de végleges, zártudvaros formáját csak Padányi püspökké szentelése (1745) után néhány évvel nyerte el, amikor hozzáfogott a székhelyhez méltó, grandiózus elképzelése valóra váltásához.

A palota homlokzatát, belső udvarát és az épületegyüttes egészét a szimmetria és a harmónia jellemzi, belső tereit pedig a barokk és a rokokó díszes, néhol túlburjánzó, de látványos elemei díszítik.

A XIX. század közepén egy jelentősebb átalakítás során klasszicista elemeket kapott az épület: a zárterkélyek toronysisakjait és az eredeti fazsindelytetőt elbontották, a belső terek falképeit átfestették, még a kályhákat is lecserélték. Korabeli feljegyzésekből tudjuk, hogy 1834-ben még az itteni díszteremben tartották a megyebált, utána az egykor pompás freskókkal, márványstukkókkal, rokokó kályhákkal díszített termet három részre osztották fel.

Az épület XX. századi története során sűrűn váltakozó lakók (működött falai között erdészeti hivatal, majd a Keresztes Nővérek leányiskolája, de volt hadikórház is), majd az 1947-es államosítás után 1951 és 1988 között iskola és diákotthon működött a kastély falai közt.

Miután 2001-ben a Műemlékek Állami Gondnoksága vette át az épület vagyonkezelői feladatait, a legszükségesebb felújításokat elvégezték. A 2000-es években a tető, majd a teljes homlokzat is megújult.

2018 és 2021 között a Nemzeti Kastélyprogram és Nemzeti Várprogram keretében, a NÖF Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Kft. beruházásában megtörtént a palota komplex műemléki felújítása és turisztikai vonzerővé fejlesztése.

A várhegy lábánál álló barokk püspöki palota ismét régi szépségében várja a látogatókat. Az épületben látható kiállítás egy 18. századi történetet jár körül Padányi Biró Márton püspök élete mentén, mivel életrajza sokrétűen beszél arról a barokk világról, amely a mai ember számára már nehezen elképzelhető. A püspök dicsőséggel, művészettel, alkotásokkal, hitvitákkal vagy épp bukással tarkított életén végigutazva átfogó képet kaphatunk a korszakról. Megismerkedhetünk a sümegei „néma prédikáció”-freskóciklust megálmodó Padányi alakja mellett az azt alkotó Franz Anton Maulbertsch bécsi festőművész történetével is. A tárlat középpontjában ez, a sümegei plébániatemplomban látható freskómű áll. A színpompás falképeken egyszerre jelennek meg földi és evilágon túli elemek. A palotában a két főszereplő – a püspök és a festő – legmélyebb részletekig menő megismerése olykor figyelemfelkeltő, olykor meghökkentő, kortárs szemléletű módszerekkel történik.

Ferences templom és kolostor

A sümegi ferences templomot és kolostort Széchényi György veszprémi püspök (1648-58) alapította. A templom felszentelésére 1654. szeptember 29-én szentelték került sor.

Az alapító mellett tisztelet jár Hoffmann Pál és Sennyei István püspököknek is, aki Sümegeen éltek, s a rend jótevői voltak. Mindketten a templom kriptájában nyugszanak. Utóbbi püspök 1652-ben festette a kolostor ebédlőjében található Szent Antal, a csodák csodája (Miraculorum miraculum) nevű képet, mely a világ hét csodáját ábrázolja. A későbbi veszprémi püspökök sem feledkeztek el a Szűzanya kegytemplomáról. A főoltárt Acsády Ádám (1725-45) püspök megbízásából Richter Domonkos kármelita szerzetes 1743-ban készítette barokk stílusban. A templomban található még mellékoltárok is Nepomuki Szent János (1750), Szent Antal (1750), Szent Ferenc (1757) és Szent Kereszt tiszteletére. Az utóbbit 1744-ben alakítottak át Szent István vértanú oltárából. A Kegytemplom talán legigényesebben elkészített alkotása a barokk szószék, melyet szintén Padányi püspök adományozott 1760-ban Isten dicsőségére. A kegyoltár mögötti Piéta a XVIII. század elejéről származik, ismeretlen alkotó munkája. Előtte naponta imádkozó emberek kérik Szűz Mária közbenjárását Jézus Krisztusnál: erről tanúskodik a sok száz hálatábla.

A rendházat a püspök kezdeményezésére 1724-ben bővíteni kezdték, ekkor vált két emeletessé az épület. A tornyot 1743-ban építették, melyet 1816-ban a vihar ledöntött. 1774-ben nagyobb átalakítást végeztek a rendházon. Ekkor nyerte el mai formáját. Az első orgonát, mely 180 évig szolgálta az istentiszteleteket, 1733-ban ajándékozta a Kegytemplomnak a főpásztor. A templom freskóit Kontuly Béla festette az 1950-es és 1970-es években. 2001-ben elkezdődött a 14 Segítő Szent kápolna kialakítása az egykori gyóntató szobából. 2003-ban Tarr György budapesti restaurátor megkezdte a főoltár tisztítását és aranyozását.

Fenti három – részletesen bemutatott – kiemelkedő jelentőségű műemlék mellett a további műemlékekkel együtt a város területén összesen 53 db műemléki védelem alatt álló épület, építmény vagy objektum található.

14. táblázat: Műemlékek Sümegeen

Objektum név	Azonosító	Cím	Helyrajzi szám
Általános iskola	10317	Ramasetter u. 10 .	434, 431
Bajomi-pince	10345	Újhegy Tapolcai országút mellett	7121, 7124
Barcza-kúria	10321	Szent István tér 2 .	1411
Börtön	10294	Árpád u. 1 .	430
Eitner-ház	10313	Kossuth u. 33 .	1435
Ferences kolostor	10325	Szent István tér 9 .	1420/1
Hertelendy-kúria;	10322	Szent István tér 3 .	1410

római katolikus plébániaház			
Kecskeméty-ház	10324	Szent István tér 5 .	1403
Kisfaludy Sándor szülőháza	10303	Kisfaludy Sándor tér 1 .	1427
Kisfaludy-pince	10342	Öreghegy Öreghegy 5 .	7360/2, 1892
Kvartélyház	10304	Kossuth u. 4 .	427
Lakóház	10295	Deák Ferenc u. 4 .	415
Lakóház	10296	Deák Ferenc u. 6 .	414
Lakóház	10298	Deák Ferenc u. 11 - _13.	398/1, 398/2, 399
Lakóház	10299	Deák Ferenc u. 15 - _17.	400
Lakóház	10300	Deák Ferenc u. 19 .	403
Lakóház	10301	Deák Ferenc u. 21 .	405
Lakóház	10302	Deák Ferenc u. 23 .	406
Lakóház	10306	Kossuth u. 19 .	1425
Lakóház	10307	Kossuth u. 23 .	1428
Lakóház	10308	Kossuth u. 24 .	384
Lakóház	10309	Kossuth u. 25 .	1429
Lakóház	10310	Kossuth u. 27 .	1430
Lakóház	10311	Kossuth u. 29 .	1431
Lakóház	10312	Kossuth u. 31 .	1434
Lakóház	10314	Ramasetter u. 4 .	425
Lakóház	10315	Ramasetter u. 6 .	432
Lakóház	10331	Széchenyi György u. 13 - _15.	364/1, 366
Lakóház	10332	Széchenyi György u. 17.	363
Lakóház	10333	Udvarbíró tér 1 .	1432, 1433
Lakóház	10334	Udvarbíró tér 3 .	1439, 1440, 1441
Lakóház	10335	Udvarbíró tér 4 .	1442
Lakóház és magtár	10316	Ramasetter u. 8 .	433
Magyar-kúria	10338	Vak Bottyán u. 3 .	1401
Nanicza-kúria	10323	Szent István tér 4 .	1405, 1406

Nepomuki Szent János-szobor	10328	Széchenyi György u.	407
Püspöki istálló	10340	Váralja	1574 (környezet: 1575)
Püspöki palota	10326	Szent István tér 10 .	1422/3 (környezet: 1422/2)
Ramasetter-ház	10297	Deák Ferenc u. 8 .	410, 411, 412
Római katolikus plébániatemplom	10327	Széchenyi György u.	407
Római katolikus temetőkápolna	10290	Sümege	990/2
Római katolikus, volt ferences templom	10319	Szent István tér	1420/2
Sarvaly falu- és templomrom	10344	Sümege	0221, 084
Sarvalyi forrásház	10343	Sümege	0213/1
Sírkövek	10291	Sümege	990/2
Skolty-kúria	10320	Szent István tér 1 .	1412
Szent Flórián-szobor	10318	Szent István tér	1422/3
Szentháromság-oszlop	10329	Széchenyi György u.	407
Tarányi-kastély	10341	Sümege	0521
Udvarbíró-ház	10336	Udvarbíró tér 5 .	1443/1
Vajda-kúria	10337	Vak Bottyán u. 1 .	1402
Városfal maradványok	10305	Kossuth u. 13 - 33. Mártírok útja 2 - 20. Váralja u. 1 - 11.	1413, 1425, 2431, 1428, 1384, 1443, 1452
Várrom	10292	Sümege	1532

Városképi, városszerkezeti értékek:

- Történelmileg kialakult telekstruktúra a belvárosban és az átmeneti zónában.
- Belváros kelet-nyugati és észak-déli tengelye.
- A tengelyekből kitárulkozó teresedések. (Szent István tér, Kisfaludy tér, Hétvezér tér)

- Egymásba torkolló terek (Kisfaludy tér, Udvarbíró tér)
- Egyedi értékek sora által alkotott utcaképek a belvárosban
- Egységes utcaszakaszok az átmeneti zónában.

Látványelemek, sziluettek:

- A legfőbb, a településképet meghatározó, de a tájat is befolyásoló látványelem a Vár, mely valamennyi érkezési irányból feltűnik.
- Települési jelentőségű a Ferences templom és a Plébánia templom látványa.
- Jellemzőek a belső látványelemek, mint a Szent István tér kitölcséresedésével feltároló Vár sziluettje, rálátás a Püspöki palotára és a Ferences templomra.
- Érdekes a Deák F. utcából kitárulkozó Hétvezér tér a Plébánia templommal, valamint a belvárosi terek kapcsolódása
- Az átmeneti zónára jellemző és hangulatos az ívesen kanyarodó utcák egyes szakaszain feltároló látvány.
- A városkapuk jellemzője a Várhegy látványa.

Terek, térkapcsolatok:

Elsősorban a belváros terei értékes városszerkezeti és funkcionális elemek, melyeknek rendkívül fontos védelme, rekonstrukciója.

A Szent István tér villásan és emelkedően tárulkozik ki és nyitja meg a látványt a Várra a Ferences templomra és Püspöki palotára.

Belőle nő ki a Kisfaludy tér, melyből kis átmenettel indul az összetett Udvarbíró tér.

Ezen terek szakrális (templom előtti tér-rész) és városi funkciókat töltenek be. A belváros részletes rendezése úgy történik, hogy ezen funkciók rugalmasan változtathatók legyenek, ill. egymást kiegészítsék, együtt is használhatóak legyenek.

A Szent Imre téren meghatározó a templom látványa és a fák téralkotó szerepe. Ez a város kelet-nyugati tengelyének végpontja és egyúttal a Vár és a tervezett Termál centrum közötti idegenforgalmi tengely egyik eleme.

További fontos városalkotó térelemek:

- Lukonits u. és Széchenyi u. kereszteződése.
- Jókai u. és Szegedy Róza. u. kereszteződésében kialakult teresedés (Millennium Park) a millenniumi kereszttel. Kellemes a kitárulkozó látvány a csatlakozó utcákból.
- A Kossuth L. u. dél felé kiszélesedik és bizonyos térélményeket és funkciót nyújthat megfelelő „berendezés” után. Tovább haladva betorkollik a Flórián térbe, melynek zsúfoltsága közlekedési létesítményei miatt nincs igazi téralkotó szerepe. Az autóbusz pu. kitélepítése után gondos tervezés alapján színvonalas foltja lehet a déli városrésznek,

Parkok, kertek:

- Legjelentősebb és egyetlen nagy kiterjedésű park a belvárosban a Püspöki palota kertje. A történeti park egy része hosszú ideje városi parkként működik.
- Ide kapcsolódik a Ferences templom térrendszere, valamint a részben zárt kálvária területe.
- A belváros tereinek, parkjainak történeti kialakulásuk figyelembe vételével, rugalmas hasznosítást feltételezve térrendezési és parkosítási terv készül a belváros hasznosítási tanulmányterve keretében.
- Ide sorolható a Vár palástja is, ami védett növényfajok élőhelye is. A terület megmaradt növényzetét őshonos fajokkal kell pótolni és fenntartani.
- A város területén található kisebb terek, teresedések részben növényzettel fedettek. Ezek rendszeres fenntartásáról gondoskodni kell.

Temetők:

A városi temető történetileg gazdag, építészeti értékes emlékekkel rendelkezik, tulajdonképpen a város „történelem könyvét” jelenti. Az értékek mentése, történeti feldolgozása fontos cél. Ezért a terület és egyes emlékeket helyi védelemre javasoltak.

A zsidó temető Helyreállítása megvalósult 2003-ban, ma már helyi védelem alatt áll.

1.12.2.5 Világörökségi és világörökségi várományos terület

Sümege sem világörökségi, sem világörökségi várományos terület nem található.

1.12.2.6 Nemzeti emlékhely

Nemzeti emlékhely Sümege nem található.

1.12.2.7 Helyi védelem

A helyi védelem alatt álló épületek, építmények listáját a 23/2007 (XI.28.) önkormányzati rendelet, illetve ez alapján a településképi rendelet 1.b. melléklete tartalmazza. Eszerint az alábbi helyi védelem alatt álló értékek találhatók Sümege, fő csoportonként:

- Épületek (Egyházi épületek, lakóházak, intézmények, közhivatalok, stb.): 22 db,
- Köztéri alkotások (szobrok, kőkeresztek, emléktáblák): 11 db,
- Sümegi temetők (Síremlékek, kőkeresztek): 4 db (2 temető és egy ravatalozó, illetve 103 db síremlék),

- Természeti értékek (Források, facsoportok, parkok, stb.): 10 db.

A tételes felsorolásuk és fontosabb adataik a településképi rendelet mellékletében található.

1.13 KÖZLEKEDÉS

1.13.1 Hálózatok és hálózati kapcsolatok

Sümeg város Veszprém vármegyében a Bakony délnyugati sarkában, a Sümegi járásban helyezkedik el. A Balatontól mindössze 20 km-re fekvő település 2013 óta járásszékhely, a szomszédos járásközpont, Tapolca ikervárosa. A kisváros elsősorban a Balaton közelségével, az egyedi arculatával és speciális turisztikai kínálatával (lovaglás, vadászat, kerékpározás, gyalogos túrázás) vonzza a látogatókat, ezért kiemelt szempont a természeti és táji környezet kímélése a közlekedésfejlesztési célok meghatározása során.

Közüti kapcsolatait a régió további járásaival, nagyobb településeivel elsősorban a 84. számú másodrendű főközlekedési út valamint kötöttpályás közlekedés tekintetében a MÁV 26. számú, Boba vasúti csomóponttal kapcsolatot képező vasútvonala biztosítja.

1.13.2 Közúti közlekedés

A települést érintő gyorsforgalmi út nincs. A három vármegyeszékhelytől: Veszprémtől 60 km-re, Zalaegerszegtől 45 km-re, a turisztikailag is lényeges Soprontól pedig 100 km-re fekszik. A térség meghatározó közútja a Sümeg (és Ukk) településen is áthaladó 84-es számú, 132 km hosszú, másodrendű főút, amely három vármegyét átszelve (Veszprém, Vas, Győr-Moson-Sopron) Sopron felől a Balatonhoz (Balatonederics) vezet. A főút 2x1 sávós, balesetveszélyes, kapacitáshiányos, sávszélesítése évek óta tervezett.

A 84. számú másodrendű főúton kívül az alábbi utak érintik Sümeget:

- 7327 – Keszthely – Sümeg összekötő út
- 7319 – Tapolca – Sümeg összekötő út
- 7324 – Devecser – Sümeg összekötő út
- 7328 – Sümeg – Zalaegerszeg összekötő út
- 73316 – Sümeg állomáshoz vezető út

A települést közvetlenül érintő utak terheltsége a 2022. évi forgalomszámlálási adatok alapján a következő táblázatban foglaltak szerint alakult:

15. táblázat – Forgalmatszámítási adatok

Közút száma	Útkategória	Összes forgalom (jármű/nap)	Személygépkocsi (jármű/nap)	Tehergépkocsi (jármű/nap)
84	II. rendű főút	5863	4687	391
7327	összekötő út	2029	2098	76
7319	összekötő út	2510	2177	20
7324	összekötő út	2426	1880	85
7328	összekötő út	1719	1099	142
73316	állomáshoz vezető út	1577	1088	118

forrás: A Magyar Közút adatai, www.kozut.hu

A 10 évvel korábbi 2013-as adatokhoz képest valamennyi sümegei útszakaszon nőtt az összes forgalom. A személygépkocsi forgalom jelentősebben, a teherforgalom egyes útszakaszokon csökkent is. Valamennyi út 50%-os maximális kapacitáskihasználtság alatt üzemel.

A várost a járás többi településével alsóbbrendű, jellemzően meglehetősen rossz minőségű, alacsony szolgáltatási színvonalú, kapacitáshiányos úthálózat köti össze. Kivételt képez ez alól a 7319. számú, Sümeget Tapolcával összekötő út, amelyen az előző finanszírozási ciklus során pályázati forrásból forgalomtechnikai és biztonsági elemek kerültek kiépítésre, kiszélesítették, ívkorrekciókat és burkolat megerősítést végeztek rajta. Kitisztításra kerültek az árkok, az átvezetők valamint padkarendezést is végrehajtottak. A fenti táblázatban szereplő összekötő utak belterületi szakaszairól ágaznak le a város gyűjtő- és lakóútjai.

A burkolatok állapota a városba bevezető utakon is csak egyes szakaszokon megfelelő, míg jelentős hosszban teherbíráruk és felületük épsége sem elégíti ki a forgalmi követelményeket. A talajvízszint csökkenése következtében a talaj tömörödött, ami az úttest töredezését, balesetveszély (tengelytörés) lehetőségét eredményezi. A város belterületi és külterületi kiépített közútjainak hossza 19,5 km, amelyből a belterületi kiszolgáló és lakó utak 18,07 km, külterületi közutak 1,43 km. A településen a gyalogutak és járdák hossza 23,35 km. A város belterületi és külterületi kiépítetlen közútjainak hossza 55,77 km, amelyből a belterületi kiszolgáló és lakó utak 15,38 km, külterületi közutak 40,38 km, a gyalogutak és járdák hossza 15,46 km. A város aszfaltozott útjainak hossza 19,5 km, amelyből a belterületi kiszolgáló és lakó utak 18,07 km, külterületi közutak 1,43 km. A településen a gyalogutak és járdák hossza 10,22 km. A betonozott gyalogutak és járdák hossza 13,13 km.⁴ A 84. számú másodrendű főút két vonalán épült bevásárlóközpontok okán az elmúlt néhány évben jelentősen megnőtt a főút belterületi szakaszát keresztező gyalogos és gépjárműforgalom, mely igényt a közlekedési infrastruktúra nem tudta követni. A településen csupán a 84. számú főút és a Tapolcai út találkozásában található jelzőlámpás csomópont. Az utak fejlesztése, burkolatai

⁴ Forrás: Sümege Város Környezetvédelmi Program 2019.

felújítása, a fő közlekedési csomópontok átalakítása, a feltáró utak szilárd burkolattal való ellátása alapvető feladat.

Az összes önkormányzati kiépített út és köztér hossza 23,5 km, a kiépítetlen utak hossza évről-évre csökken, 2021-ben 48 km. Az állami kezelésű közutak hossza 9,3 km.

1.13.3 Közösségi közlekedés

1.13.3.1 Közúti – autóbuszos közösségi közlekedés

A város autóbuszos közösségi közlekedését a Volánbusz látja el, amelynek a központ és Tapolca mellett a városban is van telephelye. Buszjáratok kapcsolatot jelentenek Sümeg valamint 34 település között (Ajka, Devecser, Budapest, Celldömölk, Csabrendek, Győr, Hévíz, Hosztót, Jánosháza, Kaposvár, Karakószörcsök, Kerta, Keszthely, Kőszeg, Lenti, Megyer, Nagykanizsa, Nemeshany, Nyírad, Óhid, Pápa, Pécs, Sárvár, Sopron, Sümegcsehi, Sümegprága, Szombathely, Tapolca, Ukk, Veszprém, Vindornyaszőlős, Zalaegerszeg, Zalaerdőd és Zalaszentgrót). A város mérete nem teszi szükségessé rendszeres helyi autóbuszjáratok gazdaságos üzemeltetését.

Az autóbusz állomás a város központjában, a Flórián téren helyezkedik el. Megközelítése szilárd burkolatú, aszfaltozott úton lehetséges.

1.13.3.2 Kötőpályás – vasúti közösségi közlekedés

Sümeg város vasúti közösségi közlekedését a Bakony délnyugati lábánál fekvő Balatonszentgyörgy - Tapolca – Ukk, a MÁV 26-os, egyvágányú, vasútvonala jelenti. Hossza 35 km, Keszthelyig fővonalnak minősül illetve eddig van villamosítva, a biztosítóberendezései elavultak. A vasútvonal mentén találhatóak a város gazdasági hasznosítású területei.

A jelentősebb települések elérése vasúttal az alábbiak szerint történik:

- Sümeg – Tapolca: távolság 20 km, a menetidő kb. 20 perc, 14 vonatpár közlekedésével
- Sümeg – Veszprém: távolság 70 km, a menetidő nagyságrendileg 2 óra, 1-3 átszállással

A település közigazgatási határain belül összesen három vasúti megállóhely található:

- Sümeg vasútállomás
- Nyírlak vasúti megállóhely
- Sümeg Bazaltbánya vasúti megállóhely,

amelyekből utóbbi kettő nem üzemel. A sümegi vasútállomás épülete a település nyugati szélén található a Vasút utcában, megközelítése a Mihályfa felé vezető útról illetve a belváros irányából a Darnay Kálmán utcán keresztül lehetséges.

1.13.4 Kerékpáros és gyalogos közlekedés

A kerékpárral való közlekedés Sümeg esetében kiépített vagy kijelölt infrastruktúrával jelenleg nem támogatott, csupán a közúton történő kerékpározás lehetséges mind a városban mind pedig a járasszékhely és a környező települések között. A kerékpáros turizmus térnyerésével

közlekedésbiztonsági szempontból kiemelt fontosságú vált Sümeg hivatásforgalmi és turisztikai célú kerékpárút hálózatának fejlesztése és a régiós kerékpárutakhoz történő csatlakoztatása.

A Nemzeti Kerékpáros Stratégia és Veszprém Vármegye Kerékpárforgalmi Főhálózati Terve tartalmazza a 81. számú Balaton – Rába kerékpárutat, melynek útvonala Veszprém – Nagyvázsony – Kapolcs – Tapolca – Sümeg – Somlóvásárhely – Pápa – Árpás – Győr.

A gyalogos közlekedés - tekintettel a város méretére – a településen igen elterjedt. Az elmúlt néhány évben az óvárosban kialakításra kerültek forgalomcsillapított, gyalogos felületek valamint az alábbi kijelölt átkelőhelyek támogatják a városban élők biztonságos gyalogos közlekedését:

- 84. sz. főút és Tapolcai út kereszteződése
- Rendeki utca – Alkotmány utca (körforgalom)
- Jókai utca – Tóth Tivadar utca
- Kossuth Lajos utca – Millenium Park
- Kossuth Lajos utca – Szent István tér
- Petőfi Sándor utca – Árpád utca
- Kossuth Lajos utca – Flórián tér

A település járdákkal való ellátottsága szakaszos. A járdahálózat fejlesztése folyamatos. A gyalogosok számára az utóbbi időben megnövekedett tranzitforgalom fokozott környezetterhelést okoz.

1.13.5 Parkolás

Sümeg város területén a parkolási feltételek részben kielégítőek, parkolóhelyeket illető kapacitáshiány a belvárosban és egyes intézmények közelében mutatkozik. Sümeg egész területén díjmentes a parkolás. A településen a P+R, B+R parkolás nem biztosított.

1.14 KÖRNYEZETVÉDELEM

A város környezeti adottságaival és a környezetvédelmi vonatkozásokkal, az egyes szakterületek összefoglaló állapotjellemezéseivel a Környezetvédelmi Program V. fejezetén belül kerül sor.

1.14.1 Talaj

A Sümeg-Tapolcai-hát három települést foglal magába, Sümeget, Csabrendeket és Gypükajánt. A Sümegi-hát esetében a felszín 40 %-át mészkövön képződött rendzinák fedik. A legkiterjedtebb talajtípus a sekély termőrétegű agyagbemosódásos barna erdőtalaj (54 %). A Sümeg környéki, szőlővel borított földes kopárok területi kiterjedése csak 1 %. A térségben legjellemzőbb a vályog fizikai talajféleségű, kisebb agyag és iszaptartalmú talaj.

A bányászati tevékenység befejezése után nagy kiterjedésű meddőhányók, bányaterületek maradtak hátra, melyek rekultivációja nem történt meg. Az elhagyott bányagödrök egy részét illegális hulladéklerakóként használták. Azonban a hulladékgazdálkodási program keretében pályázati forrásból és közmunka programok bevonásával 2011-ben felszámolásra került az illegális szemétklerakás jelentős része.

A mezőgazdasági tevékenységből származó szennyezések közül legjelentősebbek a talajjavításra, talajfertőtlenítésre és a növényi kártevők ellen felhasznált hatóanyagok. A mezőgazdasági termelés során a növényvédelmi munkálatok alkalmával a szakszerűtlen felhasználás következtében arzén-, higany- és réztartalmú készítményekkel szennyezhetik a talajt. A talajba kerülő növényvédő szerek többsége gyomirtó szer, csak kisebb része egyéb peszticid. A város domborzati viszonyaiból adódóan problémák adódnak a domboldalak vízlemosásából, a mélyen fekvő területek belvizesedéséből.

Kedvezőtlen, hogy általában magas a rossz minőségű, 10 aranykorona érték alatti szántóterületek aránya. A szántók átlagos 14-es aranykorona értéke nem ad okot nagy művelési reményekre.

1.14.2 Felszíni és felszín alatti vizek

A terület földtani felépítéséből következően a felszín alatti vizek csaknem valamennyi típusa jelen van Sümege térségében. A terület uralkodó törésvonalai ÉK-DNy, illetve ÉNy-DK. A fő tektonikai irányokon kívül, haránt irányú törések is nyomozhatók. A bauxitbányászattal összefüggő aktív víztelenítés hatására a karsztvíz-háztartásban torzulások következtek be, ami több káros hatással is járt (Hévízi tóforrás hozamcsökkenés, leszálló típusú dolomit források hozamcsökkenése, felszálló jellegű bazaltszivárgók elapadása, stb.) A 90-es évek elején a bányabezárást követő karsztvíz felengedés hatására a kedvezőtlen hatások mérséklődtek, pozitív irányú változások indultak meg a vízháztartási egyensúly kialakulása irányába.

A térség vízrajzi szerkezetét tekintve a Marcal-patak forrásvidéke. Jelentősebb felszíni vízfolyásai a Marcal, valamint az ebbe torkoló Meleg-víz, Vörösvíz, Kígyós-patak és Torna-patak. Az 1996. évi LIII. Természetvédelmi törvény erejénél fogva védett valamennyi forrás. Védett források Sümege: a Rákóczi-kút és a Csánk-kút. 20 évvel ezelőttig a mélyművelésű bauxitbányászat következtében erőteljesen csökkent a karsztvízszintet, ezért a térségben számos forrás elapadt. Mezőgazdasági eredetű vízszennyezés forrásai a hígtrágyás állattartó telepek. A keletkező hígtrágyát részben ülepítőkben szikkasztják el, részben pedig a szántóterületekre juttatják. Mindkét módszer veszélyes lehet a rétegvízre.

A nyirádi vízbázis biztonságba helyezési terve alapján a térségben 'A' védőzóna maradt még lehatárolva 2014-ig. (VITUKI).

A földtani talaj és talajvíz védelme tekintetében a terület fokozott szennyezés-érzékenységgű. A város teljes területe „felszíni szennyeződésre fokozottan érzékeny”.

A sérülékeny vízbázisok biztonságba helyezése komplex feladat, mely megoszlík a hatóság, a tulajdonos (önkormányzat, állam) és az üzemeltető között. A talajvízszint az utóbbi években jelentősen süllyedt, aminek okai a szokatlanul száraz időjárás, illetve a nyirádi bauxitbányászatból - talán hosszú évekre, évtizedekre - megörökölt vízdepresszió. A város területén számos talajvíz kút

található, amelyek vizét elsősorban locsolásra használják. Víztisztítási adat kutakból nem áll rendelkezésre.

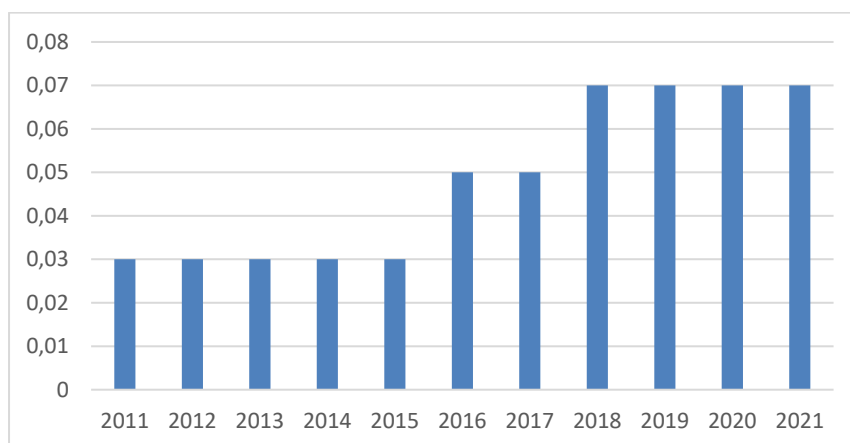
Sümege vízellátását a Dunántúli Regionális Vízmű Zrt. (DRV Zrt.) biztosítja. A közműves ivóvízellátó rendszer vízminőségének ellenőrzése részben önellenőrzéssel, részben hatósági ellenőrzéssel történik. A vízminőség kielégíti a jelenlegi vízminőségi határértékeket. Jelenleg egy kút működik, mivel a 3 másikat korábban a magas vastartalom miatt leállították. A vízbázis kapacitása 8000 m³/nap. Az ivóvíz minőségét havi rendszerességgel ellenőrzik, az ÁNTSZ pedig évenkénti vizsgálatokat végez. A kitermelt rétegvíz minősége megfelelő, csak kémiai kezelést /klórozást/ igényel. A vastartalom a megengedett 0,3 mg-os határértéknél alacsonyabb, átlagosan 0,1 mg körüli értéket jelent. Az artézi víz hőmérséklete magas, 24 C-os, ami kedvező feltételeket teremt a mikroorganizmusok számára. Az ivóvíz átlagos keménysége német keménységi fokban 23 n°.

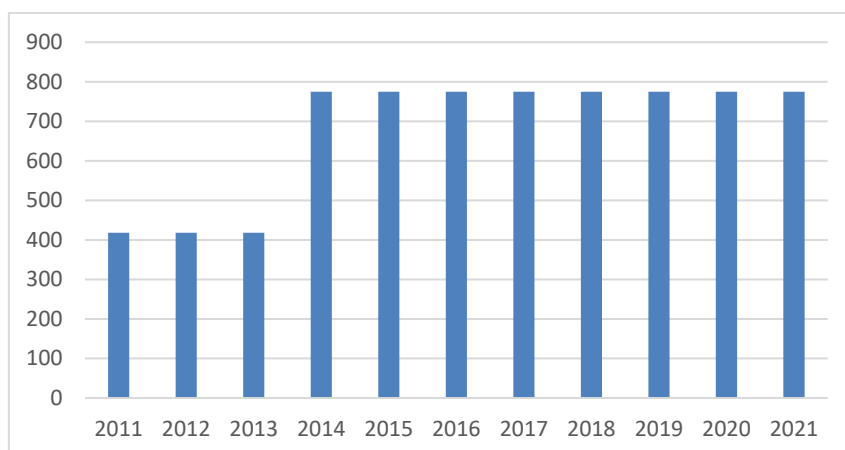
A 7/2005. (III.1.) KvVM rendelet besorolása szerint a felszín alatti víz szempontjából Sümege fokozottan érzékeny, és kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi területen található. A település a felszíni vizekre vonatkozó vízminőség-védelmi területi kategóriák (240/2000. (XII.23.) kormányrendelet 2. mellékletében nem szerepel, nem fekszik érzékeny felszíni víz vízgyűjtő területén.

A 27/2006. (II. 7.) Korm. rendelet szerint, a vizek mezőgazdasági eredetű nitrát- szennyezéssel szembeni védelméről, a település nitrátérzékeny területen fekszik.

Települési szennyvízcsatorna elvezető hálózat kiépítése közel teljeskörűen megvalósult, a rákötési arány 87 % körül van.

27. ábra - A közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózatban (közcsatornában) elvezetett összes szennyvíz mennyisége egy lakosra (m³)

28. ábra - Közműves szennyvíztisztító telepek tervezett napi kapacitása (kgO₂)

A város csapadékvíz-elvezetése csak részben megoldott. A lakott területek egy részén nyílt csapadékvíz-elvezető árokhalózati rendszer található. Az árkok részben eltömődtek, folyamatos tisztításuk, karbantartásuk, a magas útpadka eltávolítása szükséges. A belváros több utcájában is korszerűsítésre került felszíni vízvezetési rendszere, de továbbra is jelentős településrészekben – kiváltképp az ÉK-i városrészben – igényel megoldást a vízek biztonságos elvezetése. A csapadékvizek befogadója a Marcal-patak.

A térség domborzati magassági viszonyai miatt gyakran jelentkezik az erózió, ami fokozottan veszélyezteti a település egyes belterületi, de főképp zártkerti részeit.

1.14.3 Levegőtisztaság és védelme

Sümege levegőtisztaságát fekvése, éghajlati viszonyai és az emberi tevékenység együtt határozzák meg. A település környezeti levegőállapotát a fűtési időszakon kívüli időszakban elsősorban a gépjármű közlekedés és az azzal járó portelhelés, szennyezőanyag kibocsátás befolyásolja fokozottan. Előnyös a kiterjedt erdőterületek közelsége, illetve a portalanított utak, zöldfelületek nagy aránya.

A légszennyezőanyag-kibocsátás a szezonálisan jelentős közlekedésen kívül, a lakossági fűtésből, valamint az avar és kerti hulladékok égetéséből adódik.

A forgalomból származó légszennyező anyagok a forgalommal arányosan képződnek, ezért a maximális terhelés a nyári idegenforgalmi időszakban (július-augusztus) jelentkezik. A településen halad át a 84. számú Sopron-Balatonederics összekötő főközlekedési útvonal, amely a nyugat-európai - Sopronból érkező - forgalmat juttatja el a Balatonhoz. Ez a szakasz jelentős gépjármű forgalmat bonyolít le egész évben, így a közlekedési eredetű légszennyezés főként az itteni kibocsátásokból adódik, ezért az innen eredő emissziók nem elhanyagolhatóak a vonalas szennyező-forrás mentén. A közlekedési hálózat fejlesztést úgy kell megoldani, hogy a közlekedés technikai bázisának mennyiségi fejlődése a környezetet ne károsítsa, ne okozzon az elviselhető határokon felül légszennyeződést. A közlekedés zaja, pedig ne riassza el a környékről a kis- és nagyvadakat, valamint a gazdag madárvilágot. A belterületi utak 85 %-ban portalanítottak, a burkolat javítás és az utak aszfaltozása a közeljövő megoldandó feladata.

A gázfűtésre való átállást követően a lakossági fűtésből származó légszennyezés mértéke erősen lecsökkent és töredéke a közlekedési emissziónak. A 100 %-os gázhálózati rákötési arány igen jónak mondható.

Levegőtisztaság-védelmi szempontból a települést „a légszennyezettségi agglomerációk és zónák kijelöléséről” szóló 4/2002. (X.7.) KvVM rendelet a 10. zónába sorolja.

Sümege területén komoly ipari légszennyező forrás nem található, ebből a szempontból a légszennyezés nem jelenős. A lakosságot leginkább zavaró, légszennyezettséget okozó tevékenység a kertekben végzett égetés. Fű és lomb égetésére az önkormányzathoz panasz nem érkezett. A zöldhulladék gyűjtését egyénileg otthoni komposztálással oldják meg.

Energia-hatékony és takarékos környezetkímélő technika támogatására, megújuló energiaforrásokra való pályázatokban az önkormányzat folyamatosan részt vesz. Gáz, biomassza és napkollektoros fűtéstehnológiákra való áttérés intézményi szinten tervezett, s pár projekt esetében már meg is valósult.

A levegő porszennyezettség csökkentése megvalósult a város több pontján, hiszen több helyütt civil szervezetekkel együtt fapótlásra került sor és megtörtént a belvárosi rehabilitáción belül a fehér virágú vadgesztenyék piros virágúra (aknázómoly rezisztens) történő cseréje.

1.14.4 Zaj, és rezgésterhelés

Zaj- és rezgésterhelés szempontjából konkrét adatok nem állnak rendelkezésre. Azonban az megállapítható, hogy a Sümege átmenő közúti forgalom arányaiban jelentősnek mondható, zaj-, rezgésterheléssel, és levegőszennyezéssel jár.

1.14.5 Hulladékkezelés

A város területén a kommunális hulladékot a közszolgáltató NHSZ Tapolca Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság gyűjti és szállítja el heti rendszerességgel. A szelektív hulladékgyűjtés tizennégy kihelyezett szelektív gyűjtőszigeten történik. A hulladékszállítási díjat a város fizeti, a lakosság kommunális adót fizet. A Program javaslata, hogy az egyedi hulladékszállítási szerződésekre nagyobb hangsúlyt kell fektetni.

A térségben működik az Észak-Balatoni Térség Regionális Szilárd-hulladékkezelési Társulás, amely 2005. november 10-én alakult, 158 Veszprém vármegyei települési önkormányzat részvételével. A lakosságtól elszállított települési hulladék 2021-ben 1592,9 tonna volt, mely évről évre csökkenést mutat (2011 óta közel 20%-kal csökkent a szállított hulladékmennyiség.) 2018-tól megjelenik a statisztikában a lakosságtól elkülönített gyűjtéssel elszállított települési hulladék, melynek egy lakosra jutó értéke 2021-ben 0,01 tonna.

A hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya az országos, vármegyei és járási átlag közelében van.

1.14.6 Sugárzás védelem

Sugárzásvédelem Sümege város esetében nem releváns.

1.14.7 Árvízvédelem

Sümege települést a vízügyi ágazat, árvízvédelmet igénylő települések között nem tartja nyilván, azaz Sümege nem árvíz-veszélyeztetett település. Ez természetesen nem zárja ki, hogy hirtelen érkező nagy intenzitású és hosszabb ideig tartó csapadék nem okozhatna helyi vízkár eseményt. Az így jelentkező vízkárt nagy valószínűséggel a vízelvezető rendszer kialakításának és annak karbantartásának hiányossága okozhatja.

1.15 KATASZTRÓFAVÉDELEM

A katasztrófavédelmi, s inkább a környezetbiztonsági szakterületekkel a Környezetvédelmi Program "11.11. Környezetbiztonság" c. fejezete foglalkozik.

A katasztrófa védelmi adottságok közül meghatározóak az alábbiak:

- építésföldtani adottságok: morfológiai adottságok, talajtulajdonságok (ismertette: TRT természeti adottságokat leíró vizsgálati fejezetben)
- vízrajzi adottságok: ár- és belvízvédelem (ismertette: TRT fenti és emellett a vízi közműves fejezetben)
- egyéb veszélyeztető tényezők, rendkívüli környezetveszélyeztetés (az előzményekben nem szerepel).

A környezetbiztonság a természeti és környezeti katasztrófák számának világszerte tapasztalható növekedése miatt kiemelt társadalmi megítélést kap. Ennek és a felelős politikai gondolkodásmódnak köszönhető, hogy az Országgyűlés a 1999. évi törvény kodifikációjával elfogadta, a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 2011. évi CXXVIII. törvényt a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról

A törvény a katasztrófák elleni védekezés, felkészülés fő települési feladatainak végrehajtását továbbra is a polgármesterekre bízta. (62/2011. /XII. 29./ BM rendelet a katasztrófák elleni védekezés egyes szabályairól (a katasztrófavédelmet érintő polgári védelmi tárgyú BM rendeletek módosításáról, egységes rendeletben) A polgári biztonság érdekében jelenleg folyik az állami szervezetben a környezeti kockázatok felmérése.

A környezet állapotát egyrészt természetes, másrészt mesterséges (ember által előállított) tényezők változtathatják meg gyorsan és nagymértékben. Ezeket a gyors és nagymértékű környezeti változásokat nevezhetjük katasztrófáknak.

Természetes eredetű katasztrófák lehetőségei:

- Földrengés,
- Légköri természeti csapások (csapadék, szél, villámcsapás, magas hőmérséklet okozta károk),

- Természetes eredetű tűzvész.

A mesterséges (emberi tevékenység által okozott) katasztrófák lehetőségei:

- Üzemi robbanás, üzemi környezetszennyezés (vörösiszap nehézfém terhelés a légkörben, talajban és a karsztvizekben; mérgezés, üzemanyag szállító autó baleset),
- Tűzvész,
- Terrorista merénylet következményei,
- Repülőgép-baleset.

Természetes eredetű kockázatot az árvíz, valamint az ártereket kísérő nádasok, kiterjedt szántóföldi növénytermesztés, illetve elhanyagolt ruderaliák esetleges égése, felgyulladás jelentheti. A domborzati viszonyok és a település fekvése miatt a belterület elöntésének veszélye nagy, a nádas- és avartűz viszont az utóbbi évek aszályos időjárása, a talaj nedvességtartalmának csökkenése miatt figyelmet igényel. Közvetlen veszélyt a belterületre csak a tűzzel járó légszennyezés jelent. Veszélyes ipari létesítmény és forgalmas közút hiányában, a település környezetének biztonságát a közlekedés nem veszélyezteti.

Környezeti problémát jelent továbbá az, hogy az erózió fokozott veszélyt jelenthet a túlnyomórészt meredek hegyi részekben végződő külterületi részekben (zártkerteknél), valamint az erdő és avartüzek jelenthetnek problémát.

1.15.1 Vízrajzi veszélyeztetettség

1.15.1.1 Árvízveszélyes területek

Sümege területét érintően a vízügyi ágazat árvízveszélyes területet nem tart nyilván.

Az előforduló „árvízi” elöntés a vízelvezető rendszer fokozottabb karbantartásával, a szélsőséges csapadékesemények elvezetésére történő alkalmassá tételével kizárható.

1.15.1.2 Belvízveszélyes területek

A település területét érintően belvízveszélyes területeket a vízügyi ágazat nem tart nyilván, így a település belvízzel nem veszélyeztetett.

1.15.1.3 Mély fekvésű területek

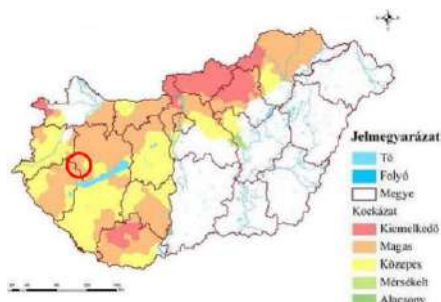
A településen mély fekvésű területek a topográfiai adottságok mellett, a természet alakította mélyvonalakon alakultak ki, ahol időszakos, vagy állandó vízfolyások haladnak. Ezek a vízfolyások vezetik le a felszíni vizeket. A mélyvonalon haladó vízfolyások természetes útjának fenntartásával a környezetének védelme biztosított.

1.15.1.4 Árvíz és belvízvédalom

A településen a vízügyi ágazat nyilvántartása szerint árvízi és belvízi veszélyeztetés nincs, így vízügyi szintű árvízvédelemre és belvízvédalomra szükség nincs.

Az előforduló vízelvezető hálózat kialakításának hiányából, vagy karbantartásának a hiányából származó vízelöntés kezelése önkormányzati feladat, a szélsőséges csapadékesemény következtében keletkező helyi vízkár elhárítása a katasztrófavédelem feladata.

29. ábra - A villámárvíz-veszély mértéke Magyarországon

forrás:

<https://www.vedelem.hu/letoltes/anyagok/412-ar-es-belviz-valamint-villamarviz-kockazat-ertekelese-hazankban.pdf>

1.15.2 Egyéb katasztrófavédelmi tényezők

1.15.2.1 Tevékenységből adódó korlátozások

Közműszolgáltatással összefüggő korlátozások:

1. Vízellátás szolgáltatási területén

Települést ellátó regionális ivóvíz gerincvezeték és 3-3 m védőterület igénye

2. Szennyvízelvezetés

- Szennyvíztisztító telep és védőtávolsága
- Szennyvízátemelők 20 m-es (búzzár és zajszigetelés esetén) és 150 m-es (búzzár és zajszigetelés nélkül) védőtávolsága

3. Csapadékvíz elvezetés

- Felszíni vízrendezést szolgáló árkok, csatornák 3-3 m-es karbantartó sávval

4. Energiaellátás

Villamosenergia

- 400 kV-os átviteli és 132 kV-os főelosztó hálózat nyomvonala és biztonsági övezete
- 22 kV-os gerinc elosztóhálózat nyomvonala, a külterületen 7-7 m-es oszloptengelytől mért biztonsági övezete

Földgázellátás

- nagyközép-nyomású földgáz gerincvezeték és biztonsági övezete

5. Elektronikus hírközlés

- Vezeték nélküli elektronikus hírközlési szolgáltatók létesítménye

1.16 ÁSVÁNYI NYERSANYAG LELŐHELY

Sümege közigazgatási területét Veszprém vármegye területrendezési terve az Ásványi nyersanyagvagyon övezetébe sorolja. A térség bővelkedik építőanyagokban (dolomit, mészkő, kavics, homok, bazalt), a város területén a legjellemzőbb és hasznosítható ásványi nyersanyag a mészkő.

1.17 VÁROSI KLÍMA

A terület klimatikus adottságai közül legjelentősebb befolyásoló tényező a város táji fekvése, morfológiai adottságai és ezek klímaformáló, befolyásoló szerepe, pozitív hatásai: a morfológiailag meghatározó a dombvidék változatos kitérési viszonyai, a közeli dombvidéki erdőterületről származó tiszta, frisslevegő és ennek állandó mozgása, a helyi szélviszonyok. E pozitív hatásokat helyenként lerontják a közlekedési folyosók és üzemek légszennyező hatásai. Ezek környezetvédelmi fejlesztéssel (erdőterületek, védőerdősávok telepítése), továbbá forgalomszervezési és szabályozási eszközökkel mérsékelhetők.

A további légszennyező forrásként figyelembe veendő deflációs felületek (szántott, tárcsázott mezőgazdasági területek, földutak), ezek csökkentése, növényzettel való minél nagyobb arányú lefedése a helyi klímát is javítja.

A településen működő gazdasági és városüzemeltetési telephelyeknek (ipari, szolgáltató és mezőgazdasági üzemek, telephelyek, szennyvíztisztító telep) normál üzemmenet szerint nincs jelentős környezetszennyező, helyi klímát befolyásoló hatása, esetleges havária esetén fordulhat elő ideiglenesen a helyi légköri viszonyokat befolyásoló, beavatkozást igénylő szituáció – elsősorban az esetleges légszennyezési kibocsátás révén.

Helyi szinten különbségek állapíthatók meg a különböző ökológiai adottságú városrészek klímajellemzői között: a sűrűbben beépített, magasabb burkolati aránnyal rendelkező és járműforgalommal erősebben terhelt központi fekvésű területek és a lazábban beépített, kevésbé terhelt perifériák, valamint az erdőközeli külterületek között - ez utóbbiak javára.

Az allergiás megbetegedések világszerte növekvő incidenciája miatt az aeroallergének monitorozása iránt egyre inkább megnőtt az igény. A különböző növényfajok pollenje tél végétől - október közepéig van jelen a légkörben. A hazai flóra mintegy 2,5 ezer faja közül csak azoknak van allergológiai jelentősége, amelyeknek pollenfehérjéi allergének, nagy mennyiségű pollent termelnek, szélbeporzásúak. (Ezek közül a fajok közül leginkább az adventív /jövővény/ típusú nem honos gyomnövények a legveszélyesebbek.) A virágzási szezon három egymást kissé átfedő szakaszra tagolható. Az első a fák, a második a pázsitfűvek, a harmadik a nyár végi gyomok időszaka. A pázsitfűvek pollen-koncentrációja még főszélesben sem olyan magas, mint más klinikai szempontból fontos szélbeporzású növényé, de pollenfehérjéinek rendkívüli allergénitása miatt azonban

Magyarországon a legtöbb pollenallergiát okozó két növénycsalád egyike. Hazánkban az egyik legfőbb pollenallergén növény a parlagfű (*Ambrosia elatior*). Több hazai felmérés is igazolta, hogy a népesség 10-20 %-át érinti ez a pollenallergia. Az allergén gyomok elleni harc irányítása az önkormányzatok, a növényvédelmi állomások, földhivatalok feladata. Az önkormányzat helyi rendeletben éves szinten kell, hogy foglalkozzon a parlagfű mentesítéssel és más egyéb allergiát okozó növényekkel. Ebben minden helyi lakosnak érdeke és kötelessége közreműködni, legalább a saját lakóterülete mértékéig, de az önkormányzat akciókkal is bízathatja a lakosságot közterületi virágzás előtti gyűjtésre.

A jövőben a városi mikroklíma helyi javításához a terület zöldfelületi intenzitásának, biológiai aktivitásának növelésével lehet hozzájárulni. A fentiekén túl fontos a belterületek zöldterületi arányának és a városi területek biológiai aktivitásának növelése, az utcák, terek és telkek fásítása.

2 HELYZETELEMZŐ MUNKARÉSZ

Társadalom, demográfia

Sümege **lakónépességének** száma fokozatosan **csökkent** a legutóbbi két népszámlálás közötti bő 10 éves időszakban. 2011 és 2022 között közel félezer (494) fővel (7,8%-kal) csökkent a lakónépesség. Az állandó népesség esetén is hasonló tendencia látszik. A gyermekkorúak aránya is kismértékű csökkenést mutat. Bár országosan csökkenő tendencia látszik, a sümegei arány kedvezőbb, mint az országos, vármegyei járásközponti és járási értékek. A gyermekkorúak arányának csökkenésénél jóval súlyosabb mértékű a 60 év felettiek arányának fokozatos növekedése az évek során. A korfát figyelve látható, hogy a női nem többsége jellemző Sümegeen. Szinte minden életkorban kevesebb a férfi, de a leginkább szembetűnő különbség és eltolódás a nők irányba az 50 éves és afeletti korcsoportokban látható.

Az élveszületés és halálozás idősoros adatai azt mutatják, hogy **természetes fogyás** jellemzi a várost. A vándorlások száma hullámozóan alakult az elmúlt 10 évben, de az évek többségében az **odavándorlás** túlsúlya jellemző. A legfeljebb általános iskola 8. osztályt végzettek kategóriájában mind országosan mind vármegyei szinten javulás látszik a két népszámlálás között, Sümege 9,5%-al tudott javítani 2001-hez képest, ám még mindig elmarad a vármegyei járásközponti értéktől. Érettségivel, mint legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezők aránya ötödével nőtt 10 év alatt. A javulás ellenére a vármegyei járásközpontok és az országos értékektől elmarad. Érettségi nélküli középfokú végzettséggel, mint legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezők aránya Sümegeen 2011-ben 25,6%-volt, ez minimális növekedést mutat a 2001-hez képest. Vármegyei járásközponti és országos viszonylatban ez az érték csökkent, kevesebb arányban jellemző az érettségi nélküli más középfokú végzettség. Az egyetemi, főiskolai, egyéb oklevéllel rendelkezők aránya is pozitív irányban változott, jelentős mértékben.

A nyilvántartott álláskereső aránya a munkaképes korú népességen belül a vármegyei és országos arány feletti, bár az elmúlt 10 év során javult a város munkanélküliségi helyzete. Iskolai végzettségüket tekintve az alacsonyabb képzettségű álláskeresők száma magasabb, többségük általános iskolát végzett vagy szakmunkás végzettségű. A humán erőforrás minőségét illetően a **képzettségi adatok** alapján valamivel az **országos átlag alatti** értékek jellemzik a várost.

Humán infrastruktúra

Az **általános iskolai tanulók száma** (gyógyypedagógiai oktatással együtt) Sümegeen az évek során **csökkenő** tendenciát mutat. Az általános iskolai feladatellátási helyek átlagos létszámát vizsgálva Sümege 465 tanulóval – a tanulói létszám csökkenése ellenére - még mindig meghaladja mind a Magyarországi, mind a vármegyei, mind a járási átlagot, sőt ezen összehasonlításokban Sümege majdnem dupla annyi létszámot is produkál. Más településekről bejáró általános iskolai tanulók aránya 2008-óta eleinte számottevően csökkent, de az utóbbi években, 2013-tól 2021-ig nőtt a bejárók aránya. A középiskolai tanulói létszám tíz éves alakulását figyelve először 2008-ig növekvő, majd csökkenő tendencia figyelhető meg, az utóbbi 10 évben stagnál a létszám. A más településekről Sümegere járó középiskolai tanulók aránya 2015-ben 50,2%, ez az adat az előző évekhez képest enyhe

csökkenést jelent, ugyanakkor mind az országos, mind a vármegyei járásközponti átlagnál magasabb. Főiskolai szintű képzés nincs Sümegen. 2010 óta megszűnt a szakközépiskolai feladatellátási hely, maradt a 2 gimnáziumi feladatellátási hely.

Sümegen az egészségügyi ellátás háziorvosi, házi gyermekorvosi és járóbeteg szakellátóra korlátozódik, ezen kívül mentőállomás is található a településen.

Az idősek nappali intézményeinek kapacitás kihasználtsága növekvő tendenciát mutat. A 2007-es csúcsponthoz képest - amely 110% volt - átmenetileg csökkent a kihasználtság, de 2011-től ismét növekszik. 2021-ben is közel teljes kihasználtsággal működött a nappali idősellátás, 93 ellátott jutott átlagosan 100 férőhelyre. Szociális intézményi ellátás három feladatellátási helyen biztosított.

Az önkormányzati kezelésben lévő tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények kapacitás **kihasználtsága évek óta maximális**, az utóbbi tíz évben szinte minden évben 100%-os vagy afeletti volt. Ehhez képest apró csökkenés látszik éppen a 2021-es évben, de még akkor is 89%-os volt a bentlakásos vagy átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények kihasználtsága

Gazdaság

Sümeg város, illetve a sümegi járás a közép-dunántúli régióban, illetve Veszprém megyén belül is a kevésbé fejlett járásokhoz, illetve városokhoz tartozik.

A **vállalkozássűrűséget** tekintve kimutathatóak a sümegi térség, illetve Sümeg városának relatív gyengébb adatai. A vizsgált 2014-2021 közötti időszakban Sümeg városának adatai végig alatta maradtak az országos, a régiós, illetve a vármegyei átlagnak. Elmondható, hogy 2000-2012 között összesen 41%-kal nőtt a városban az 1 000 főre jutó regisztrált gazdasági vállalkozások száma. 2014 és 2021 között tovább tartott a növekedés, ám üteme lassulni látszik, a 2014. évi 124-ről 2021-re 144-re nőtt az 1000 lakosra jutó vállalkozások száma, ami már csak 16%-os növekedést takar.

Az egyes ágazatokban regisztrált vállalkozások számát illetően az országos átlagnak megfelelően a **tercier szektor** dominanciája figyelhető meg Sümegen is, a regisztrált vállalkozások több mint 65%-a – hasonlóan az országos adathoz – ebben a szektorban működik. A regisztrált vállalkozások arányát illetően az ipari szektor lényegesen meghaladja az országos átlagot (25,5%-os értékkel). A statisztikai adatok tanúsága szerint Sümeg városában az **ipar** az átlagnál jelentősebb szerepet tölt be, a mezőgazdaság jelentősége pedig kisebb. A szolgáltatási szektor a legjelentősebb nemzetgazdasági ág Sümegen is – hasonlóan az országos adatokhoz. A város Ipari Parkkal, benne inkubátorházzal rendelkezik. A befektetői igények újabb gazdasági területek előkészítését indokolják.

A városban a **turizmus igen jelentős** potenciállal bír. A turizmus legfontosabb alapját a városban található sümegi vár jelenti, mely az ország egyik legnagyobb, leginkább épségben megmaradt és az egyik legszebb fekvésű vára. Ennek megfelelően számos, a szolgáltatásban működő vállalkozás szorosan kapcsolódik a turizmushoz. Ha az 1 000 lakosra jutó vendégéjszakák számát vizsgáljuk, akkor a sümegi érték (12 311 fő/1 000 lakos) többszöröse a vármegyei (4 978), a régiós (2 322) és az országos (2 479) átlagnak. Továbbá az is látható, hogy az elmúlt években jelentős növekedés volt tapasztalható. A turizmus erősödése megmutatkozik az egy főre jutó idegenforgalmi adóbevételek növekedésében is, mely túlszárnyalta a vármegyei és a régiós átlagot, utóbbinak több mint duplája.

Sümegen az összes szálláshely szállásférőhelyeinek száma a 2000-es évek elején még nem érte el a 400-at, ezzel szemben 2014-ben már 567 fő egyidejű elszállásolására volt lehetőség, ami ugyancsak mutatja a **dinamikus fejlődést**. Ugyanakkor sajátos jellemző, hogy a szálláshelyek háromnegyede szállodai férőhelyet takar, szemben az országos átlag 25%-os értékével. Ugyanakkor fontos rámutatni arra a tényre, hogy a **külföldiek** által eltöltött vendégéjszakák aránya (8,1%) lényegesen **elmarad** az országos (2014-ben 49%) és a vármegyei átlagtól (31,6%) is, és nem csak az abszolút számok alacsonyak, hanem a trend is csökkenő.

Infrastrukturális jellemzők

A város a vármegyeszékhelytől közúton 64 km-re helyezkedik el, a legközelebbi autópálya csomóponttól 49 km-re, Budapesttől pedig 187 km-re található. Ezek az adatok inkább **perifériális elhelyezkedésre** utalnak, ezt már a fentebb kifejtett gazdasági jellemzők is megerősítik. A települést érintő **gyorsforgalmi út nincs**. A térség meghatározó közútja a Sümeg (és Ukk) településen is áthaladó 84-es számú, 132 km hosszú, másodrendű főút, amely három megyét átszelve (Veszprém, Vas, Győr-Moson-Sopron) Sopron felől a Balatonhoz (Balatonederics) vezet. A várost a járás többi településével alsóbbrendű, jellemzően meglehetősen rossz minőségű, alacsony szolgáltatási színvonalú, kapacitáshiányos úthálózat köti össze. Kivételt képez ez alól a 7319. számú, Sümeget Tapolcával összekötő út. A városba bevezető utakon **a burkolat állapota csak egyes szakaszokon megfelelő**, jelentős hányadában teherbírásuk és felületük épsége felújításra szorul.

A Volánbusz buszjáratok kapcsolatot jelentenek Sümeg valamint 30-nál több település között. A város mérete nem teszi lehetővé rendszeres helyi autóbuszjáratok gazdaságos üzemeltetését, így a távolsági járatok töltik be ezt a funkciót is. Sümeg város vasúti közösségi közlekedését a Balatonszentgyörgy - Tapolca – Ukk, a MÁV 26-os, egyvágányú, vasútvonala jelenti.

A **kerékpárral** való közlekedés Sümeg esetében **kiépített vagy kijelölt infrastruktúrával jelenleg nem támogatott**, csupán a közúton történő kerékpározás lehetséges mind a városban mind pedig a járasszékhely és a környező települések között. A kerékpáros turizmus térnyerésével közlekedésbiztonsági szempontból kiemelt fontosságú vált Sümeg hivatásforgalmi és turisztikai célú kerékpárút hálózatának fejlesztése és a régiós kerékpárutakhoz történő csatlakoztatása.

Az ivóvízzel ellátott lakások aránya a település lakásállományának 97,68 %-a. A településen a szennyvíz elvezetésére elválasztott rendszerű közcsatorna hálózatot létesítettek. A szennyvízcsatorna hálózat minden utca legnagyobb hányadában kiépítésre került, míg a külterületi beépítéseknél nem rendelkeznek közcsatorna hálózattal. 2000-ben az akkori lakásállomány 55 %-a csatlakozott a közcsatorna hálózathoz, 2021-ben – komoly fejlődést felmutatva - már a lakásállomány 86,98 %-a. A város csapadékvíz-elvezetése csak részben megoldott. A lakott területek egy részén nyílt csapadékvíz-elvezető árokhalózati hálózat található. A térség domborzati magassági viszonyai miatt gyakran jelentkezik az erózió, ami fokozottan veszélyezteti a település egyes belterületi, de főképp zártkerti részeit. A felszíni vízelvezetés rendszerében komoly hiányosságok tapasztalhatók. A csapadékvíz-elvezetés teljes körű rendezése indokolt, első körben a leginkább veszélyeztetett városrészekben.

Táji, természeti adottságok, környezeti állapot, épített környezet

A térség ökológiai hálózatának fontos (viszonylag kisebb ökológiai akadályokkal rendelkező) magterülete a Csúcshegy és Fehér-kövek vonulata. E nagy kiterjedésű és kedvező élőhely-rekonstrukciós lehetőségekkel bíró magterület észak-keleti irányban a Bakony magterületével, déli irányban a Kis-Balaton magterületével, északi irányban pedig a Marcal menti élőhelykomplexek által alkotott magterülettel kell, hogy kapcsolatban maradjon. Sümeg legjelentősebb belterületi zöldfelülete a Püspöki Palota parkja az un. Népkert. A park mind esztétikai, mind kondicionáló szempontból rendkívül jelentős. Emellett a rendszer fontos részét képezik a külterületi erdőterületek, illetve a szőlőterületek, melyek a biológiailag aktív felületet képző szerepük mellett, a tájkarakter és tájkép formálásában is nagy jelentőségűek. Az egy lakosra jutó zöldterület nagysága – az utóbbi évek jelentős zöld város fejlesztései mellett is még - mind az országos, a vármegyei, és a járási átlag értékeihez képest jelentősen alulmarad a településen. A természeti környezet megóvása és a településkép szempontjából egyaránt fontos az illegális hulladéklerakások megszüntetése.

Sümeg lassú, fokozatos fejlődésének köszönhetően megőrizte történelmi hangulatát, kisvárosi léptékét, és ezzel idegenforgalmi vonzó erejét. A városkép várral koronázott sziluettje önmagában is élményt nyújtó látvány. Az Ófalu, a mai belváros a Várhegy köré települt így a belváros keleti határát a Várhegy meredek oldala zárja. A történeti belvárost körülölelő területen találhatóak a régebbi városrészek, elsősorban földszintes, családi házas beépítéssel. A városból sugárirányban kivezető utak mentén, illetve az azok által közrezárt területeken az elmúlt évtizedekben kialakult többszintes társasházak, illetve új építésű családi házak találhatóak. A város külterületei jellemzően mezőgazdasági és erdőterületek. Mezőgazdasági területek jellemzően a belterület közelében találhatóak, erdőterületek pedig a várostól keletre a Rendeki-hegy oldalában, délre pedig a Sümeg–Tapolcai hát területén találhatóak, melyek természetvédelmi területek is egyben.

3 HELYZETÉRTÉKELŐ MUNKARÉSZ

3.1 HELYZETELEMZÉS EREDMÉNYEINEK ÉRTÉKELÉSE

3.1.1 A folyamatok értékelése

A népesedési folyamatok Sümegen negatív irányúak, a lakosságszám csökken, és a módosított ITS távlatában (7-8 év) is legfeljebb stagnálással lehet számolni. Az ITS-ben tervezett fejlesztési lépések közvetett módon a népesedési folyamatok javulását elősegíthetik. Az elöregedéssel továbbra is számolni kell, várhatóan az üteme nem fog javulni, ha minden változatlan marad. Az eltartottak – mind a gyermekkorúak, mind az idősek - aránya nő a városban, ami az egészségügyi és a szociális ellátó rendszerre ró további terheket.

A lakosság képzettség szerinti összetételében alapvetően kedvező folyamatok láthatók. Az általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya mellett az érettségivel és – kisebb mértékben - az érettségivel nem rendelkező középfokú végzettségűek aránya is nőtt a városban. Ennek ellenére a képzettségi viszonyok elmaradnak az országos átlag mögött, ami befolyással lehet a foglalkoztatásbővítés lehetséges irányaira is. A felsőfokú oklevéllel rendelkezők aránya is növekedést mutat. Tehát a város képzettségi mutatói javulnak, de még ezzel sem érte el csak az országos átlag szintjét a város. Azonban a javuló képzettségi viszonyok már középtávon is gazdasági növekedés előmozdítói lehetnek, amennyiben ehhez kedvező fejlesztéspolitika és gazdasági környezet társul.

A lakosság csökkenésének megállítása, az alacsony munkanélküliség és a magasan kvalifikált, jól jövedelmező munkahellyel rendelkező lakosság az önkormányzati bevételekre nézve is pozitív hatású lenne, ezért mint fejlesztési cél, a stratégiában is alapvető helye van, ugyanis ezáltal a normatív támogatások és a különböző típusú adó (SZJA, HIPA) bevételek is növekednek. Hasonlóan, az erősödő gazdaság irányába ható folyamatok beindítását célzó fejlesztések prioritást kell, hogy élvezzenek. A stabil, sokszínű helyi gazdaság visszahat a társadalmi mutatók javulására és az önkormányzat gazdálkodásának jövőbeni lehetőségeire is. Emellett komolyan foglalkozni kell az ellátó rendszerrel, aminek a fejlesztése nem maradhat el az egyre növekvő követelményektől. Úgy az oktatás, nevelés és a szociális ellátás területén, mint a megfelelő infrastruktúra kiépítése terén.

A szociális ellátási rendszer fejlesztése az elöregedő társadalom miatt szintén elengedhetetlen, hiszen az idősek ellátására, gondozására, a megbetegedések várható növekedésére fel kell készülni. Az ellátórendszernek felkészülnie kell lennie az esetleges újabb járványok esetén indokolt védekezésre és az ellátás biztosítására.

Sümege kapcsolatrendszerének sajátossága a periférikus fekvés ellenére Tapolcával kialakult összetett kapcsolatrendszer. Tapolca munkahelyi, intézményi kapacitásai révén meghatározó város Sümege életében. Elsősorban foglalkoztatási szerepkörei, de oktatási, kulturális vonatkozásban is kiterjed Tapolca vonzása a városra. A kapcsolatrendszer szempontjából nagy jelentőségű, hogy Sümegnek igazán jó minőségű közlekedési kapcsolata csak Tapolcával van a térségben. A térség kistelepüléseire Sümege is jelentős vonzást gyakorol.

3.1.2 A város és környezetének fejlesztését befolyásoló külső és belső tényezők összefoglaló értékelése

A város jelenlegi helyzetének bemutatása és elemzése után érdemes összefoglalnunk Sümege és környezetének fejlesztését befolyásoló külső és belső tényezőket. Ebben az ún. SWOT elemzés segít, mely a stratégiaalkotás folyamatának egyik legfontosabb lépéseként átfogó képet ad a város erősségeiről, gyengeségeiről (belső tényezők), valamint az erősségek kihasználásán alapuló lehetőségekről és azokról a veszélyekről, melyek csökkenthetik a fejlődés esélyeit (külső tényezők).

16. táblázat - A város erősségei és gyengeségei

Erősségek	Gyengeségek
- fejlesztések iránt elkötelezett Önkormányzat - oktatási és szolgáltatási központ - Sümege megőrizte történelmi hangulatát, kisvárosi léptékét, és ezzel idegenforgalmi vonzó erejét - a város történelmileg kialakult központi része műemlékekben gazdag - a város területének különleges értéke a belváros és a vár - az elmúlt évek idegenforgalmi fejlesztéseinek köszönhetően nő a városba látogató vendégek száma - legjelentősebb belterületi zöldfelülete a Püspöki Palota parkja az ún. Népkert - a külterületi erdőterületek, illetve a szőlőterületek a tájkarakter meghatározói - sokszínű és speciális ökoturisztikai adottságok - a Balaton - mint a nyugat felől érkező idegenforgalmi célterület - közelsége - a Tapolcával való ikervárosi kapcsolat - a Sümeget Tapolcával összekötő 7319.sz. út kielégítő minősége - meglévő Ipari Park és a kapcsolódó tartalék gazdasági területek - jó minőségű, és egyre bővülő turisztikai szolgáltatások jelenléte - szennyvízhálózat kiépítettsége és rendelkezésre álló befogadó, a saját településen belül üzemelő szennyvíztisztító telep megléte	- a település megközelítése nehézkes, mivel a főutaktól és gyorsforgalmi utaktól távol fekszik - perifériális elhelyezkedés - tőkeszegénység - romló korstruktúra, elöregedő népesség, alacsony születésszámok - évről-évre magas elvándorlás - humán erőforrás minősége átlag alatti - magas munkanélküliség, magas ingázási arány - sportolási és igényes szórakozási lehetőségek hiánya - a 84-es számú másodrendű főút 2x1 sávós, balesetveszélyes, kapacitáshiányos - a vasútállomás távol esik a buszpályaudvartól - a kerékpáros közlekedési infrastruktúra hiányos - az utak állapota sok helyen kátyús, töredezett, leromlott - szennyvízhálózatra való hiányos rácsatlakozás - a talajba szikkasztott szennyvíz talaj, talajvíz szennyezést okoz - jelentős a hagyományos energiahordozó hasznosítás - a vízfolyások mederrendezési igénye, vízszállító képesség romlása hatására előforduló elöntések - csapadékvíz-erózió és a villámárvizek

- a felszíni vizek, csapadékvizek vízelvezetési lehetősége a természetes vízfolyások-árkok, segítségével kedvező	- fokozottan veszélyeztetett a település egyes belterületi, de főképp zártkerti részeit - illegális hulladéklerakások környezetkárosító hatása és vizuális környezetterhelése
--	--

17. táblázat - A város lehetőségei és a veszélyek

Lehetőségek	Veszélyek
- a bel- és külföldi turizmus, mint meghatározó gazdasági ág további erősödése - a városban a turisztikai attrakciók további bővítése (ökoturizmus, geológiai bemutatóhely, kulturális turizmus) - kedvező fekvéséből adódóan (Balaton és Hévíz-Balaton Airport közelsége) magasabb fizetőképességű külföldi turisták városba vonzása - a 2021-2027-es európai uniós támogatási lehetőségek eredményes kihasználása - meglévő kulturális örökségének bevételnövelő fejlesztése, kiaknázása - a belváros sokszínű idegenforgalomra építő funkcióinak további bővítése - a meglévő inkubátorház korszerűsítésével és új gazdasági területek előkészítésével újabb vállalkozások letelepedésének elősegítése - civil szerveződések és testvérvárosi kapcsolatok kihasználása - megújuló energiaforrások fokozott kiaknázása (épületenergetikai korszerűsítések és napelemes erőmű megvalósítása) - az utak fejlesztése bel- és külterületen, burkolati felújítás, pormentesítés, a problémás közlekedési csomópontok átalakítása - a kerékpározáshoz szükséges infrastruktúra kiépítése, kerékpártárolók, kerékpárkölcsonzók telepítése - P+R, B+R parkolás biztosítása - a településen belüli forgalombiztonság	- a fiatal munkaerő elvándorol, a társadalom további elöregedése - szegregációs folyamatok erősödése - külső beruházók előnyösebb feltételeket kínálni tudó egyéb települést választanak - önkormányzatok költségvetési finanszírozása negatív irányba változik - a kulturális örökség nem kellő mértékű kihasználtsága - belvároshoz túl közel oda nem illő gazdasági terület növekedése, városképet rontó hatás - tovább növekszik a városon áthaladó tranzitforgalom, amely az utak állapotát tovább rontja - növekszik a gépjármű-használók részaránya - megújuló energiahordozó hasznosítás beruházásának megtérülése bizonytalan és hosszú távú

növelése a csomópontok átalakításával, gyalogátkelőhelyek, járdák, buszöblök, kerékpárutak létesítésével.	
---	--

3.1.3 A településfejlesztés és rendezés kapcsolata

A településtervezésnek az egyik legfőbb funkciója, hogy összehangolja, a kitűzött célok teljesülése felé terelje a fejlesztés nagyszámú résztvevőjének gondolkodását és cselekvéseit. Ez akkor biztosítható, ha a fejlesztési és rendezési tervek szereplői között konszenzus alakul ki, és minél inkább teljes megegyezés van azok céljaiban.

Általában a közérdek sem homogén. Egy konkrét városi közösség érdeke nem mindig esik automatikusan egybe a tágabb térségi és nemzeti érdekekkel.

Az érdekérvényesítést elősegítendő jogszabályok szabályozzák a településrendezési tervek egyeztetési, véleményeztetési folyamatát a közérdek és a magánérdekek érvényesítésének viszonyát a településrendezési tervezésben.

A településeknek az a funkciójuk, hogy optimális térbeli, műszaki feltételeket biztosítsanak a települési társadalom életének. Mindezt természetesen csak az adott gazdasági lehetőségek keretein belül és az adott technikai lehetőségek szintjén tehetik.

Ebből következik, hogy a települések fejlődése, és a fejlődésbe való beavatkozások jellege, tartalma beépül az adott társadalom viszonyaiba. Mivel a társadalomnak egyáltalán nem mindegy, hogy a települések milyen térbeli keretben biztosítanak életfolyamataikhoz, a városépítés egész eddigi történetében nyomon követhető a települések fejlődésének valamilyen legitim társadalmi befolyásolása. Ez a funkciója a tervezésnek is.

A fejlesztési és rendezési tervek közötti alapvető különbségek:

A fejlesztési típusú tervdokumentumok a fejlesztési célokat jelölik ki és döntően gazdasági, terület- és településpolitikai megalapozottságúak, a rendezési tervek pedig döntően tér-műszaki jellegűek és a fejlesztési dokumentumokra épülve a területek felhasználási lehetőségeivel, s ezzel összefüggésben az építés lehetőségeivel, szabályozásával foglalkoznak.

A fejlesztési típusú tervdokumentumok a miért, a mit, a mikor és a miből kérdésekre adnak választ. A rendezési típusúak a hol és hogyan kérdéseket válaszolják meg. Míg a fejlesztési típusú tervek általában nem, vagy csak a tervet jóváhagyó szervezetre tartalmazznak kötelező előírásokat, a rendezési tervek szabályozási munkarészei viszont jogi hatállyal is bírnak. A mai hazai gyakorlatban a tervműveletek tehát fejlesztési és rendezési típusúakra oszthatók.

A két különböző típusú tervművelet között tehát kölcsönös, horizontális kapcsolatok vannak.

Sümege város településfejlesztési koncepciója 2015-ben készült. Felújítása, az időközben hatályba lépett 419/2021 (VII.15.) Korm. rend.-ben előírt Fejlesztési tervvé fejlesztése, mind tartalmi aktualizálása, időszerű és szükségszerű. 2003-ban került elfogadásra a településszerkezeti terv, amely az akkor hatályos 2022-ben készült koncepcióban megfogalmazott célok területi vonatkozásait megfelelően

érvényesítette. A szerkezeti terv 2006-ban és 2010-ben került módosításra. A 2015-ben elfogadott új városfejlesztési koncepció és a szintén 2015-ben készült, majd 2016-ban módosított ITS hatályba lépése óta azonban új településrendezési terv nem készült. Mára a településrendezési terv átfogó felülvizsgálata és a 419/2021 (VII.15.) Korm. rend. tartalmi előírásainak megfelelő új terv készítése vált szükségessé a városban. Ezen tartalmi elvárások szerinti fejlesztési és terv és településtervezési együttes elkészültével, valamint jelen ITS dokumentum elfogadásával válik ismételtén biztosítottá a településrendezési és településfejlesztési tervek közötti összhang. Az integrált településfejlesztési stratégia középtávú céljai egyrészt figyelembe vették azt a szabályozási környezetet amit a ma hatályos településrendezési eszközök szabnak meg, másrészt az ITS-ben konszenzusra építve meghatározott célok és beavatkozások megvalósításához szükséges településrendezési és szabályozási megoldások az újonnan készülő településrendezési tervbe beépíthetők lesznek.

3.2 ELTÉRŐ JELLEMZŐKKEL RENDELKEZŐ VÁROSRESZEEK

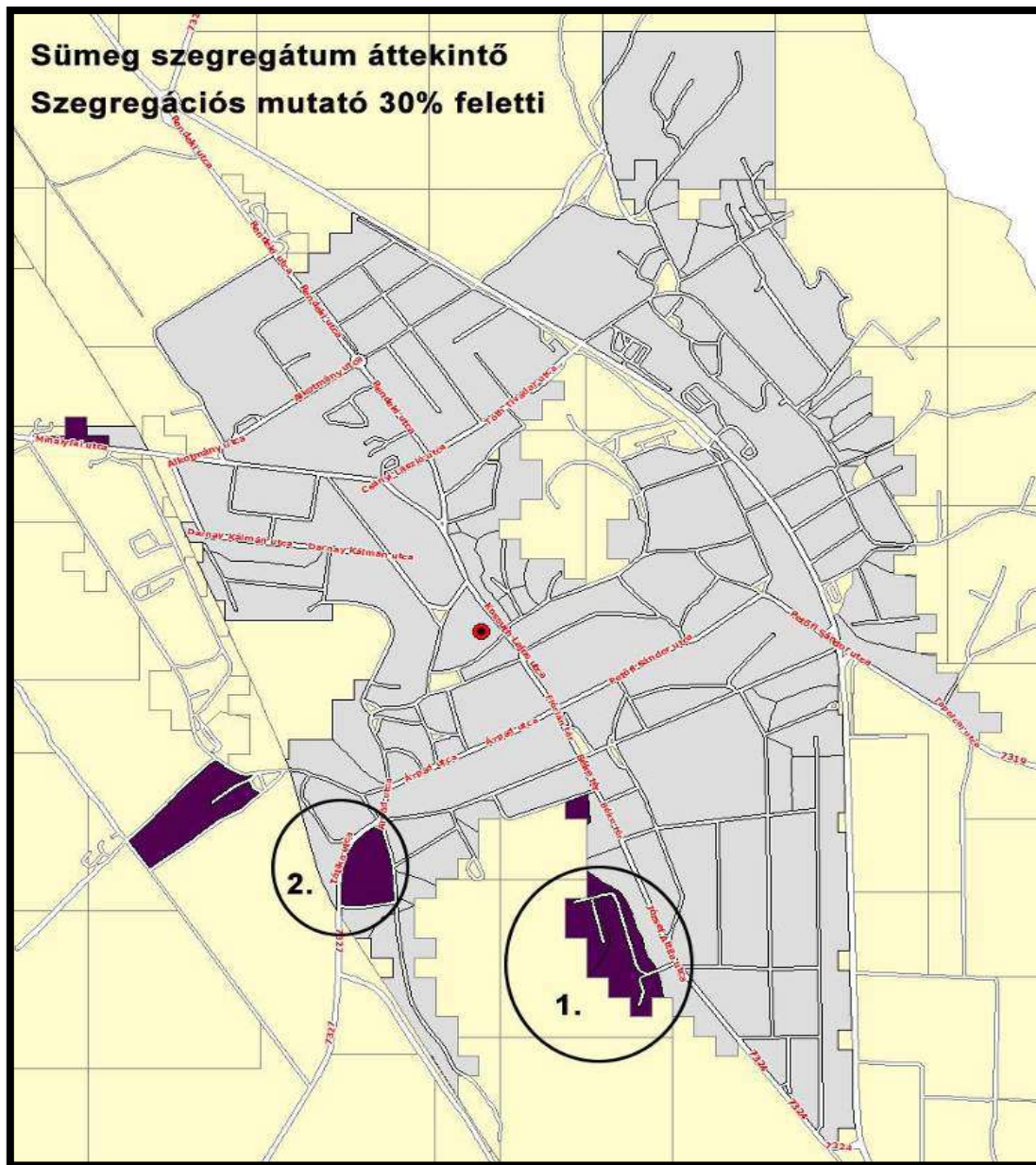
3.2.1 A városrészek kijelölése

Sümege Város Önkormányzata úgy döntött, hogy nem határol le eltérő jellemzőkkel bíró városrészeket. Ezért a KSH sem készített városrészi adatszolgáltatást. Ennek megfelelően városrészi elemzés az ITS-t megalapozó vizsgálat keretében nem készült.

3.2.2 Szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett területek

Sümege városa esetében jelenleg csak nagyon kis mértékben jelennek meg olyan településrészek, melyek szegregációs folyamataikat illetően veszélyeztetettek a 2011-es népszámlálás adatai alapján (a 2022. évi népszámlálása adatai még nem ismertek). Az alábbi térképen látható, hogy két relatíve nagyobb és két kisebb olyan területet tudunk lehatárolni, ahol a szegregációs mutató 30 százalék feletti. A két nagyobb szegregációs folyamatokkal érintett területen 155 fő él, mely Sümege lakosságának a 2,4 százalékát jelenti. Továbbá az is látszik a lenti térképen, hogy a szegregációs folyamatok alapvetően a város délnyugati, nyugati részén fedezhetők fel kis mértékben

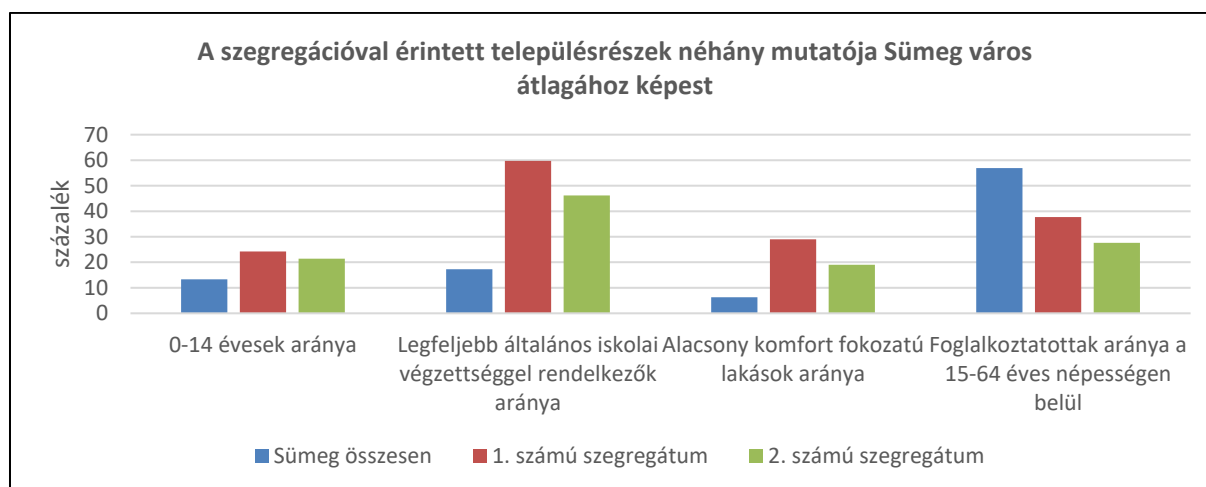
30. ábra - Szegregátumok

A két nagyobb szegregátum közül a térképe az 1-es számmal jelölt a Kövesdomb utca mindkét oldala, illetve a Hárskút utca mindkét oldala (ezen a részen egyébként a szegregációs mutató a 35%-ot is meghaladja). A lakónépesség száma ezen a területen 99 fő.

A 2-es számmal jelölt szegregációval érintett terület pedig három utcát, a Tátika utcát, a Sarvaly utcát, illetve az Erekí utcát foglalja magában. A lakónépesség száma 56 fő volt a 2011-es népszámlálás szerint.

31. ábra – A szegregációval érintett településrészek néhány mutatója Sümege város átlagához képest

forrás: TEIR

A 70. számú ábrán bemutatott néhány adat is alátámasztja, hogy az érintett területek vonatkozásában indokolt a szegregációs településrész elnevezés. A demográfiai helyzet lényegesen eltér a város átlagától, a fiatalkorúak aránya (0-14 évesek) a két érintett területen közel duplája a városi átlagnak, továbbá az 1-es számmal jelzett szegregációs területen a 60 év felettiek aránya mindössze 8,1%, miközben a városi átlag 26,3%.

A képzettségi szintet nézve is jelentős az elmaradás a városi átlagtól, az érintett területen a 15-59 éves lakosság kb. 50%-a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezik, ezzel szemben a városi átlag csak 17,3 %. Még szomorúbb a kép, ha a felsőfokú végzettségűek arányát nézzük, mely a szegregációs folyamatokkal érintett területen 2% alatt van, szemben a városi 12,1%-os átlaggal.

A szegregációval érintett területen a lényegesen rosszabb életminőség a komfortos lakások hiányával is bizonyítható, miközben Sümegeen az alacsony komfort fokozatú lakások aránya 6,3 százalék, az két érintett területen 29, illetve 19 százalék. Továbbá ugyancsak a lakhatási feltételek lényegesen rosszabb körülményeit mutatja az is, hogy az egy szobás lakások aránya az 1-es számmal jelölt szegregátumban 36%, a 2-es számúban 14,3 százalék, ezekkel szemben a sümegi átlag 8,3%.

A fent felsorolt tények előrevetítik a szegregációval érintett területek alacsony foglalkoztatási színvonalát is. A foglalkoztatottsági ráta – ahogy azt az ábra is mutatja – a városi átlag felét, kétharmadát teszi ki. Ennek megfelelően a munkanélküliségi ráta is többszöröse a 12,1%-os sümegi átlagnak (29,7 illetve 46,7 százalék). Akiknek pedig az érintett területekről sikerül munkát találniuk, azok alapvetően alacsony presztízsű munkát végeznek (a két szegregátumból kikerülő munkavállalók több, mint 80%-a végez alacsony presztízsű munkát, szemben a 41%-os sümegi átlaggal).

A fenti adatok egyértelműen alátámasztják, hogy a két érintett terület esetében szegregált területről van szó. Ugyanakkor tekintettel arra, hogy a város népességéhez és területéhez képest még nem jelentős mértékűek ezek a szegregációs folyamatok, így ezek mélyebb és részletesebb bemutatását nem tartjuk szükségesnek.

3.2.3 Egyéb szempontból beavatkozást igénylő területek

Az előző alfejezetekben a szegregátumok elemzésével a város minden beavatkozást igénylő területe bemutatásra került. Városrészeket Sümegen nem határolt le az önkormányzat, egyéb szempontból beavatkozást igénylő területek a városban nem találhatók.

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra - Az ország jövőképe és fejlesztési célrendszere a NEMZETI FEJLESZTÉS 2030 koncepcióban
2. ábra - Prioritások és fejlesztési tématerületek a Nemzeti Fejlesztés 2030 koncepcióban
3. ábra - A „sikeres város” stratégiájának alapelemei a NEMZETI FEJLESZTÉS 2030 dokumentumban
4. ábra - A területfejlesztési koncepció célrendszere 2030-ra
5. ábra - Vidéki térségek megújításának célterületei Veszprém vármegyében
6. ábra - Sümege várostérsége
7. ábra - Sümege az OTTrT szerkezeti tervében
8. ábra - Sümege a VMTrT szerkezeti tervében
9. ábra - A lakónépesség számának alakulása 2011-2021
10. ábra - Az állandó népességen belül a korcsoportok megoszlása
11. ábra - Korfa
12. ábra - Élveszületés, halálozás
13. ábra - Állandó és ideiglenes oda- és elvándorlások száma (eset)
14. ábra - Munkanélküliségi adatok
15. ábra - A nyilvántartott álláskeresők száma korcsoport szerint (2011-2021), százalék
16. ábra - Száz lakosra jutó adófizetők száma (fő)
17. ábra - Egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem (Ft)
18. ábra - Az óvodába és általános iskolába beírt tanulók száma 2011-2021
19. ábra - Egy óvodai férőhelyre jutó óvodások és 3-5 évesek száma
20. ábra: Idősek nappali ellátásában részesülők és tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények
21. ábra - Az összes egy lakosra jutó nettó jövedelem
22. ábra - Regisztrált vállalkozások a szolgáltatás nemzetgazdasági ágban, 2021
23. ábra - Lakásállomány növekedése
24. ábra – A Történelmi Belváros a településszerkezeti tervben
25. ábra: Sümege belterületi térképe – eltérő karakterű területek
26. ábra – Sümege régészeti emlékei
27. ábra - A közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózatban (közcsatornában) elvezetett összes szennyvíz mennyisége egy lakosra (m^3)
28. ábra - Közműves szennyvíztisztító telepek tervezett napi kapacitása (kgO_2)
29. ábra - A villámárvíz-veszély mértéke Magyarországon
30. ábra - Szegregátumok
31. ábra - A szegregációval érintett településrészek néhány mutatója Sümege város átlagához képest

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. táblázat - Nemzetiségi összetétel
2. táblázat - Képzettségi adatok
3. táblázat - Foglalkoztatottak aránya
4. táblázat - A lakások komfort szerinti csoportosítása, 2001, 2011, 2022
5. táblázat - Vízvezeték, meleg folyóvíz és vízöblítéses WC
6. táblázat - Civil szerveződések
7. táblázat - Helyi Esélyegyenlőségi Program 2019-2024, Sümeg Város Önkormányzata
8. táblázat - A Sümegen működő jelentősebb vállalkozások
9. táblázat - Alacsony komfort fokozatú lakások aránya (%)
10. táblázat - Az elmúlt időszakban TOP forrásból megvalósult pályázatok
11. táblázat - Önerőből megvalósult pályázatok
12. táblázat - Sümeg Város Önkormányzatának gazdaságfejlesztési szempontból jelentőséggel bíró támogatott beruházásai
13. táblázat – Helyi gazdaságfejlesztés és a Sümegi Ipari Park fejlesztése szempontjából kiemelt projektek
14. táblázat: Műemlékek Sümegen
15. táblázat - Forgalomszámlálási adatok
16. táblázat - A város erősségei és gyengeségei
17. táblázat - A város lehetőségei és a veszélyek